

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης
Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΜΙΣΕΡΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΑΘΗΝΑ, Ιούνιος 2015

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης
Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΜΙΣΕΡΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΑΘΗΝΑ, Ιούνιος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Περίληψη	7
Abstract	8
Ευχαριστίες	9
Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1: Το «ξέπλυμα χρήματος» ως παραβατική διαδικασία	13
1.1 Η οικονομία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης Σύντομη ιστορική αναδρομή	13
1.2 Το οικονομικό έγκλημα	23
1.3 Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες	26
1.3.1 Ορισμός	26
1.3.2 Γενικά χαρακτηριστικά – Ποσοτικοποίηση του φαινομένου	28
1.3.3 Οι συνέπειες του οικονομικού εγκλήματος και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	30
Κεφάλαιο 2: Μέθοδοι και τεχνικές της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	35
2.1 Οι τεχνικές της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	35
2.2 Τα μοντέλα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	38
2.2.1 Το μοντέλο φάσεων του Paolo Bernasconi	39
2.2.2 Τα μοντέλα των κύκλων	39
2.2.3 Το μοντέλο των τριών φάσεων της FATF	40
2.3 Υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα	44
Κεφάλαιο 3: Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοπιστωτικό σύστημα	47
3.1 Σύγχρονες απειλές για το χρηματοπιστωτικό σύστημα Νέοι τρόποι πληρωμών	47
3.2 Μέτρα προστασίας χρηματοπιστωτικού συστήματος	51
3.2.1 Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη	52
	4

3.2.2	«Γνώρισε τον Πελάτη σου»	56
3.2.3	Αναφορά Υποπτων Συναλλαγών	58
3.2.3.1	Μονάδες Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών	61
3.2.4	Ο Εσωτερικός Έλεγχος	65
3.3	Risk-Based Assessment System (RBA)	66
Κεφάλαιο 4: Η αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε διεθνές επίπεδο		68
4.1	Αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες	68
4.2	Διεθνής αντιμετώπιση	72
4.2.1	Η Σύμβαση της Βιέννης (1988)	73
4.2.2	Η Σύμβαση του Στρασβούργου (1990)	74
4.2.3	Financial Action Task Force (1990)	75
4.2.4	Οδηγία 91/308 (1991)	78
4.2.5	Πολιτική διακήρυξη και σχέδιο δράσης κατά του ξεπλύματος χρήματος (1998)	80
4.2.6	Απόφαση 60/288 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (2006)	80
4.2.7	Η Επιτροπή της Βασιλείας	81
4.2.8	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF)	84
Κεφάλαιο 5: Η διάσταση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στην Ελλάδα		87
5.1	Η ελληνική πραγματικότητα	87
5.2	Οι νόμοι 2145/1993 και 2331/1995	89
5.3	Τα επόμενα βήματα	91
5.4	Η Αρχή καταπολέμησης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης	93
Κεφάλαιο 6: Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, φοροδιαφυγή και διαφθορά		97
Κεφάλαιο 7: Εμπειρική Έρευνα		103

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα	114
 Βιβλιογραφία	119
 Ηλεκτρονικές πηγές	127
Παράρτημα	135

Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να προσεγγίσει εννοιολογικά και να αναλύσει διεξοδικά το ζήτημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ενός φαινομένου που κινείται παράλληλα με τις εκάστοτε οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις και εμπλέκει έναν κύκλο θεσμικών οργάνων, κοινωνικών ομάδων και επαγγελματικών κατηγοριών. Αντλώντας δεδομένα και πληροφορίες από ένα ευρύ φάσμα βιβλιογραφικών αναφορών, επιστημονικών άρθρων και κανονιστικών ρυθμίσεων, επιχειρείται μία ενδελεχής περιγραφή των εκφάνσεων, της μεθοδολογίας και του κανονιστικού πλαισίου που διέπει το φαινόμενο, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Τα βασικά ζητήματα που τίγονται είναι οι μορφές και η κλίμακα του φαινομένου, οι βασικές τεχνικές και τα στάδια που ακολουθούνται κατά τη διαδικασία νομιμοποίησης των παράνομων κεφαλαίων, η σχέση του με το θέμα της φοροδιαφυγής και οι έως τώρα αναληφθείσες προσπάθειες πρόληψης και καταπολέμησής του. Ξεχωριστή έμφαση δίνεται στο ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσα από την παρουσίαση των κινδύνων στους οποίους αυτό εκτίθεται και των αρχών που έχουν τεθεί σε ισχύ για την προάσπισή του.

Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη ολοκληρώνεται με την εκπόνηση εμπειρικής έρευνας, διεξαχθείσας μεταξύ υπαλλήλων και στελεχών πιστωτικών ιδρυμάτων, την κριτική αξιολόγηση των μέτρων αντιμετώπισης και τις προβλέψεις για τις μελλοντικές προοπτικές.

Preventing and Combating Money Laundering

Abstract

The aim of this thesis is the conceptual approach and thorough analysis of money laundering, a phenomenon that runs parallel with the current economic, social and political developments, involving institutional entities, social and professional groups. Through a vast data of references, academic articles and law enforcement regulations, the analysis highlights the various money laundering forms and techniques, as well as the existing regulatory framework, both nationally and internationally.

The key issues addressed are the forms and the scale of the phenomenon, the commonly used techniques and stages in legalizing illegal funds, its connection with fraud and the hitherto undertaken measures to prevent and combat the problem. Special emphasis is given to the role of the financial system, the risks to which it is exposed and the core principles in force to defend it.

In this context, the thesis is concluded with an empirical research, conducted among employees and staff of credit institutions, the critical evaluation of response measures and the projections of future trends.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διατριβής, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ιωάννη Ντόκα, για την πολύτιμη βοήθεια, τα σχόλια και τις παρατηρήσεις του, σε όλα τα στάδια της μελέτης.

Επίσης, ευχαριστώ το σύζυγό μου για την αμέριστη συμπαράσταση και στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Εισαγωγή

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί μια μορφή εγκληματικότητας που απασχόλησε τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και την επιστημονική κοινότητα, κυρίως, μετά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, παρά το γεγονός ότι, εκ των υστέρων, αναγνωρίστηκε ως παραβατική συμπεριφορά ήδη από την εποχή της ποτοαπαγόρευσης στις ΗΠΑ της δεκαετίας του '20. Σύντομα εξαπλώθηκε και εξελίχθηκε σε διεθνές φαινόμενο, εκμεταλλευόμενο την ανάπτυξη της τεχνολογίας, τα κενά της νομοθεσίας και τη δομή του οικονομικού συστήματος. Από μια πλειάδα ορισμών για το *ζέπλυμα χρήματος*, όπως αποκαλείται συνηθέστερα, παραθέτουμε αυτόν των McCarthy, van Santen και Fiedler, ως «η διαδικασία με την οποία οι εγκληματίες επιχειρούν να αποκρύψουν ή να συγκαλύψουν τη φύση, τη θέση, την πηγή ή την ιδιοκτησία των παράνομα αποκτηθέντων κερδών τους».¹

Διεθνώς, οι εν θέματι αναφορές είναι ανεξάντλητες και διατίθεται σωρεία συγγραμμάτων και επιστημονικών άρθρων, στα οποία μπορεί κανείς να ανατρέξει για να κατανοήσει εις βάθος τις εκφάνσεις και τις συνέπειες του φαινομένου. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Stessens G. (2000), Hopton D. (2009) και Kegö W. Georgieff A. (2012). Επίσης, ιδιαίτερος κατατοπιστική είναι η έκδοση της Παγκόσμιας Τράπεζας (2006) *"Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism"*.

Στην ελληνική βιβλιογραφία, τα σχετικά πονήματα είναι αρκετά περιορισμένα, ωστόσο περιγράφουν διεξοδικά το φαινόμενο, τόσο αναφορικά με τη νομική του διάσταση από τον Τραγάκη Γ. (1996), όσο και την πρακτική από τον Κατσιό Στ. (1998 & 2008). Μάλιστα ο τελευταίος, στο βιβλίο «*Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος*», αναλύει διεξοδικά το θέμα, εννοιολογικά και μεθοδολογικά, και παρουσιάζει τις προσπάθειες που έχουν γίνει στην ελληνική και διεθνή κοινότητα για τον συντονισμό στην καταπολέμηση του προβλήματος. Επίσης, σε διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Επιτροπή της Βασιλείας και η Eurostat υπάρχουν εκτενείς αναφορές στην ελληνική πραγματικότητα, κυρίως ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου και το βαθμό συμμόρφωσης της χώρας με τις διεθνείς συστάσεις. Επ' αυτού, κατατοπιστικές είναι οι Αναφορές Αμοιβαίας Αξιολόγησης (Mutual

¹ **McCarthy K.J., Van Santen P. and I. Fiedler**, (2014), *Modeling the Money Launderer: Microtheoretical Arguments on Anti-Money Laundering Policy*, International Review of Law and Economics, DOI: 10.1016/j.irl.2014.04.006.

Evaluation Reports) της Financial Action Task Force (FATF), η οποία συστάθηκε το 1989 και αποτελεί τη βασικότερη οργάνωση για τη διεθνή αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει σε μια ολοκληρωμένη παρουσίαση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, δοθέντος ότι η διαχρονικότητα και η σημασία του έχουν εγείρει μεγάλο προβληματισμό, καθώς επιδρά στους οικονομικούς δείκτες και ενέχει σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο.

Το κυριότερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η δομή του σύγχρονου οικονομικού (και πιο συγκεκριμένα του χρηματοπιστωτικού) συστήματος είναι τόσο σύνθετη και ευρεία, ώστε δείχνει πρακτικά αδύνατο να εφαρμοσθεί μία ενιαία και με παγκόσμια εμβέλεια ρυθμιστική και εποπτική στρατηγική για τον περιορισμό και την αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς αυτό διαρκώς μεταλλάσσεται, δημιουργώντας νέες προκλήσεις.

Η φύση του αδικήματος, η διακύβευση ισχυρών οικονομικών και, συχνά, πολιτικών συμφερόντων, η απειλή δήμευσης υπέρογκων ποσών και επιβολής ποινικών κυρώσεων, καθιστά εξαιρετικά δυσχερή την άντληση αξιόπιστων στοιχείων για την έκταση του φαινομένου, γεγονός που διαπιστώθηκε και κατά την εκπόνηση της έρευνας (7^ο κεφ.), με την απροθυμία της πλειονότητας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων να συνδράμουν στην εν λόγω μελέτη.

Στον τομέα της μεθοδολογίας, προηγήθηκε η θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος, με παρουσίαση όλων των βασικών παραμέτρων που το συνθέτουν, καταρχήν εννοιολογικά και εν συνεχεία περιγράφοντας λεπτομερώς τις τεχνικές, τις επιπτώσεις και τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισής του, κατά κύριο λόγο αναφορικά με το χρηματοπιστωτικό τομέα. Επιχειρήθηκε η ανάλυση να γίνει με τρόπο σχηματικό, σαφώς διαρθρωμένο, επιτρέποντας την εις βάθος κατανόηση ενός πολυδιάστατου φαινομένου. Ακολούθησε η -μικρότερης μεν έκτασης, αλλά εξέχουσας βαρύτητας- εμπειρική προσέγγιση, με την τεχνική της συμπλήρωσης ερωτηματολογίων διανεμηθέντων σε πιστωτικά ιδρύματα, που συνετέλεσε στην εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων για τη θέση της αντιμετώπισης της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μεταξύ των προτεραιοτήτων της διοίκησης και των απασχολουμένων σε αυτά.

Αναφορικά με τη δομή, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των γεγονότων – σταθμών, που οδήγησαν στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον και ακολούθως η προσέγγιση των δύο βασικών εννοιών, του οικονομικού εγκλήματος και του *ξεπλύματος χρήματος*. Επιχειρείται μία εκτίμηση των πραγματικών τους διαστάσεων, βάσει στοιχείων διεθνών οργανισμών, που, ωστόσο, δεν αξιολογούνται ως απολύτως αξιόπιστα λόγω της τάσης απόκρυψης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία μετατροπής των οικονομικών προϊόντων εγκληματικών πράξεων σε νόμιμα κεφάλαια. Επίσης, περιγράφονται τα χαρακτηριστικά και ο τρόπος λειτουργίας των υπεράκτιων χρηματοοικονομικών κέντρων, που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στο παράνομο οικονομικό κύκλωμα.

Στο τρίτο κεφάλαιο η μελέτη εστιάζει στο πιστωτικό σύστημα, παρουσιάζοντας τους νεοεμφανισθέντες τρόπους διεκπεραίωσης ανέπαφων συναλλαγών (με τη χρήση κυρίως του διαδικτύου). Στην ίδια ενότητα, αναλύονται τα μέτρα προστασίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπως έχουν προκύψει από τη συνεργασία των επιφορτισμένων φορέων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται χρονολογικά οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες διεθνών φορέων για την αντιμετώπιση του φαινομένου, οι οποίες στοχεύουν στην εφαρμογή ενός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου, τόσο από τα μέλη τους όσο και από τρίτους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η διάσταση του ζητήματος στην Ελλάδα και οι νόμοι που ψηφίστηκαν στην προσπάθεια συμμόρφωσης με τις διεθνείς επιταγές.

Στο έκτο κεφάλαιο εξετάζεται το πρόβλημα σε σχέση με τα αδικήματα της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς, τα οποία αποτελούν βασικές παραμέτρους του.

Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων εμπειρικής μελέτης (7^ο κεφ.), η οποία διενεργήθηκε με στόχο την εξακρίβωση του επιπέδου των γνώσεων και της κατάρτισης των απασχολούμενων σε πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και της τοποθέτησής τους σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων μέτρων καταστολής.

Η μελέτη κλείνει (8^ο κεφ.) με την ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων που αναπτύχθηκαν, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την εκτίμηση των διαφαινόμενων τάσεων.

Κεφάλαιο 1

Το «ξέπλυμα χρήματος» ως παραβατική διαδικασία

Η ροπή προς την εγκληματικότητα και, εν προκειμένω, την οικονομική παραβατικότητα είναι σύμφυτη με την ανθρώπινη φύση και εμφανίζεται σε διαφορετική μορφή και έκταση, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν και τις ευκαιρίες που κάθε φορά προσφέρονται. Τα βασικότερα οικονομικά εγκλήματα, βάσει του εύρους των επιπτώσεων και των σχετιζόμενων κεφαλαίων, είναι η φοροδιαφυγή και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, αν και τα μεταξύ τους όρια είναι συχνά δυσδιάκριτα. Πρόκειται για φαινόμενα που ευνοήθηκαν από τις επικρατούσες οικονομικές, πολιτικές και τεχνολογικές συνθήκες, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα ως τις μέρες μας, με επιπτώσεις που αγγίζουν ποικίλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και κλονίζουν τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πλήττοντας τη φήμη και το κύρος του. Ο ακριβής προσδιορισμός της έκτασης του *ξέπλυματος χρήματος* είναι εξαιρετικά δυσχερές, λόγω της απουσίας επαρκών και έγκυρων στοιχείων, ωστόσο, οι απόπειρες που έχουν γίνει από διάφορους οργανισμούς ενισχύουν την άποψη ότι, τα κεφάλαια που διακινούνται, αποκρύπτονται και επανεμφανίζονται, ως νόμιμα, είναι εξαιρετικά υψηλά.

1.1 Η οικονομία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η διαχρονική παρακολούθηση της εξέλιξης και του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας οδηγεί στην διαπίστωση, ότι πρόκειται για έναν εξαιρετικά δυναμικό τομέα, που διαρκώς μεταβάλλεται, καθώς είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος σε κάθε κοινωνική και πολιτική αλλαγή συσχετισμών.

Επιχειρώντας μια σύνοψη των γεγονότων που επιτάχυναν τη μετάβαση στη σύγχρονη, ανοιχτή, παγκοσμιοποιημένη οικονομία, θα αναφέραμε τα εξής:

- την αλματώδη άνοδο της τεχνολογίας, όπως εκφράζεται μέσα από τη διεύρυνση της χρήσης του διαδικτύου και την εξέλιξη των τηλεπικοινωνιακών συστημάτων

- την απορύθμιση των αγορών, δηλαδή τον περιορισμό του ελέγχου και της εποπτείας των αγορών και του χρηματοπιστωτικού συστήματος από κυβερνητικούς ή νομικούς φορείς, προς διευκόλυνση και απλούστευση των διενεργούμενων συναλλαγών, με την ιδιωτικοποίηση, για παράδειγμα, πιστωτικών ιδρυμάτων ή τη διάθεση επενδυτικών προϊόντων και υπηρεσιών από εξωτραπεζικούς φορείς
- την άρση των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο, κυρίως εντός νομισματικών ζωνών, όπως η Ευρωζώνη, όπου ισχύει η ελεύθερη κίνηση προϊόντων, κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού και
- την αποδυνάμωση του ρόλου των τοπικών κυβερνήσεων, καθώς τα κέντρα ελέγχου των οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων εδράζονται, πλέον, σε ισχυρούς διεθνείς οργανισμούς.

Ο δρόμος για την οικονομική απελευθέρωση άνοιξε με τη συμφωνία Bretton-Woods (1945) που υπογράφηκε στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην ομώνυμη αμερικάνικη πόλη, με τη συμμετοχή 45 κρατών. Στη συνάντηση αυτή συμφωνήθηκε η ίδρυση τριών σημαντικών διεθνών οργανισμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (I.M.F.), της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank) και της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (G.A.T.T.) και τέθηκε σε ισχύ το ομώνυμο σύστημα σταθερών ισοτιμιών που όριζε το αμερικάνικο δολάριο ως ρυθμιστικό για τις υπόλοιπες ισοτιμίες νόμισμα, με σχεδόν μηδαμινή δυνατότητα αυξομείωσης της διαμορφούμενης ισοτιμίας, εξισορροπώντας τις διεθνείς συναλλαγές.²

Τη δεκαετία του '60 ξεκίνησε η λειτουργία τραπεζών και χρηματιστηριακών κέντρων με διεθνείς δραστηριότητες, όπως η αγορά ευρωσυναλλάγματος. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των συναλλαγών είναι ότι εκτελούνται σε ξένο νόμισμα, χωρίς φόρους, εποπτικούς ελέγχους ή άλλους περιορισμούς και οι συναλλασσόμενοι είναι μη-μόνιμοι κάτοικοι. Συνήθως υπάρχουν διαφορές στη νομοθεσία των χωρών, γεγονός που καθιστά επισφαλείς τις διενεργούμενες συναλλαγές. Για παράδειγμα, σε ενδεχόμενη απόφαση της χώρας όπου τηρείται ο λογαριασμός να επιβάλει συναλλαγματικούς περιορισμούς ή να φορολογήσει τις καταθέσεις, οι καταθέτες

² Χριστόπουλος Α. και Ι. Ντόκας, (2012), *Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*, Εκδόσεις Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ.165.

διατρέχουν τον κίνδυνο να χάσουν μέρος των κεφαλαίων τους³ (σύγχρονο παράδειγμα αποτελεί το *κούρεμα* των καταθέσεων που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο το 2013). Αυτή τη δεκαετία επανεμφανίστηκαν και τα *consortia*, δηλαδή οι τραπεζικοί όμιλοι που αποτελούνται από τράπεζες διαφορετικών χωρών, οι οποίοι είχαν παρουσιάσει άνηση κατά τη δεκαετία του '20.⁴

Η δεκαετία του '70 επηρέασε καθοριστικά τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Όπως αναφέρει ο Φλώρος (2012), «ο κρατικός παρεμβατισμός, ο απομονωτισμός και ο τοπικισμός αντικαταστάθηκαν από την ιδιωτικοποίηση, την παγκοσμιοποίηση και τη διεθνοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών».⁵ Μέχρι τότε, λόγω της μεγάλης σημασίας του τραπεζικού τομέα, υπήρχε αυστηρός έλεγχος από το κράτος και οι κίνδυνοι που αντιμετώπιζαν τα πιστωτικά ιδρύματα ήταν, κατά κύριο λόγο, ο πιστωτικός και ο κίνδυνος ρευστότητας. Το 1970 παρουσιάστηκε έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των Η.Π.Α., ενώ το 1971 εγκαταλείφθηκε το σύστημα Bretton Woods, οδηγώντας σε κλυδωνισμούς το οικονομικό σύστημα. Το 1973 ξέσπασε η πρώτη πετρελαϊκή κρίση και η σημαντική αυτή εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα να προκύψει, κυρίως στις βιομηχανικές χώρες, στασιμοπληθωρισμός, δηλαδή αύξηση του ποσοστού ανεργίας με παράλληλη αύξηση του πληθωρισμού.⁶ Γρήγορα το πρόβλημα εξαπλώθηκε στις περισσότερες χώρες, οδηγώντας την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση. Η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση του 1979, επιδείνωσε ακόμη περισσότερο την κατάσταση, δίνοντας όμως το έναυσμα για διεύρυνση των τραπεζικών εργασιών, οι οποίες, ανταποκρινόμενες στον εντεινόμενο ανταγωνισμό, πρόσφεραν τραπεζικά προϊόντα αυξανόμενου κινδύνου. Αυτή την περίοδο πολλά πιστωτικά ιδρύματα των Η.Π.Α. χρεοκόπησαν, ενώ εκείνα που επιβίωσαν στράφηκαν στη δανειοδότηση της αγοράς ακινήτων, αυξάνοντας τη ζήτησή τους και συνακόλουθα τις τιμές τους. Ταυτόχρονα, όμως, αναζήτησαν τρόπους διασφάλισης,

³ **Stanford University**, (2014) *The Eurocurrency Market*, <http://web.stanford.edu/class/msande247s/2008/sixth%20week%20posting/ch09%20Solutions%20net%20homework%20aggiggnments.pdf>

⁴ **Καπόπουλος Π. και Σ. Λαζαρέτου**, (1997), *Νομισματικές Σχέσεις, Διεθνής Τραπεζική και Χρηματοδότηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ.135 & σσ.144-145.

⁵ **Φλώρος Ν.**, (2012), *Η Ευθύνη των Εποπτικών Αρχών στο Χρηματοπιστωτικό Τομέα: Η Αστική Ευθύνη του Επόπτη προς Αποζημίωση Λόγω Πλημμελούς Εποπτείας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Σειρά Μελετών Δικαίου Επιχειρήσεων & Εταιριών 19, Αθήνα, σ.1.

⁶ Πρόκειται για αναίρεση της καμπύλης Philips, σύμφωνα με την οποία τα ποσοστά ανεργίας και ο πληθωρισμός είναι αντιστρόφως ανάλογα.

με βασική στρατηγική την τιτλοποίηση των απαιτήσεών τους,⁷ δηλαδή τα πιστωτικά ιδρύματα μετέφεραν τις απαιτήσεις τους από δάνεια (στην προκειμένη περίπτωση στεγαστικά) σε μία χρηματοδοτική εταιρεία ειδικού σκοπού, η οποία με τη σειρά της μετέτρεψε αυτές τις απαιτήσεις σε εμπορεύσιμους τίτλους με τη μορφή χρεογράφων.⁸ Οι συνέπειες δεν άργησαν να φανούν. Πρώτη επλήγη η Franklin National Bank το Μάιο του 1974. Αλλά και στην άλλη όχθη του ατλαντικού τα πράγματα δεν ήταν καλύτερα. Στην Αγγλία κατέρρευσε το 1973 και το 1974 πολλές δευτερεύουσες τράπεζες, ενώ τον Ιούνιο του 1974 χρεοκόπησε και η γερμανική Bankhaus I.D. Herstatt⁹ (η συγκεκριμένη τράπεζα είχε μεγάλα ανοίγματα σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος· μετά την κατάρρευσή της ο εν λόγω κίνδυνος ονομάστηκε «κίνδυνος Herstatt»¹⁰).

Οι πτωχεύσεις πιστωτικών ιδρυμάτων συνεχίστηκαν και κατά τη δεκαετία του '80, ενώ το 1987 ξέσπασε νέα κρίση στο αμερικανικό χρηματιστήριο. Την ημέρα που θα έμενε στην ιστορία ως «Μαύρη Δευτέρα» (19 Οκτωβρίου 1987), το χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης σημείωσε πτώση άνω του 30%, επηρεάζοντας τις αγορές των μεγαλύτερων βιομηχανικών χωρών (στο Χονγκ Κονγκ η πτώση του χρηματιστηρίου πλησίασε το 46%). Είχε προηγηθεί εντυπωσιακή άνοδος των τιμών των μετοχών από την αρχή του έτους και τίποτε δεν προμήνυε το κραχ του '87, τα αίτια του οποίου παρέμειναν αδιευκρίνιστα. Τελικά, ο δείκτης Dow Jones έπεσε πάνω από 500 μονάδες και το χρηματιστήριο δεν ανέκαμψε παρά τον Ιανουάριο του 1989.¹¹ Το αβέβαιο οικονομικό κλίμα ώθησε τις τράπεζες να μεταφέρουν το κόστος των κινδύνων στους καταθέτες και τους δανειζόμενους, επιβάλλοντας πλέον κυμαινόμενα επιτόκια. Οι καταθέτες και οι επενδυτές από την πλευρά τους, για να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους, στράφηκαν σε νέα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως τα αμοιβαία κεφάλαια, σε αντικατάσταση της παραδοσιακής τήρησης καταθέσεων.¹² Την ίδια εποχή ξεκίνησε η δραστηριοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε πεδία

⁷ Χριστόπουλος Α. και Ι. Ντόκας, (2012), ό.π., σσ.165-167.

⁸ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, (2013), *Μηνιαίο Δελτίο Μαρτίου 2013*, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ektmonth201303.pdf>

⁹ Φλώρος Ν., (2012), ό.π., σ.11.

¹⁰ Στεφάνου Κ. και Χ. Γκόρτσος, (2006), *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Σειρά Μελετών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου 1, Αθήνα, σ.263.

¹¹ Sornette D., (2004), *Why Stock Markets Crash – Critical Events in Complex Financial Systems*, Princeton University Press, Princeton & Oxford, pp.5 & 228-230.

¹² Park Y.S. και J. Zwick, (1988), *Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ.10.

εκτός των συνήθων δραστηριοτήτων τους, αλλά και η εμφάνιση εργασιών εκτός ισολογισμού (*off balance figures*), όπως τα δικαιώματα υπερανάλιψης και οι εγγυητικές επιστολές, οι οποίες προσδιορίζονται δύσκολα λόγω του ότι δε μπορούν να λογιστικοποιηθούν.¹³

Από τη δεκαετία του 1990 οι συνθήκες άλλαξαν άρδην. Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, ιδιαίτερα στους τομείς της επικοινωνίας, της πληροφορικής και του διαδικτύου, μείωσε σημαντικά το κόστος διενέργειας συναλλαγών και ουσιαστικά εκμηδένισε τις αποστάσεις, δημιουργώντας αλληλοσυνδεόμενες αγορές. Ταυτόχρονα όμως, κατέστησε ευκολότερη και γρηγορότερη τη μετάδοση των προβλημάτων, αυξάνοντας την πιθανότητα εμφάνισης διεθνών κρίσεων. Στις αρχές αυτής της δεκαετίας εμφανίσθηκαν και πολλές υπεράκτιες εταιρείες, οι οποίες προσέφεραν τη δυνατότητα *φυγάδευσης* κεφαλαίων στο εξωτερικό, στα οποία πλέον η πρόσβαση γινόταν με τη χρήση πιστωτικών καρτών.¹⁴ Οι διασυνοριακές συναλλαγές σε μετοχές και ομόλογα εκτοξεύθηκαν στις Η.Π.Α. από το 9% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, που ήταν το 1980, στο 152% το 1996, ενώ για τη Γερμανία η διαφορά πήγε από το 7,5 στο 197% και για την Ιαπωνία από το 7,7 στο 83%.¹⁵

Την ίδια δεκαετία, ψηφίστηκε στις Η.Π.Α. ο νόμος *Gramm-Leach-Bliley*, που επέτρεπε τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές μεταξύ χρηματοοικονομικών οργανισμών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να υπεισέλθουν σε τομείς που παλαιότερα δεν εφάπτονταν.¹⁶ Έτσι, ενώ αρχικά οι τρεις κλάδοι του χρηματοπιστωτικού συστήματος – τραπεζικός, επενδυτικός και ασφαλιστικός – δεν σχετίζονταν, πλέον, τα συστήματα *Trennbankensystem* (που διαχωρίζει τις τραπεζικές λειτουργίες) και *Narrow Banking System* (που περιορίζει τις τραπεζικές λειτουργίες) αντικαθίστανται από το *Universalbankensystem* το οποίο συνδυάζει τις υπηρεσίες των τριών αυτών τομέων, κάνοντας συχνά δυσδιάκριτα τα μεταξύ τους όρια.¹⁷

¹³ **Ντόκας Ι.**, (2012), *Η Εξέλιξη του Τραπεζικού Συστήματος από την Δεκαετία του 40 έως Σήμερα*, Σημειώσεις Διαλέξεων, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, σ.18.

¹⁴ **Turner J.E.**, (2011), *Money Laundering Prevention: Deterring, Detecting and Resolving Financial Fraud*, Wiley, New Jersey, p.36.

¹⁵ **Solomon R.**, (1999), *Transformation of the World Economy*, 2nd Edition, Palgrave Macmillan, New York, p.192.

¹⁶ **Θωμαδάκης Σ. και Μ. Ξανθάκης**, (2011), *Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου: Τραπεζική Επιστήμη – Θεωρία και Πράξη*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, σσ.95 & 98.

¹⁷ **Φλώρος Ν.**, (2012), ό.π., σσ.2-3.

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας εμφανίζεται και στην εντατικοποίηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ κρατών, που οδήγησε στη δημιουργία νομισματικών ζωνών, όπως η Ευρωζώνη και ζωνών ελεύθερου εμπορίου, όπως οι North American Free Trade Agreement και Asia Pacific Economic Cooperation, με κορύφωση τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, τον Ιανουάριο του 1995.¹⁸

Εξίσου βασικοί παράγοντες που επιτάχυναν τις οικονομικές εξελίξεις ήταν επίσης:

- η σημαντική πτώση του κόστους μεταφορών και επικοινωνιών
- η εμφάνιση του διαδικτύου (εκτιμάται ότι σήμερα ο αριθμός των εν λειτουργία ιστοσελίδων ξεπερνά το ένα δισεκατομμύριο)¹⁹
- η υπέρβαση πολιτικών εμποδίων, όπως ο Ψυχρός Πόλεμος και το Απαρτχάιντ, που ήρε τους περιορισμούς στο παγκόσμιο εμπόριο
- η δυναμική είσοδος των αναδυόμενων οικονομιών της ανατολικής Ευρώπης και της Ρωσίας, κυρίως δε, της Κίνας και της Ινδίας, που εκπροσωπούν σχεδόν το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού, οι οποίες, στοχεύοντας στη χρηματοδότηση της ανάπτυξής τους, συνέβαλαν στη μεγιστοποίηση της οικονομίας. Στον Πίνακα 1 βλέπουμε τις δέκα χώρες με το μεγαλύτερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν για τα έτη 2008-2013. Παρατηρούμε ότι, με εξαίρεση τη Γερμανία και τη Ρωσία, οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζουν πτώση του Α.Ε.Π., ενώ η Κίνα (που πλέον βρίσκεται σταθερά στη δεύτερη θέση) και η Ινδία αυξάνουν χρόνο με το χρόνο το Α.Ε.Π. τους. Η οικονομική μεγέθυνση φαίνεται και από το ρυθμό αύξησης του Ακαθάριστου Παγκόσμιου Προϊόντος (Γράφημα 1), το οποίο σε λιγότερο από μία δεκαετία έχει υπερδιπλασιαστεί.
- η αύξηση του αριθμού των χωρών – μελών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου²⁰ (από 110, κατά τη σύστασή του, σε 160 σήμερα).

¹⁸ Solomon R., (1999), ό.π., p.1.

¹⁹ Internet Live Stats, (2015), *Total Number of Websites*, <http://www.internetlivestats.com/total-number-of-websites/>

²⁰ Siebert H., (2002), *The World Economy*, Routledge, London & New York, pp.8-9.

Πίνακας 1

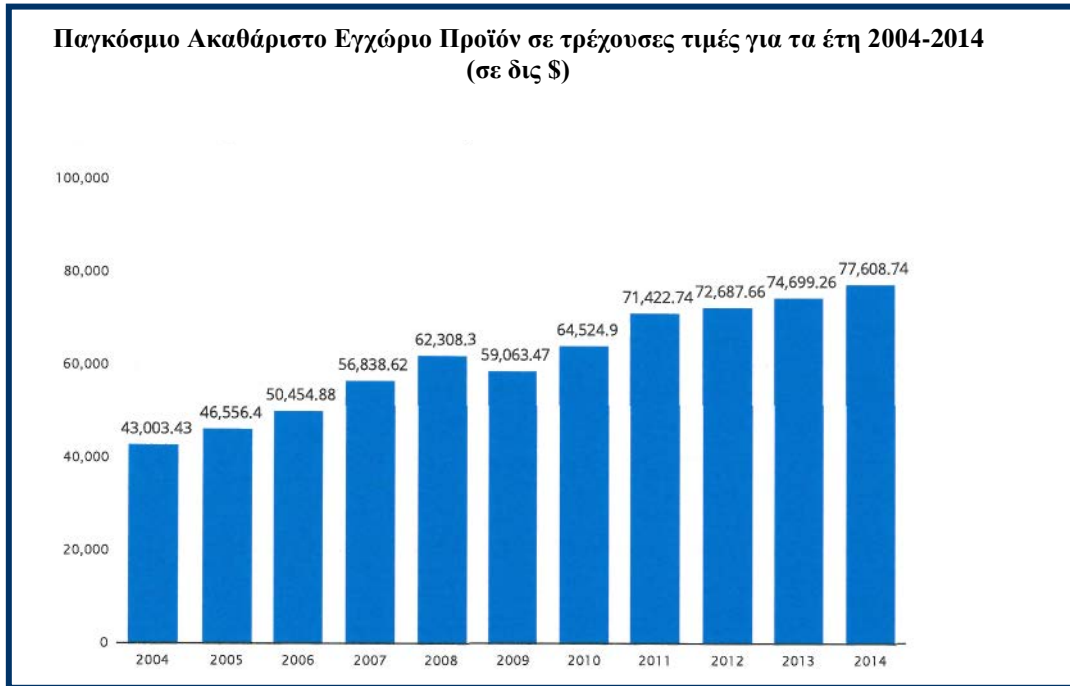
Λίστα των 10 χωρών με το μεγαλύτερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες τιμές για τα έτη 2008-2013 (σε εκατ. \$)

Κατάταξη	2013		2012		2011		2010		2009		2008	
1	 Η.Π.Α.	16,967,740	 Η.Π.Α.	16,430,393	 Η.Π.Α.	15,783,451	 Η.Π.Α.	15,143,680	 Η.Π.Α.	14,738,387	 Η.Π.Α.	15,006,629
2	 Κίνα	8,905,336	 Κίνα	7,724,734	 Κίνα	6,592,664	 Κίνα	5,669,446	 Κίνα	4,808,292	 Ιαπωνία	4,835,553
3	 Ιαπωνία	5,875,019	 Ιαπωνία	6,084,013	 Ιαπωνία	5,775,633	 Ιαπωνία	5,376,602	 Ιαπωνία	4,797,984	 Κίνα	4,040,756
4	 Γερμανία	3,716,838	 Γερμανία	3,632,843	 Γερμανία	3,653,868	 Γερμανία	3,549,011	 Γερμανία	3,484,998	 Γερμανία	3,487,319
5	 Γαλλία	2,789,619	 Γαλλία	2,749,106	 Γαλλία	2,797,949	 Γαλλία	2,756,160	 Γαλλία	2,742,734	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,842,307
6	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,506,906	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,439,784	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,411,262	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,412,708	 Ηνωμένο Βασίλειο	2,561,347	 Γαλλία	2,699,777
7	 Βραζιλία	2,342,556	 Βραζιλία	2,312,072	 Ιταλία	2,152,932	 Ιταλία	2,153,083	 Ιταλία	2,141,109	 Ιταλία	2,139,80
8	 Ιταλία	2,058,172	 Ιταλία	2,072,306	 Βραζιλία	2,107,017	 Βραζιλία	1,859,084	 Βραζιλία	1,575,963	 Καναδάς	1,484,344
9	 Ρωσία	1,988,216	 Ινδία	1,913,178	 Ινδία	1,769,419	 Ινδία	1,555,615	 Ισπανία	1,473,956	 Ισπανία	1,451,086
10	 Ινδία	1,960,072	 Ρωσία	1,824,088	 Καναδάς	1,609,363	 Καναδάς	1,511,464	 Καναδάς	1,447,920	 Βραζιλία	1,434,287

Πηγή: **wikipedia**, (2015), *Gross National Product*

http://en.wikipedia.org/wiki/Gross_national_product#List_of_countries_by_GDP_.28nominal.2C_Atlas_method.29_.28millions_of_current_US.24.29.5B_5.5D_.28Top_10.29

Γράφημα 1

Πηγή: **Statista**, (2015), *Global gross domestic product (GDP) at current prices from 2004 to 2014 (in billion U.S. dollars)*, <http://www.statista.com/statistics/268750/global-gross-domestic-product-gdp/>

Η παραγωγική διαδικασία και οι αγορές έχουν διεθνοποιηθεί σε μια προσπάθεια οικονομικής ολοκλήρωσης, ενώ ενεργό ρόλο ασκούν επίσης, θεσμικοί ή μη επενδυτές, ασφαλιστικά ταμεία, ασφαλιστικές και επενδυτικές εταιρείες, τα αντισταθμιστικά και τα αμοιβαία κεφάλαια και τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Δημιουργήθηκε έτσι ένα περιβάλλον ελεύθερου ανταγωνισμού, όπου ένας κάτοικος της Ελλάδας μπορεί να παρακολουθήσει και να πραγματοποιήσει *real-time* συναλλαγές σε αγορές της Ασίας ή της Αμερικής, επί 24ώρου βάσεως. Εξαιρετικά διαδεδομένη είναι και η πραγματοποίηση ηλεκτρονικών συναλλαγών μέσω κινητών τηλεφώνων ή άλλων ηλεκτρονικών συσκευών, με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού, χωρίς τη μεσολάβηση υπαλλήλων.²¹ Επίσης, διατίθεται πληθώρα ιστοσελίδων στο διαδίκτυο που προσφέρουν δυνατότητα μεταφοράς κεφαλαίων, συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια, ηλεκτρονική τραπεζική και αρκεί απλώς το πάτημα ενός κουμπιού για να πραγματοποιηθεί μια συναλλαγή στην άλλη άκρη του κόσμου.²²

²¹ **Isern J., Porteous D., Hernandez-Coss R. and C. Egwuagu**, (2005), *AML-CFT Regulations: Implications for Financial Service Providers that Serve Low-Income People*, <http://www.cgap.org/publications/amlcft-regulation>

²² **Turner J.E.**, (2011), ό.π., p.14.

Πλέον, ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών έχει μετατοπισθεί από το πεδίο των εδαφικών διεκδικήσεων, σε αυτό της απορρόφησης όσο το δυνατόν μεγαλύτερου όγκου κεφαλαίων, διαμέσου του τραπεζικού συστήματος και της προσέλκυσης επενδύσεων. Η εξουσία δεν ασκείται αποκλειστικά από τους κυβερνώντες των χωρών, αλλά προστέθηκαν πολλοί ετερόκλητοι παίκτες στην παγκόσμια σκακιέρα, που θέτουν τους δικούς τους όρους στη διαμόρφωση της πολιτικού σκηνικού.

Εντούτοις, το νέο οικονομικό περιβάλλον δεν ευνοεί, αυτονόητα, την επιχειρηματικότητα και την ανταγωνιστικότητα. Η ευκολία, για παράδειγμα, στη σύσταση επιχειρήσεων, δεν συμβαδίζει πάντα με την επιτυχία αυτών. Αντιθέτως, ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας ελέγχεται από περιορισμένο αριθμό πολυεθνικών εταιρειών, όπως το παράδειγμα των Boeing και Airbus, που σχεδόν μονοπωλούν τον τομέα της αεροναυτιλίας.²³ Οι ατομικές επιχειρήσεις αντικαταστάθηκαν από πολυεθνικούς κολοσσούς, με διάφορα τμήματα και παραρτήματα, καθένα από τα οποία μπορεί να εδρεύει και σε διαφορετική χώρα.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, όσο η ελεύθερη οικονομία διευκολύνει τις νόμιμες συναλλαγές, άλλο τόσο διευκολύνει και ενθαρρύνει την οικονομική εγκληματικότητα, και δει, την οργανωμένη εγκληματικότητα, η οποία αξιοποιεί από τη μία πλευρά την απελευθέρωση στη διακίνηση κεφαλαίων και από την άλλη την τεχνολογία που καθιστά ανέπαφη τη συναλλαγή με τα πιστωτικά ιδρύματα.²⁴ Με έναν κοινό ηλεκτρονικό υπολογιστή και μία μηχανή αναζήτησης στο διαδίκτυο μπορεί κανείς να βρει κάθε λογής πληροφορίες για το *know-how* της οικονομικής απάτης και της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Έτσι, ενώ η παγκοσμιοποίηση έδωσε ώθηση στην οικονομική συνεργασία και αλληλεξάρτηση, μέσω της τεχνολογίας και της καινοτομίας, δημιουργώντας ευκαιρίες για υψηλά κέρδη, ταυτόχρονα κατέστησε ευάλωτο το οικονομικό σύστημα στο οργανωμένο έγκλημα και τη διαφθορά. Για το λόγο αυτό, η Ομάδα των G-8 (2008) χαρακτήρισε το οργανωμένο έγκλημα ως τη «σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης».²⁵

²³ Merckaert J. and C. Nelh, (2010), *Multinational Companies and Tax Havens*, http://ccfd-terresolidaire.org/IMG/pdf/ed_english_bdrectiftableau111116_2.pdf?PHPSESSID=8ef7eba5b49ba73b

²⁴ Τραγάκης Γ., (1996), *Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Money Laundering*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ.23.

²⁵ Vaithilingam S. and M. Nair, (2009), *Mapping Global Money Laundering Trends: Lessons from the Pace Setters*, *Research in International Business and Finance*, 23(1), pp.18-30.

Σε έρευνα που διεξήγη ο αυστραλός ακαδημαϊκός Jason Sharman σε 22 χώρες, διαπιστώθηκε ότι σε 17 από αυτές υπήρχε η δυνατότητα δημιουργίας μιας νέας εταιρείας, τύπου *shell company*, μέσω διαδικτύου, με ελάχιστη αρχική επένδυση 16.000€, σε πολλές περιπτώσεις χωρίς καν ο ιδρυτής να δηλώσει τα προσωπικά του στοιχεία, ο οποίος ταυτόχρονα μπορούσε να ανοίξει και έναν τραπεζικό λογαριασμό. Το εντυπωσιακό ήταν ότι μεταξύ των χωρών αυτών συγκαταλέγονταν οι Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο.²⁶

Η παραπάνω κατάσταση, ευνοείται περαιτέρω από την απουσία ενός ενιαίου θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου, καθώς και από την πολυπλοκότητα των νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων, που διευκολύνει την πραγματοποίηση μη εποπτευόμενων συναλλαγών (*shadow banking*), που προσφέρονται από μη καταθετικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπως οι επενδυτικές τράπεζες, τα αμοιβαία κεφάλαια, τα αντισταθμιστικά κεφάλαια κ.ά.²⁷ Η εμπειρία έχει δείξει ότι κάθε φορά που η εποπτεία εστιάζει σε κάποια συγκεκριμένη υπηρεσία των πιστωτικών ιδρυμάτων, οι επίδοξοι παραβάτες (ή, έστω, οι απλοί κερδοσκόποι) στρέφονται σε νέα προϊόντα που τους παρέχουν μεγαλύτερη ευελιξία κινήσεων. Για παράδειγμα, όταν υπήρξε αυξημένη ζήτηση για μετοχές και οι αρχές προέβησαν σε φορολόγηση των κερδών, οι επενδυτές στράφηκαν στα αμοιβαία κεφάλαια, για τα οποία δεν υπήρχαν αυστηροί περιορισμοί. Όταν εισέβαλε και εκεί η επιβολή κανόνων, υπήρξε στροφή προς τα αντισταθμιστικά κεφάλαια και αργότερα τα equity funds.²⁸

Ομοίως, η απουσία διεθνούς συνεργασίας σε φορολογικά ζητήματα, επιτρέπει, σε όσους το επιθυμούν, να φοροδιαφεύγουν και να ανακυκλώνουν παράνομα αποκτηθέντα κέρδη. Αυτή είναι μία διάσταση, η οποία ευνοεί, αφενός μεν, τους δράστες παράνομων πράξεων, αφετέρου δε, τους αποδέκτες των κεφαλαίων, όπως για παράδειγμα τις υπεράκτιες εταιρείες, που δέχονται συνολικά κεφάλαια εκατοντάδων

²⁶ Merckaert J. and C. Nelh, (2010), ό.π.

²⁷ Investing Answers, (2014), *Shadow Banking System*, <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/businesses-corporations/shadow-banking-system-2190>

²⁸ Χριστόπουλος Α. και Ι. Ντόκας, (2012), ό.π., σ.164.

δισεκατομμυρίων, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων αποτελεί προϊόν φοροδιαφυγής.²⁹

Επομένως, τα κύρια χαρακτηριστικά του οικονομικού περιβάλλοντος, όπως έχει διαμορφωθεί, είναι η ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, προϊόντων και εργατικού δυναμικού, η τάση απορύθμισης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσα από τη χαλάρωση του θεσμικού και εποπτικού πλαισίου, η εκμετάλλευση της τεχνολογίας για την επιτάχυνση, την αμεσότητα και την αποπροσωποποίηση των συναλλαγών και η σύνδεση του *παγκόσμιου χωριού*, όπως ονομάζεται, μέσω ενός πολυσχιδούς πλέγματος που καταργεί κάθε γεωγραφικό όριο, αυξάνοντας το βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ κρατών.

Υπό τις παραπάνω συνθήκες, μπορεί εύκολα η οικονομική εγκληματικότητα (εκφάνσεις της οποίας αποτελούν η διαφθορά, οι φορολογικές παραβάσεις και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες), να βρει πρόσφορο έδαφος και πρόθυμους συνεργούς. Η πρόκληση, ωστόσο, στην οποία καλούνται να απαντήσουν οι ιθύνοντες για την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος είναι, πώς θα συνδυαστούν τα μέσα πρόληψης και επιβολής αυστηρότερου ρυθμιστικού πλαισίου και κυρώσεων με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην ακυρωθούν όλες οι θετικές επιρροές των οικονομικών ελευθεριών, που οδήγησαν στην ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος.

1.2 Το οικονομικό έγκλημα

Πριν την ανάλυση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, κρίνεται απαραίτητο να διευκρινισθεί η ευρύτερη έννοια του οικονομικού εγκλήματος.

Μολοντί δεν υπάρχει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός, το βασικό στοιχείο, στο οποίο όλοι ταυτίζονται, είναι ότι οικονομικό έγκλημα είναι το αδίκημα που αποβλέπει σε οικονομικό ή/και επαγγελματικό όφελος. Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται συχνά και με τον όρο «έγκλημα του λευκού κολάρου»³⁰ επινόηση του

²⁹ Villota C., (2012), *Towards a Global Financial System Fit for Development*, <https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/Towards-a-global-financial-system-fit-for-development6.pdf>

³⁰ Σε αντιδιαστολή προς το «έγκλημα του μπλε κολάρου», που αφορά στην εγκληματικότητα της εργατικής τάξης.

αμερικανού κοινωνιολόγου E. H. Sutherland (1940), ο οποίος στο άρθρο του "*White-collar criminality*", αντέταξε στην, ευρέως διαδεδομένη στην εποχή του, πεποίθηση ότι η εγκληματικότητα είναι σύμφυτη με το χαμηλό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, την άποψη ότι, σε πολλές περιπτώσεις, ο δράστης πρέπει να αναζητηθεί στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και μάλιστα σε καθ' όλα ευπόληπτα επαγγέλματα, όπως αυτά του δικηγόρου ή του πολιτικού, ειδικότητες που συχνά εκμεταλλεύονται τη θέση τους προκειμένου να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη.³¹ Πρόκειται για επαγγελματικές κατηγορίες, οι οποίες, απολαμβάνοντας την κοινωνική αποδοχή και εμπιστοσύνη, μπορούν εύκολα να παραπλανήσουν και να εξαπατήσουν, παραβιάζοντας το αίσθημα εμπιστοσύνης, θίγοντας τα χρηστά ήθη και προκαλώντας κοινωνική αποδιοργάνωση. Φυσικά, στις μέρες μας εμπλέκονται κι άλλοι επαγγελματίες, όπως οι μεσίτες, οι διαχειριστές χαρτοφυλακίων, οι φοροτεχνικοί και φυσικά, οι τραπεζικοί, και κατ' ανάλογο τρόπο έχουν αλλάξει οι εκφάνσεις του φαινομένου.

Παλαιότερα υπήρχε η αντίληψη ότι τα οικονομικά εγκλήματα δεν έχουν ως σκοπό την εγκληματική πράξη καθαυτή αλλά το οικονομικό όφελος, ως εκ τούτου, συνήθως, δεν συνοδεύονται από βιαιότητα, καθώς βασίζονται περισσότερο στην τεχνική και τη μεθοδολογία. Ο Stotland (1977) υποστήριζε μάλιστα, ότι όσοι ερευνούν υποθέσεις οικονομικού εγκλήματος δεν διατρέχουν κανένα κίνδυνο, διότι αυτού του τύπου οι εγκληματίες δεν είναι από τη φύση τους βίαιοι. Σήμερα, ωστόσο, η κατάσταση είναι διαφορετική: για την ακρίβεια, οι Perri και Lichtenwald (2007) εισήγαγαν τον όρο «έγκλημα του κόκκινου κολάρου» για να περιγράψουν μία υποομάδα οικονομικών εγκληματιών που καταφεύγουν ακόμη και σε ανθρωποκτονίες, προκειμένου να μην εντοπιστούν από τις αρχές ή για να *φιμώσουν* πιθανούς μάρτυρες.³²

Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. R (81)12 Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, οικονομικά εγκλήματα συνιστούν οι παρακάτω πράξεις:

³¹ **Sutherland E.H.**, (1940), *White - Collar Criminality*, American Sociological Review, 5(1), pp.1-12.

³² **Brody R.G. and K.A. Kiehl**, (2010), *From White-Collar Crime to Red-Collar Crime*, Journal of Financial Crime, 17 (3), pp.351-364.

- τα αδικήματα cartel
- οι πρακτικές εξαπάτησης και οικονομικής κατάχρησης από πολυεθνικές εταιρείες
- οι απάτες σε συμβάσεις ή η κατάχρηση επιχορηγήσεων προερχόμενων από κρατικούς ή διεθνείς οργανισμούς
- το ηλεκτρονικό έγκλημα (π.χ. κλοπή και εκμετάλλευση δεδομένων, παραβίαση απορρήτου)
- οι εικονικές εταιρείες
- η παραποίηση εταιρικών ισολογισμών και λοιπών λογιστικών βιβλίων
- οι απάτες σχετικά με την οικονομική κατάσταση και το εταιρικό κεφάλαιο
- η παραβίαση από εταιρείες των προτύπων ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων
- οι απάτες σε βάρος πιστωτών (π.χ. χρεοκοπία, παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων)
- οι απάτες σε βάρος καταναλωτών (π.χ. παραποίηση και παραπλανητικές δηλώσεις σχετικά με εμπορεύματα, αδικήματα κατά της δημόσιας υγείας, κατάχρηση της αδυναμίας ή της απειρίας των καταναλωτών)
- ο αθέμιτος ανταγωνισμός, η δωροδοκία υπαλλήλου ανταγωνιστικής επιχείρησης και η παραπλανητική διαφήμιση
- οι φορολογικές παραβάσεις και η φοροδιαφυγή επιχειρήσεων σε θέματα κοινωνικών παροχών
- οι τελωνειακές παραβάσεις (π.χ. μη καταβολή τελωνειακών δασμών)
- τα αδικήματα που σχετίζονται με νομισματικά και συναλλαγματικά θέματα
- οι χρηματιστηριακές και τραπεζικές παραβάσεις
- τα αδικήματα κατά του περιβάλλοντος³³

Προς επικαιροποίηση της παραπάνω λίστας, θα προστίθεντο οι νέες μορφές οικονομικού εγκλήματος, όπως η κλοπή ταυτότητας (identity theft), η διακίνηση πλαστών φαρμάκων, το trafficking (παιδιών, γυναικών, μεταναστών), το εμπόριο οργάνων και ο εκβιασμός.

³³ **Council of Europe, Committee of Ministers**, (1981), *Recommendation No. R(81)12*, [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R\(81\)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R(81)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf)

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οικονομικό έγκλημα είναι η παραβατική πράξη που έχει ως κίνητρο και τελικό στόχο την αποκόμιση οικονομικών κερδών, μέσα από τη συστηματική, συνήθως, πραγματοποίηση συναλλαγών και ενεργειών, που σε μεγάλο βαθμό εξαρτώνται από παράγοντες όπως οι επικρατούσες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, η γεωγραφική θέση της χώρας διαμονής του παραβάτη και οι δυνατότητες που παρέχονται από την τεχνολογία και την ισχύουσα νομοθεσία.

1.3 Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

1.3.1 Ορισμός

Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Money Laundering) είναι η διαδικασία μετατροπής κεφαλαίων και γενικά περιουσιακών στοιχείων, αποκτηθέντων μέσω εγκληματικών δραστηριοτήτων, σε νόμιμα και η αποσύνδεσή τους από την εγκληματική πράξη. Σκοπός, δηλαδή, του *ξεπλύματος χρήματος* είναι, πρωτίστως, η *αποσυσχέτιση* του αδικήματος με το οικονομικό αποτέλεσμα, ώστε να μην καταστεί αντιληπτό από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές και, δευτερευόντως, η απόκρυψη των εσόδων από τις φορολογικές ή τελωνειακές αρχές.³⁴ Από την άλλη, βέβαια, καθώς η οικονομία έχει εκσυγχρονιστεί, δεν πρέπει κανείς στερεοτυπικά να σκέφτεται χρηματικά ποσά που μεταφέρονται από το ένα σημείο στο άλλο, όπως γινόταν παλιότερα, αντιθέτως έχουμε μεταβεί στην *non-cash era*. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, τα παράνομα κέρδη μπορεί να κυκλοφορούν σε διάφορες μορφές – απτές ή μη – ανάλογα με τα μέσα και τις δυνατότητες που προσφέρονται.

Οι απαρχές του όρου *money laundering* βρίσκονται στη δεκαετία του '20, εποχή της ποτοαπαγόρευσης στις Η.Π.Α., όταν τα κυκλώματα της Μαφίας που έκαναν λαθρεμπόριο (όπως ο Al Capone), χρησιμοποιούσαν επιχειρήσεις – βιτρίνα (όπως πλυντήρια) για να δικαιολογήσουν τα παράνομα έσοδά τους. Βέβαια, το γεγονός ότι ο διαβόητος κακοποιός καταδικάστηκε τελικά το 1931, με την κατηγορία της φοροδιαφυγής, δείχνει ότι δεν είχε εντυφλήσει επαρκώς στις τεχνικές για την απόκρυψη των κερδών του. Πράγμα που δεν ισχύει για τον Meyer – λογιστή του Al Capone και συνεργάτη του Benjamin Bugsy Seigel, αμφότεροι μέλη της μαφίας – που στο τέλος της ζωής του έφτασε να έχει μεταφέρει αμύθητα ποσά σε τραπεζικούς

³⁴ Τραγάκης Γ., (1996), ό.π., σ.23.

λογαριασμούς στην Ελβετία, το Χονγκ Κονγκ και το Ισραήλ.³⁵ Σε νομικό επίπεδο, η πρώτη γραπτή αναφορά είναι σε δίκη στις Η.Π.Α. το 1982, στην υπόθεση «Η.Π.Α. κατά \$4.255.625,39».³⁶

Ασφαλώς, τα οργανωμένα κυκλώματα δραστηριοποιούνται και στην εποχή μας με γνωστότερες «οικογένειες» την Καμόρα και την Κόζα Νόστρα στην Ιταλία, τις Τριάδες στην Κίνα, τους Γιακούζα στην Ιαπωνία.³⁷ Χαρακτηριστική περίπτωση *ξέπλυματος χρήματος* ήταν η υπόθεση «Pizza Connection» στις αρχές της δεκαετίας του '80: ομάδα της ιταλικής μαφίας παρέδωσε δολάρια που προέρχονταν από εμπόριο ναρκωτικών στους διευθυντές του χρηματομεσιτικού οίκου E.F.Hutton, οι οποίοι στη συνέχεια, με διαδοχικές καταθέσεις, τα μετέφεραν σε υποτιθέμενο λογαριασμό ελβετικής εταιρείας πολύτιμων λίθων και μετάλλων. Ακολούθησε μία σειρά εικονικών επενδύσεων στην Ελβετία, οι οποίες τελικά ρευστοποιήθηκαν και τα αποκτηθέντα κεφάλαια κατέληξαν και πάλι στους αρχικούς δικαιούχους.³⁸

Την ίδια περίοδο, απασχολούσε την Ελλάδα το «Σκάνδαλο Κοσκωτά». Ο εν λόγω τραπεζίτης κατάφερε σε πολύ νεαρή ηλικία να γίνει διευθυντής συναλλάγματος στην Τράπεζα Κρήτης, ενώ οι δεσμοί του με στελέχη της τότε κυβέρνησης του εξασφάλισαν τεράστια οικονομικά οφέλη (κυρίως μέσω συμβάσεων με ΔΕΚΟ), επιτρέποντάς του να αγοράσει το 56% της τράπεζας. Όταν κατέληξε η υπόθεση στη δικαιοσύνη, αποκαλύφθηκε ότι υπεξαίρεσε πάνω από 33 δισεκατομμύρια από την Τράπεζα Κρήτης, κεφάλαια που διοχετεύθηκαν σε διάφορες συναλλαγές και υποθέσεις δωροδοκίας. Τελικά, οδηγήθηκε στη φυλακή μέχρι το 2001, οπότε και αποφυλακίστηκε.³⁹

Προβληματισμό, πάντως, προκαλεί το γεγονός ότι σε πολλά κράτη το *ξέπλυμα χρήματος* δεν έχει συμπεριληφθεί στη λίστα αξιόποινων πράξεων, εντείνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, όχι μόνο την έκταση του φαινομένου, αλλά και την εγκληματικότητα που το παράγει.

³⁵ **Anti-Money Laundering Forum**, (2014), *Money Laundering*, http://www.anti-moneylaundering.org/Money_Laundering.aspx

³⁶ **Buchanan B.**, (2004), *Money Laundering – A Global Obstacle*, *Research in International Business and Finance*, 18 (1), pp.115-127.

³⁷ **Τραγάκης Ε.**, (1996), *ό.π.*, σ.29.

³⁸ *ό.π.*, σ.84.

³⁹ **wikipedia**, (2014), *Σκάνδαλο Κοσκωτά*, http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC

1.3.2 Γενικά χαρακτηριστικά – Ποσοτικοποίηση του φαινομένου

Όσοι επιθυμούν να νομιμοποιήσουν παράνομα έσοδα εκμεταλλεύονται τα κενά του συστήματος, την ανεπάρκεια αστυνομικών, οικονομικών και εποπτικών αρχών ή την ευπροσηγορία αυτών να αποτελέσουν μέρος ενός κυκλώματος διαφθοράς, με αντάλλαγμα τη συμμετοχή στα κέρδη. Σύμφωνα με τη «Θεωρία του σπασμένου παράθυρου» (Broken Window Theory), όταν το σύστημα εμφανίζει κενά, οι επίδοξοι παραβάτες το εκμεταλλεύονται. Συνεπώς, Ταυτόχρονα, όσο πληθαίνουν οι ευκαιρίες για νομιμοποίηση αυτών των εσόδων τόσο διευρύνεται και η πηγή αυτών, αυξάνοντας την εγκληματικότητα.⁴⁰

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Οδηγίας 2005/60/EK (26/10/05), οι πράξεις που συνιστούν *ζέπλυμα βρώμικου χρήματος* είναι οι από πρόθεση:

- μετατροπή ή μεταβίβαση περιουσίας, γνωρίζοντας ότι προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα, με σκοπό τη συγκάλυψη ή απόκρυψη της προέλευσής της ή η παροχή συνδρομής σε πρόσωπα που εμπλέκονται σε αυτή τη δραστηριότητα,
- συγκάλυψη ή απόκρυψη αναφορικά με τη φύση, προέλευση, διάθεση, διακίνηση ή κυριότητα περιουσίας, γνωρίζοντας ότι αυτή προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα,
- απόκτηση, κατοχή, χρήση περιουσίας, γνωρίζοντας ότι προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα και
- συμμετοχή στις ανωτέρω πράξεις, ή διάπραξη ή απόπειρα διάπραξής τους, υποβοήθηση, υποκίνηση, διευκόλυνση, παροχή συμβουλής για τη διάπραξή τους.⁴¹

Αναφέροντας συγκεκριμένα παραδείγματα, οι κυριότερες εγκληματικές πράξεις που συνδέονται με τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων είναι:

- το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών, λευκής σάρκας, έργων τέχνης, πολύτιμων λίθων κ.ά.,
- η διαφθορά και οι παράνομες δοσοληψίες φορέων του κρατικού και δημόσιου τομέα,

⁴⁰ Turner J.E., (2011), ό.π., pp.48-49.

⁴¹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2005), Οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/Κοινοτική_Οδηγία.60-26.10.2005-Πρόληψη_του_χρηματοπιστωτικού_συστήματος_από_παράνομες_δραστηριότητες.pdf

- η φοροδιαφυγή και
- οι ηλεκτρονικές απάτες ή οι απάτες μέσω χρηματοοικονομικών προϊόντων κ.ά.⁴²

Η ποσοτικοποίηση του προβλήματος είναι εξαιρετικά δύσκολη, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να ορισθεί ένα αδιαμφισβήτητο νούμερο για τα χρήματα που νομιμοποιούνται.⁴³ Η μυστικότητα και η παγκόσμια εμβέλεια του προβλήματος, επιτείνουν αυτή τη δυσχέρεια. Ωστόσο, σύμφωνα με στοιχεία που, λόγω της φύσης του εγκλήματος, θα χαρακτηρίζονταν μάλλον αισιόδοξα, το βρώμικο χρήμα που διακινείται ετησίως μπορεί να φτάνει το 2-5% του Παγκόσμιου Εγχώριου Προϊόντος.⁴⁴ Ο κύριος όγκος αυτών των κεφαλαίων προέρχεται από το εμπόριο ναρκωτικών.

Η FATF (ο κυριότερος ίσως επί του θέματος οργανισμός) από το 1989 και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών από το 1990 κι έπειτα, χρησιμοποίησαν ως μέσο υπολογισμού τα κέρδη από το εμπόριο ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο όπλων και την πορνεία, εκτιμώντας ότι ξεπερνούν τα 500 δις δολάρια και θεωρώντας ότι περίπου το 50-70% αυτών προορίζεται για νομιμοποίηση. Ωστόσο, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι αυτά τα στοιχεία ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Αντιθέτως, για μια ρεαλιστικότερη εικόνα, απαιτείται μια προσαύξηση των εκάστοτε αποτελεσμάτων. Υπάρχουν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες που δεν νομιμοποιούνται ή εγκληματικές δραστηριότητες που δεν έχουν συνυπολογιστεί. Ακόμη, υπάρχει ο κίνδυνος κάποια ποσά να υπολογιστούν δύο ή περισσότερες φορές, σε διαφορετικά στάδια της διαδικασίας νομιμοποίησης.⁴⁵ Τέλος, υπάρχει η πιθανότητα η έκταση του φαινομένου να μεγεθύνεται ώστε να ενισχυθεί το ρυθμιστικό πλαίσιο που το διέπει⁴⁶ ή άλλες επαγγελματικές κατηγορίες, όπως οι νομικοί και οι τραπεζικοί, να εμφανίζουν πιο αισιόδοξα δεδομένα, ώστε να περιοριστούν τα προτεινόμενα μέτρα.⁴⁷

⁴² **Κάτσιος Σ.**, (1998), *Το Οικονομικό Έγκλημα στην Αρχιτεκτονική των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων: Τα Πρότυπα ως Εργαλείο της Σύγχρονης Διακυβέρνησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σσ. 30-31.

⁴³ **Isern J., Porteous D., Hernandez-Coss R. and C. Egwuagu**, (2005), ό.π.

⁴⁴ **Turner J.E.**, (2011), ό.π., p.26.

⁴⁵ **Stessens G.**, (2000), *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*, Cambridge University Press, Cambridge, pp. 88-89.

⁴⁶ **Van Duyne P.C.**, (1993), *Geld Witwassen*, In **Stessens G.**, ό.π., p.89.

⁴⁷ **Haynes A.**, (1993), *Money Laundering and Changes in International Banking Regulation*, In **Stessens G.**, ό.π., p.89.

Η παρείσφρηση του *ξεπλύματος βρώμικου χρήματος* και η ενίσχυση του φαινομένου οφείλονται, μεταξύ άλλων:

- στην πραγματοποίηση ηλεκτρονικών συναλλαγών χωρίς τη φυσική παρουσία του εντολέα ή του πραγματικού δικαιούχου (beneficial owner), που περιορίζει τα αποδεικτικά στοιχεία της συναλλαγής και εμποδίζει την ανίχνευση της μετέπειτα διαδρομής των κεφαλαίων
- στην ιδιωτικοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών, σε συνδυασμό με την ιδιωτικοποίηση ενίοτε και των ίδιων των χρηματοπιστωτικών αγορών, που ατονεί τους υφιστάμενους περιορισμούς και ανοίγει παράθυρα στην παραβατικότητα, όπως στην περίπτωση της Bank of Credit and Commerce International (B.C.C.I.) που θα δούμε παρακάτω και
- στην κατάρρευση της ΕΣΣΔ που, με την απορύθμιση που ακολούθησε, ευνόησε την εξάπλωση του φαινομένου, καθόσον δεν υφίσταντο ή δε λειτουργούσαν πλέον οι ρυθμιστικοί και εποπτικοί μηχανισμοί.⁴⁸

1.3.3 Οι συνέπειες του οικονομικού εγκλήματος και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Όπως προαναφέρθηκε, η οικονομική παραβατικότητα και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δημιουργούν ένα νοσηρό πλέγμα συνεργασίας μεταξύ επαγγελματικών κατηγοριών, που αγγίζει όλους τους τομείς, κοινωνικούς, οικονομικούς, εθνικούς, και δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας στους πολίτες, καταβαρθώνοντας τις ηθικές αρχές και αξίες. Επιχειρώντας έναν διαχωρισμό των συνεπειών του προβλήματος, αυτές αφορούν, *πρώτον*, την εθνική και διεθνή οικονομία, τόσο μέσω της χώρας από όπου προέρχονται αυτά τα παράνομα κεφάλαια, όσο και αυτής που τα δέχεται και συμμετέχει ενεργά στην παράνομη διαδικασία (υπεράκτιες και φορολογικοί παράδεισοι) και, *δεύτερον*, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Αναφορικά με το πρώτο ζήτημα, τα κεφάλαια που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες ή είναι προϊόν φοροδιαφυγής δεν εμφανίζονται σε οικονομικούς πίνακες, ούτε αποτυπώνονται στο Α.Ε.Π. ή στα εμπορικά ισοζύγια. Για την εκάστοτε κυβέρνηση, εκφράζουν διαφυγόντα κέρδη, το ύψος των οποίων είναι δύσκολο να

⁴⁸ Τραγάκης Γ., (1996), ό.π., σ.40.

εκτιμηθεί, κατά συνέπεια, κάθε σχεδιασμός μακροοικονομικής πολιτικής βασίζεται σε επίπλαστα κριτήρια.⁴⁹ Στον τομέα των εξαγωγών, θίγονται η εγχώρια παραγωγή και η απασχόληση, διότι συχνά τα παράνομα κεφάλαια χρησιμοποιούνται για την αγορά πολυτελών αγαθών από το εξωτερικό.⁵⁰

Η αντιμετώπιση αυτού του πολυδιάστατου προβλήματος απαιτεί τη συνεργασία πολλών φορέων, εντός και εκτός συνόρων, ενώ το υψηλό οικονομικό κόστος που συνοδεύει μια τέτοια δράση επηρεάζει το σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής μιας χώρας - υπό την έννοια ότι δεσμεύονται οικονομικοί πόροι που θα μπορούσαν να διατεθούν για την υλοποίηση αναπτυξιακών και κοινωνικών στόχων. Σε κοινωνικό επίπεδο, η προσπάθεια περιορισμού των συνθηκών αθέμιτου ανταγωνισμού, που προκαλεί το *ζέπλυμα χρήματος* αυξάνει τα κρούσματα παραβατικότητας και διαφθοράς και αποδυναμώνει την κοινωνική συνοχή.

Οι χώρες που έχουν μετατραπεί, εκών άκων, σε κέντρα *ζεπλύματος χρήματος*, μαζί με τα παράνομα κεφάλαια, απορροφούν και την εγκληματικότητα και τη διαφθορά που τα συνοδεύουν. Η διαβρωτική επίδραση του αρχικού εγκλήματος περνά από στους απασχολούμενους στις αρμόδιες αρχές και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς σε όλο το κοινωνικό οικοδόμημα, καθιστώντας τους όλους γρανάζια ενός μηχανισμού που απενοχοποιεί την παρανομία.

Σύμφωνα με το «Νόμο του Γκρέσαμ», το κακό χρήμα διώχνει το καλό χρήμα. Επομένως, η προσέλκυση από μία χώρα παρανόμων εσόδων και η έξωθεν επίγνωση αυτού του γεγονότος, απωθούν όσους προσβλέπουν σε νόμιμες συναλλαγές και αποστερούν από τη χώρα τη δυνατότητα απορρόφησης κεφαλαίων για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής της ευημερίας.⁵¹ Οι διαθέσιμοι άνθρωποι και οικονομικοί πόροι χρησιμοποιούνται σε κενές δραστηριότητες και τα προερχόμενα από παράνομες πράξεις επενδυτικά κεφάλαια δεν προωθούν την ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την απασχόληση.

Ένας επιπλέον αποσταθεροποιητικός παράγοντας είναι ότι το νόμισμα της εμπλεκόμενης χώρας δεν προτιμάται στις αγορές κεφαλαίων, λόγω της μείωσης της αξιοπιστίας και της πιστοληπτικής της ικανότητας, συνεπώς δυσχεραίνεται η

⁴⁹ ό.π., σ.42.

⁵⁰ **Bartlett B.L.**, (2002), *The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development*, <http://www.afp.gov.au/~media/afp/pdf/m/money-laundering-02.ashx>

⁵¹ **Τραγάκης Γ.**, (1996), ό.π., σ.47.

χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων μέσω υγιών επενδυτικών πόρων.⁵² Αυτό επιδρά αρνητικά στην άσκηση νομισματικής πολιτικής, επηρεάζει τη συναλλαγματική ισοτιμία και μεταβάλλει τα εθνικά και διεθνή επιτόκια. Το ύψος των επιτοκίων επηρεάζεται και από τον πρωτεύοντα στόχο των παραβατών, που δεν είναι η δημιουργική αξιοποίηση των προσόδων τους σε κερδοφόρες επενδύσεις, αλλά η επιτυχημένη απόκρυψή τους υπό την επίφαση της νομιμότητας.⁵³ Επί παραδείγματι, όταν επιλέγεται η χρήση χρεογράφων, προτιμάται η επένδυση σε τίτλους μηδενικού ή ελαχίστου κινδύνου.⁵⁴

Όσον αφορά στο δεύτερο ζήτημα, ένας βασικός λόγος που το χρηματοπιστωτικό σύστημα χρησιμοποιείται ευρέως για το *ζέπλυμα χρήματος* είναι η επικρατούσα τάση απορύθμισής του. Άλλωστε, όσο η παγκοσμιοποίηση κάνει όλο και ευρύτερες και πολυπλοκότερες τις οικονομικές συναλλαγές, τόσο δυσκολότερο γίνεται το έργο της ρύθμισης και της εποπτείας της οικονομικής δραστηριότητας.

Οι βασικοί κίνδυνοι στους οποίους εκτίθεται μία τράπεζα, όταν γίνει μέσο νομιμοποίησης παράνομων εσόδων είναι:

- **Πιστωτικός:** Ο πιστωτικός κίνδυνος σχετίζεται με τις επισφαλείς απαιτήσεις του πιστωτικού ιδρύματος. Η χορήγηση δανείων και άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων σε άτομα που εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες, αυξάνει τον κίνδυνο αθέτησης από τους τελευταίους των υποχρεώσεών τους. Υπάρχουν περιπτώσεις που τα στοιχεία που δίνονται από αυτά τα άτομα, όσον αφορά την ταυτότητά τους ή τους ορισθέντες ως εγγυητές, είναι ψευδή. Είναι, συνεπώς, σημαντικό να υπάρχει αποτελεσματικός τρόπος εξακρίβωσης αυτών των δεδομένων, προς διασφάλιση του πιστωτικού ιδρύματος.⁵⁵

⁵² **Schott P.A.**, (2006), *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, http://siteresources.worldbank.org/INTAML/Resources/395863-1216741416157/Reference_Guide_AMLCFT_2ndSupplement.pdf

⁵³ **Murphy S.**, (2000), *Multilateral Listing of States as Money Laundering Havens*, *The American Journal of International Law*, 94 (4), pp.695-696.

⁵⁴ **Τραγάκης Γ.**, (1996), *ό.π.*, σ.26.

⁵⁵ **Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois**, (2009), *Preventing Money Laundering and Terrorism Financing: A Practical Guide for Bank Supervisors*, The World Bank, Washington, p.30.

- **Ρευστότητας:** Αντίστροφος του πιστωτικού είναι ο κίνδυνος ρευστότητας, που αφορά στην αδυναμία του πιστωτικού ιδρύματος να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις του (λ.χ. να αποδώσει το προϊόν καταθέσεων) και, γενικά, να καλύψει τα λειτουργικά του έξοδα. Σε σχέση με το *ζέπλυμα χρήματος*, ο κίνδυνος ρευστότητας πηγάζει από τη δυσφήμιση του πιστωτικού ιδρύματος, που αποθαρρύνει την έλευση νέων πελατών, προκαλεί την αποχώρηση των υπαρχόντων και ωθεί σε απόσυρση καταθέσεων και δυσκολία πραγματοποίησης διατραπεζικού δανεισμού.⁵⁶

Τα κεφάλαια που προέρχονται από παράνομες ενέργειες και καταλήγουν στα ταμεία των τραπεζών, δεν μπορούν να θεωρηθούν σταθερή πηγή εισροών, διότι τα άτομα που εμπλέκονται είθισται να κάνουν συχνές αναλήψεις και μεταφορές μεγάλων ποσών, κάθε φορά που υπάρχει κίνδυνος εντοπισμού τους από τις αρχές. Προκύπτει, συνεπώς, για τα πιστωτικά ιδρύματα κίνδυνος συγκέντρωσης, διότι μεγάλο μέρος του ενεργητικού τους προέρχεται από τους ίδιους πελάτες και κατ' επέκταση κίνδυνος ρευστότητας.⁵⁷

- **Φήμης:** Η εμπλοκή ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού σε υπόθεση νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες επιφέρει αρνητικές συνέπειες στη φήμη του, οδηγώντας σε απώλεια πελατών (και συνακόλουθα ρευστότητας), μειώνει την αξία της μετοχής του και αυξάνει το κόστος λειτουργίας του, καθώς τίθενται σε λειτουργία επιπρόσθετες εσωτερικές διεργασίες ή επαφές με άλλες τράπεζες ή εξωτερικούς φορείς.

Όταν αμφισβητείται η φερεγγυότητα μιας τράπεζας, παρατηρούνται μαζικές αναλήψεις καταθέσεων και ρευστοποιήσεις, υπό το κράτος πανικού, διότι οι καταθέτες γνωρίζουν ότι, αν δεν σπεύσουν να απαιτήσουν την απόδοση των χρημάτων τους, ίσως δε μπορέσουν να εισπράξουν το ποσό που επιθυμούν (*first-come-first-served*). Άλλωστε, οι περισσότερες χρηματοπιστωτικές κρίσεις ξεκίνησαν μετά την κατάρρευση συγκεκριμένων τραπεζών.

Η κακή φήμη του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας αποθαρρύνει τους καταθέτες, οι οποίοι προτιμούν τις υπηρεσίες μιας άλλης, πιο αξιόπιστης, χώρας. Κατά αυτόν τον τρόπο προκαλούνται προβλήματα ρευστότητας στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία αδυνατούν να προβούν σε χορηγήσεις

⁵⁶ ό.π., p.30.

⁵⁷ Schott P.A., (2006), ό.π.

και χρηματοδοτήσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων ή επιβάλλουν υψηλά επιτόκια, που λειτουργούν αποθαρρυντικά (όπως συμβαίνει στην Γκάνα ή άλλες χώρες της Αφρικής).

- **Λειτουργικός:** ο λειτουργικός κίνδυνος, συνεπεία λαθών ή παραλείψεων, δυσχεραίνει τη διεκπεραίωση των τραπεζικών εργασιών και την προώθηση υπηρεσιών και προϊόντων και ενισχύει τον ανταγωνισμό μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων.⁵⁸
- **Νομικός:** το πιστωτικό ίδρυμα αντιμετωπίζει νομικό κίνδυνο όταν το προσωπικό και τα στελέχη δεν είναι ενημερωμένα για το ισχύον νομικό καθεστώς που αφορά τις εργασίες τους. Σχετίζεται άμεσα με το λειτουργικό κίνδυνο, διότι ενδεχόμενος κύκλος αγωγών μπορεί να καταλήξει σε ποινές, πρόστιμα και δικαστικά έξοδα.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, το *ξέπλυμα χρήματος* πολλαπλασιάζει την εγκληματικότητα, τη διαφθορά, τη δωροδοκία και την τρομοκρατία, επηρεάζει τις τιμές της αγοράς, την κατανάλωση, τα επιτόκια δανεισμού και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και επιδεινώνει τη ρευστότητα, τη φήμη και την κερδοφορία των πιστωτικών ιδρυμάτων, συνέπειες που το σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον διαχέει τάχιστα σε όλο το διεθνές οικοδόμημα.⁵⁹

⁵⁸ Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois, (2009), *ό.π.*, p.28.

⁵⁹ Unger B., (2007), *The Scale and Impacts of Money Laundering*, In McCarthy K., Van Santen P. and I.Fiedler, *ό.π.*

Κεφάλαιο 2**Μέθοδοι και τεχνικές της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες**

Μετά την τέλεση μιας παράνομης πράξης που επιφέρει οικονομικό όφελος, το πρόβλημα που ανακύπτει για τα εμπλεκόμενα άτομα είναι, αρχικά, η απόκρυψη των εσόδων τους και, ακολούθως, η επανεμφάνισή τους ως νόμιμο αποκύημα. Σε πολλές περιπτώσεις, πρόκειται για υπέρογκα ποσά, τα οποία οι κάτοχοί τους επιδιώκουν να αποκρύψουν από τις φορολογικές και διοικητικές αρχές, ώστε, αφενός μεν να μην στερηθούν μέρος ή και το σύνολο των κεφαλαίων τους, αφετέρου δε να μην διωχθούν για την πράξη που τα παρήγε. Η συνήθεις τεχνικές που ακολουθούνται περιλαμβάνουν τρία βασικά στάδια, την είσοδο των εσόδων στο οικονομικό σύστημα, συνήθως μέσω των πιστωτικών ιδρυμάτων, τη διενέργεια πολλαπλών συναλλαγών και μεταφορών κεφαλαίων και την ενσωμάτωσή τους στο νόμιμο οικονομικό σύστημα. Σημαντικό ρόλο σε αυτόν τον κύκλο παίζουν τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα, που εδρεύουν σε πολυάριθμες χώρες και νησιά του κόσμου και τα οποία προσφέρουν δύο πολύ χρήσιμες υπηρεσίες: ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο και (συχνά) απόλυτο απόρρητο των συναλλαγών.

2.1 Οι τεχνικές της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Η διαχείριση του *βρώμικου χρήματος* ενέχει σοβαρές δυσκολίες για τον κάτοχό του, διότι, μεταξύ άλλων, ελλοχεύει ο κίνδυνος να χρησιμεύσει ως αποδεικτικό στοιχείο για το γενεσιουργό αδίκημα.⁶⁰ Η βασική δυσκολία στην απόκρυψή του έγκειται στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο τμήμα του βρίσκεται σε *πρωτογενή* μορφή. Οι παράνομες συναλλαγές γίνονται, κατά το πλείστον, τοις μετρητοίς, γεγονός που οδηγεί στο ζήτημα της μεταφοράς και αποθήκευσης των κεφαλαίων. Ειδικά στις περιπτώσεις που τα χρήματα προέρχονται από το εμπόριο ναρκωτικών, συγκεντρώνονται μεγάλες ποσότητες τραπεζογραμματίων μικρής αξίας, που ενίοτε το βάρος τους ξεπερνά αυτό των ίδιων των ουσιών που πουλήθηκαν. Επιπλέον εμπόδιο αποτελεί η ευαισθησία των χαρτονομισμάτων στη φυσική φθορά (σύμφωνα με φήμες,

⁶⁰ **Alldridge P.**, (2001), *The Moral Limits of the Crime of Money Laundering*, Buffalo Criminal Law Review, 5 (1), pp.279-317.

ο κολομβιανός έμπορος ναρκωτικών Pablo Escobar έχασε περίπου το 10% των αποθηκευμένων χρημάτων του από υγρασία και τρωκτικά). Τέλος, είναι σαφές ότι τέτοιος όγκος χρημάτων γίνεται εύκολος στόχος αντίπαλων εγκληματικών ομάδων ή ελέγχων από τις διωκτικές αρχές.⁶¹

Η επιλογή από πλευράς παραβατών του κατάλληλου μέσου για τη νομιμοποίηση των παράνομα αποκτηθέντων κεφαλαίων εξαρτάται από παράγοντες όπως:

- ο τρόπος και η τόπος όπου αποκτήθηκαν
- το ύψος των κεφαλαίων
- η δομή, η ισχύς και η σφαίρα επιρροής της εγκληματικής ομάδας
- η πρόσβαση στην τεχνολογία και
- το κόστος συνεργασίας με τρίτους κατά τη διαδικασία του *ξεπλύματος*⁶²

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η οικονομική ανάπτυξη οδηγούν στη χρήση ολοένα πιο εξεζητημένων μεθόδων, οι οποίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, διάφορους χρηματοπιστωτικούς φορείς, διενέργεια πολλαπλών συναλλαγών, χρήση σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων, διασυνοριακή μεταφορά κεφαλαίων και μεσολάβηση τρίτων προσώπων, όπως οικονομικών συμβούλων, φοροτεχνικών, νομικών κ.ά.⁶³

Σε πολλές περιπτώσεις, η νομιμοποίηση γίνεται μέσω της πραγματικής οικονομίας. Ο παράνομος τζόγος και τα καζίνο είναι τα κατεξοχήν πεδία εφαρμογής αυτών των περιπτώσεων, ενώ ευρέως διαδεδομένη είναι η αγορά ακινήτων, χρυσού ή πολύτιμων λίθων, η πραγματοποίηση εικονικών συμβάσεων και αγοραπωλησιών και το λαθρεμπόριο συναλλάγματος.⁶⁴ Άλλος τρόπος διακίνησης των κεφαλαίων είναι οι εταιρείες – βιτρίνα ή *Shell Companies*. Ο όρος *Shell Company* δεν παραπέμπει απαραίτητα σε παράνομη επιχείρηση, καθώς πολλές φορές πρόκειται για ιθύνουσα εταιρεία, σε αρκετές περιπτώσεις, ωστόσο, χρησιμοποιούνται πράγματι ως μέσο για

⁶¹ **Sharman J.**, (2011), *Cornell Studies in Political Economy: The Money Laundry: Regulating Criminal Finance in the Global Economy*, Cornell University Press, Ithaca and London, p.15.

⁶² **Veng A. and A.Leong**, (2007), *Chasing Dirty Money: Domestic and International Measures Against Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 10 (2), pp. 140-156.

⁶³ **Schott P.A.**, (2006), ό.π.

⁶⁴ **Κατσιός Σ.**, (2008), *Το Οικονομικό Έγκλημα στην Αρχιτεκτονική των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων: Τα Πρότυπα ως Εργαλείο της Σύγχρονης Διακυβέρνησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σσ.127-136.

τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, λόγω του ελάχιστου κόστους και της ευκολίας σύστασής τους. Η πλειονότητα αυτών είναι ανώνυμες και, ως εκ τούτου, δεν καθίσταται γνωστός ο πραγματικός δικαιούχος,⁶⁵ ενώ προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες σε τιμές χαμηλότερες από τις επικρατούσες στην αγορά (καθώς δεν στοχεύουν στην κερδοφορία), μειώνοντας τις τιμές των αγαθών και δημιουργώντας συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού στον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται.⁶⁶ Στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν διαθέτουν προσωπικό, απλώς εκδίδουν παραστατικά για υπηρεσίες που ποτέ δεν παρασχέθηκαν,⁶⁷ ενώ, σε άλλες, οι διευθυντές τους είναι δικηγόροι, οι οποίοι προστατεύουν τους πραγματικούς δικαιούχους, μέσω του τραπεζικού απορρήτου και της σχέσης εχεμύθειας δικηγόρου – πελάτη.⁶⁸

Το βασικότερο, όμως, μέσο για το *ζέπλυμα χρήματος* είναι αναμφισβήτητα το πιστωτικό σύστημα, με υπαλλήλους ή/και στελέχη να εμπλέκονται στην εγκληματική πράξη, υπό το δέλεαρ της συμμετοχής στα κέρδη ή υπό το βάρος εκβιασμών. Η σύνθετη μορφή του σύγχρονου χρηματοπιστωτικού συστήματος προσφέρει πολλές εναλλακτικές τοποθετήσεις, που καθιστούν εξαιρετικά περίπλοκο και χρονοβόρο για τις διωκτικές αρχές τον εντοπισμό των ύποπτων συναλλαγών. Μεταξύ αυτών, οι επενδύσεις στην αγορά κεφαλαίων και παραγώγων, η χορήγηση δανείων χαμηλού ή/και μηδενικού επιτοκίου, με δόση αποπληρωμής κάτω από το όριο αναφοράς, οι καταθέσεις ή η έκδοση επιταγών. Άλλοι παραβάτες επιλέγουν την πιο δραστική λύση της αγοράς υφιστάμενων πιστωτικών ιδρυμάτων ή το άνοιγμα νέων σε υπεράκτιες χώρες (bank heavens).⁶⁹

⁶⁵ **Findley M., Nielson D and J. Sharman**, (2012), *Global Shell Games: Testing Money Launderers' and Terrorist Financiers' Access to Shell Companies*, https://www.griffith.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/454625/Oct2012-Global-Shell-Games-Media-Summary.10Oct12.pdf

⁶⁶ **World Bank**, (2003), *Money Laundering Impacts Development*, <http://www1.worldbank.org/finance/assets/images/02-chap02-f.qxd.pdf>

⁶⁷ **Morris - Cotterill N.**, (2001), *Money Laundering*, Foreign Policy, 124, pp.14-22.

⁶⁸ **Scott D.**, (1995), *Money Laundering and International Efforts to Fight It*, <http://siteresources.worldbank.org/EXTFINANCIALSECTOR/Resources/282884-1303327122200/048scott.pdf>

⁶⁹ **Schneider F. and U.Windischbauer**, (2008), *Money Laundering: Some Facts*, European Journal of Law and Economics, 26, pp.387-404.

Στην Ευρώπη, πολλά πιστωτικά ιδρύματα χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και κυρίως της Βαλτικής, συνέβαλαν στο *ξέπλυμα* κεφαλαίων προερχόμενων από τη Ρωσία και τη διοχέτευσή τους στην υπόλοιπη Ευρώπη.⁷⁰ Εντός της Ρωσίας, η ιδιωτικοποίηση του τραπεζικού συστήματος, έχει αυξήσει τα κρούσματα διαφθοράς στα πιστωτικά ιδρύματα και έχει οδηγήσει στον έλεγχο πολλών από αυτά από εγκληματικές ομάδες,⁷¹ ενώ σε σχετική υπόθεση, εκτός των συνόρων της, ομάδες του ρωσικής μαφίας κατέβαλαν, σε διάστημα τριών ετών, 1,8 εκατομμύρια δολάρια σε ανώτερα στελέχη της Τράπεζας της Ν. Υόρκης, προκειμένου να νομιμοποιήσουν 7 δις δολάρια.⁷²

2.2 Τα μοντέλα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η διεύρυνση του χρηματοπιστωτικού τομέα προσφέρουν στα άτομα που επιθυμούν να νομιμοποιήσουν παράνομα αποκτηθέντα έσοδα, νέους τρόπους για την επίτευξη του στόχου τους. Η αναφορά που εξέδωσε η FATF τον Οκτώβριο του 2010 προσέθεσε στην, ήδη εκτενή, τυπολογία του *ξεπλύματος χρήματος*, 33 μεθόδους που σχετίζονται με τους νέους διαθέσιμους τρόπους πληρωμών. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- η χρήση προπληρωμένων καρτών για το λαθρεμπόριο ναρκωτικών ή στεροειδών
- το διαδικτυακό εμπόριο ψηφιακού συναλλάγματος ή πολύτιμων λίθων και μετάλλων
- η πραγματοποίηση παράνομων συναλλαγών με τη χρήση κινητών
- η χρήση κινητών και καρτών για διαδικτυακό τζόγο
- η χρήση κινητών για τη μεταφορά χρημάτων προερχόμενων από απάτες τηλεπωλήσεων⁷³

⁷⁰ **Kegö W. and A. Georgieff**, (2012), *Reassessing the Risk Based Anti-Money Laundering Strategy*, Policy Brief, 106, p.1-2.

⁷¹ **Τραγάκης Γ.**, (1996), *ό.π.*, σ.46.

⁷² **Chaikin D. and J.C. Sharman**, (2009), *Corruption and Money Laundering: A Symbiotic Relationship*, In **Sharman J.C.**, *ό.π.*, p. 17.

⁷³ **FATF**, (2010), *Money Laundering Using New Payment Methods*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20using%20New%20Payment%20Methods.pdf>

Ωστόσο, ο βασικός κορμός των τεχνικών που χρησιμοποιούνται εμφανίζει ορισμένα τυποποιημένα και επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά, τα οποία αποτελούν κοινό τόπο στις περισσότερες περιπτώσεις.⁷⁴ Το γεγονός αυτό οδήγησε στην ένταξη της ακολουθούμενης μεθοδολογίας σε συγκεκριμένα μοντέλα, που συμβάλλουν στη βαθύτερη κατανόηση του φαινομένου.

2.2.1 Το μοντέλο φάσεων του Paolo Bernasconi

Το εν λόγω μοντέλο αναπτύχθηκε από τον Ελβετό Paolo Bernasconi,⁷⁵ ο οποίος ασχολήθηκε ενδελεχώς με τη νομική διάσταση του θέματος. Σύμφωνα με αυτό, η διάκριση των φάσεων γίνεται με χρονικά κριτήρια: στην πρώτη φάση το χρήμα νομιμοποιείται μέσω πολλών βραχυπρόθεσμων συναλλαγών, συνήθως σε μετρητά, ενώ στη δεύτερη ενσωματώνεται στο οικονομικό σύστημα, μέσω μακροπρόθεσμων επανεπενδύσεων σε επιχειρήσεις τρίτων ή του ιδίου. Το ίδιο μοντέλο διαχωρίζει τις χώρες που εμπλέκονται, σε αυτές όπου τελέσθηκε η αξιόποινη πράξη και σε εκείνες που χρησιμοποιούνται για το ζέπλυμα του χρήματος. Ενίοτε, οι δύο χώρες συμπίπτουν.⁷⁶

2.2.2 Τα μοντέλα των κύκλων

Τελεολογικό μοντέλο

Το τελεολογικό μοντέλο αναπτύχθηκε από τον Ελβετό Jürg - Beat Ackermann,⁷⁷ σε συνεργασία με τον Αμερικανό James E.Preston και περιλαμβάνει τρία επίπεδα:

- 1) καθορισμό των σκοπών της νομιμοποίησης εσόδων (εκ νέου χρηματοδότηση του εγκλήματος, φοροδιαφυγή, απόκρυψη εσόδων)
- 2) καθορισμό της ακολουθούμενης δράσης (μεταφορά σε offshore εταιρείες, επένδυση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα, πλαστογράφιση εγγράφων, εκβιασμός, διαφθορά)

⁷⁴ **Κατσιός Σ.**, (1998), ό.π., σ.75.

⁷⁵ **Bernasconi P.**, (1987), *Geldwäscherei – Macht sich Kriminalität bezahlt?*, Στο **Κατσιός Σ.**, (1998), ό.π., σ.80.

⁷⁶ **Müller C.**, (1992), *Geldwäscherei: Motive – Formen – Abwher*, Στο **Κατσιός Σ.**, (1998), ό.π., σσ.79-81.

⁷⁷ **Ackermann J.B.** (1992), *Geldwäscherei – Money Laundering: Eine vergleichende Darstellung des Rechts und der Erscheinungsformen in den USA und in der Schweiz*, Στο **Κατσιός Σ.**, (1998), ό.π., σσ.78-79.

- 3) εκμετάλλευση ευνοϊκών συνθηκών (πλημμελής εποπτεία, προσφερόμενα προνόμια από offshore εταιρείες, συστήματα ηλεκτρονικών συναλλαγών)

Μοντέλο Zünd

Στο μοντέλο αυτό, που παραλληλίζει το *ζέπλυμα χρήματος* με τον «κύκλο του νερού», το χρήμα που αποκτήθηκε από αξιόποινες πράξεις ανακυκλώνεται και επανεπενδύεται σε νέες αξιόποινες πράξεις.⁷⁸

Διακρίνονται δέκα διαδοχικά στάδια:⁷⁹

- (1) **Βροχή** ⇨ Εισροή χρήματος
- (2) **Είσοδος νερού στο έδαφος** ⇨ Πρώτο καθάρισμα
- (3) **Σχηματισμός υπόγειων υδάτων** ⇨ Δημιουργία αποθεματικών
- (4) **Σχηματισμός υπογείων θαλασσών με αποχετεύσεις** ⇨ Προετοιμασία και μεταφορά στο εξωτερικό
- (5) **Επανασυλλογή σε υπόγειες θάλασσες** ⇨ Προετοιμασία για νομιμοποίηση
- (6) **Σταθμός άντλησης** ⇨ Είσοδος στο νόμιμο οικονομικό σύστημα
- (7) **Εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού** ⇨ Δεύτερο καθάρισμα
- (8) **Κατανάλωση/Χρήση** ⇨ Μεταφορά και επένδυση
- (9) **Εξάτμιση** ⇨ Νόμιμη επανεισαγωγή στη χώρα προέλευσης
- (10) **Νέα βροχή** ⇨ Νέα εισροή χρήματος από εγκληματικές δραστηριότητες

2.2.3 Το μοντέλο των τριών φάσεων της FATF

Το μοντέλο της FATF, που προσιδιάζει στο αμερικανικό μοντέλο των τριών φάσεων (τοποθέτηση, διαστρωμάτωση, ενσωμάτωση), αποτελεί το αντιπροσωπευτικότερο μοντέλο. Η διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι το μοντέλο της FATF εισάγει υποδιαιρέσεις στα τρία στάδια και θεωρεί ότι κάποιο στάδιο μπορεί να παραλειφθεί ή, αντιθέτως, να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα.⁸⁰

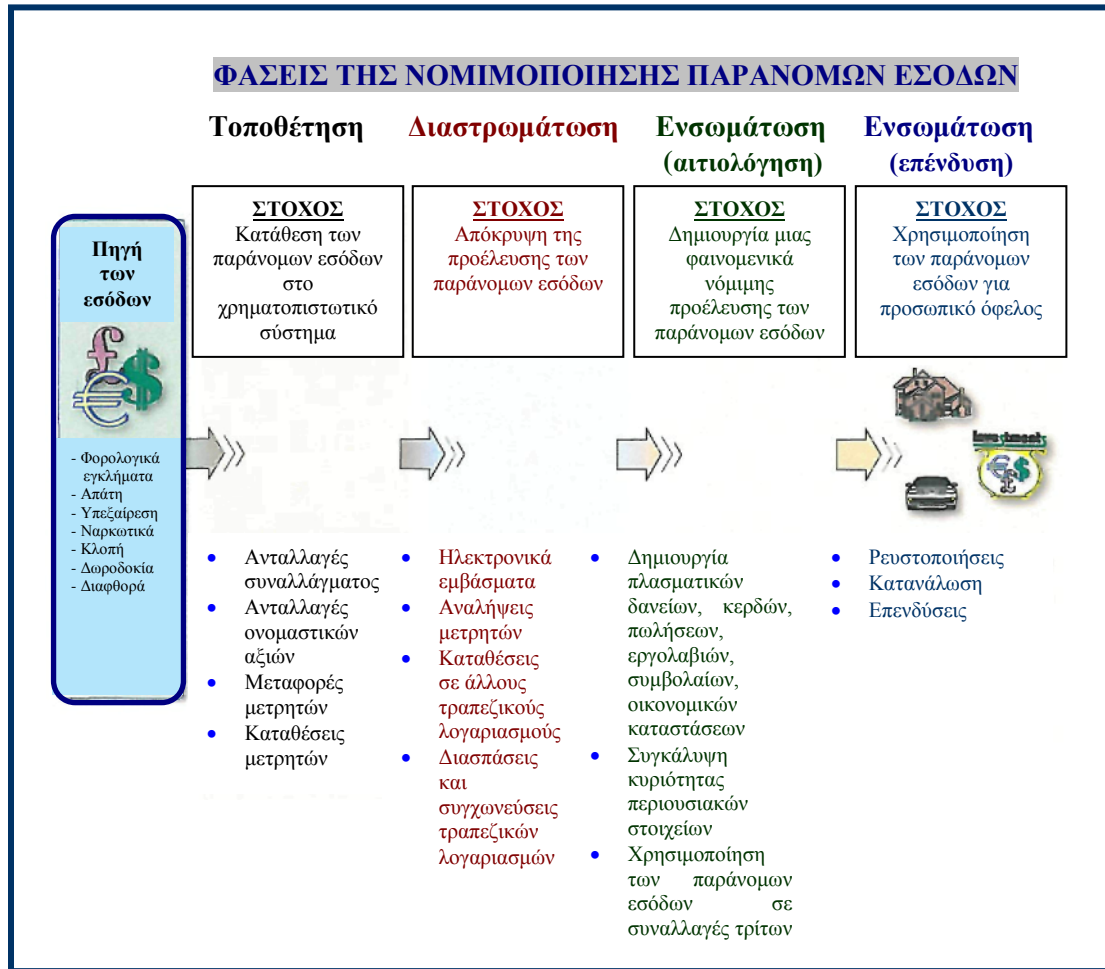
⁷⁸ **Κάτσιος Σ.**, (1998), ό.π., σ.78.

⁷⁹ **Müller C.**, (1992), ό.π., σ.78.

⁸⁰ ό.π., σσ.82-83.

Στο σχήμα 1 βλέπουμε τα βήματα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, με συνοπτική περιγραφή των συνήθων διαδικασιών και συναλλαγών ανά στάδιο.

Σχήμα 1

Πηγή: OECD, (2009), *Money Laundering Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors*, <http://www.oecd.org/ctp/crime/43841099.pdf>

Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, οι τρεις φάσεις είναι:

➔ Τοποθέτηση (Placement)

Η πλειονότητα των συναλλαγών τείνει να γίνεται μέσω ηλεκτρονικών συστημάτων, χωρίς τη φυσική παρουσία του συναλλασσόμενου ή τη χρησιμοποίηση χρήματος. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, το βρώμικο χρήμα και κυρίως το προερχόμενο από το εμπόριο ναρκωτικών, συνήθως κυκλοφορεί με τη μορφή μετρητών. Κατά συνέπεια, το πρώτο στάδιο είναι το σημαντικότερο, διότι αποτελεί το σημείο εισόδου του χρήματος στο σύστημα, και αυτό που προσφέρει την ευκαιρία να

χτυπηθεί το έγκλημα εν τη γενέσει του. Από τα επόμενα στάδια, ο εντοπισμός των παράνομων κεφαλαίων αρχίζει να δυσχεραίνεται.

Οι συνήθειες ενέργειες που πραγματοποιούνται σε αυτή της φάση είναι:

- το *σπάσιμο* των ποσών σε μικρότερα. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται «smurfing» (μέθοδος του μυρμηγκιού) ή «structuring» (σπάσιμο).⁸¹
- η διενέργεια συναλλαγών σε διαφορετικά παραρτήματα της ίδιας τράπεζας ή σε διαφορετικές τράπεζες, της αλλοδαπής ή εγχώριες, από άτομα πέραν υποψίας, που διεθνώς καλούνται «runners», «smurfs» ή «strawmen»⁸²
- η ανταλλαγή ή η αγορά συναλλάγματος, χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου πιστωτικού ιδρύματος
- η ανταλλαγή χαρτονομισμάτων μικρής αξίας με μεγαλύτερης, προς διευκόλυνση της μεταφοράς τους
- η χρήση χρηματοοικονομικών εργαλείων, όπως οι τραπεζικές επιταγές ή τα ασφαλιστικά συμβόλαια⁸³
- οι καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς και, στη συνέχεια, η χρησιμοποίηση των κατατεθειμένων ποσών για αγορά προϊόντων υψηλού κόστους, όπως πολύτιμα μέταλλα, έργα τέχνης, ακίνητα,⁸⁴ τα οποία στα επόμενα στάδια θα μεταπωληθούν ώστε να επιστραφούν τα χρήματα στον δικαιούχο⁸⁵
- η χρήση ηλεκτρονικού χρήματος (e-money), καρτών που διαθέτουν microchip με δυνατότητα αποθήκευσης μεγάλων ποσών που μεταφέρονται και ανταλλάσσονται με εξαιρετική ευκολία,⁸⁶ smart και prepaid καρτών

Διαστρωμάτωση (Layering)

Σε αυτή τη φάση, τα παράνομα εισοδήματα, συνήθως όχι υπό μορφή μετρητών, διακινούνται μέσω ενός πλήθους συναλλαγών, περνώντας από υπεράκτια κέντρα, εικονικές εταιρείες και διασυνδεδεμένους λογαριασμούς. Πραγματοποιείται μια σειρά συναλλαγών που στοχεύουν στον αποπροσανατολισμό των αρχών, όπως

⁸¹ **Κάτσιος Σ.**, (2008), ό.π., σ.126.

⁸² ό.π., σ.126.

⁸³ **Schott P.A.**, (2006), ό.π.

⁸⁴ **Scott D.**, (1995), ό.π.

⁸⁵ **Philippsohn S.**, (2001), *Money Laundering on the Internet*, Computers & Security, 20, pp.485-490.

⁸⁶ **Naím M.**, (2003), *The Five Wars of Globalization*, Foreign Policy, pp.28-37.

ηλεκτρονικές συναλλαγές, αγορά χρηματοοικονομικών προϊόντων, επενδύσεις σε επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις αυτές συνήθως βρίσκονται σε «φορολογικούς παραδείσους» και προστατεύουν τους πραγματικούς δικαιούχους. μέσω ενός απολύτου, πολλές φορές, απορρήτου των συναλλαγών.⁸⁷

Ενσωμάτωση (Integration)

Εφόσον τα δύο προηγούμενα στάδια ολοκληρωθούν επιτυχώς και δεν γίνουν αντιληπτοί οι παραβάτες, αυτό που προέχει για αυτούς είναι να αποκτήσουν πρόσβαση στα κεφάλαιά τους. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η ένταξη των χρημάτων στο νόμιμο οικονομικό κύκλωμα, μέσω των χρηματοοικονομικών αγορών, η οποία και κλείνει τον κύκλο του παράνομου χρήματος.⁸⁸ Στο στάδιο αυτό καθίσταται πλέον σχεδόν αδύνατη η διάκριση μεταξύ νόμιμων και παράνομων κεφαλαίων.⁸⁹

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα *ξεπλύματος χρήματος*, που θα συμβάλει στην κατανόηση των σταδίων που περιγράφηκαν, αποτελεί η υπόθεση των Αδελφών Μαγκαριάν, που αποκαλύφθηκε το Νοέμβριο του 1988. Τα άτομα αυτά νομιμοποίησαν πάνω από ένα δισεκατομμύριο δολάρια προερχόμενα από εμπόριο ναρκωτικών, προκαλώντας, όταν αποκαλύφθηκε η δράση τους, μεταρρύθμιση του ισχύοντος τραπεζικού απορρήτου στις ελβετικές τράπεζες. Αρχικά, αφού συγκέντρωσαν τα κεφάλαιά τους, τα μετέφεραν στην Κωνσταντινούπολη, όπου παραδόθηκαν σε τούρκους εμπόρους χρυσού. Οι τελευταίοι μετέφεραν τα κεφάλαια στη Σόφια, από όπου οι τοπικοί συνεργοί τους τα οδήγησαν στη Ζυρίχη και τα κατέθεσαν στην τράπεζα Credit Suisse. Στη συνέχεια, τα κεφάλαια αυτά μετατράπηκαν σε πλάκες χρυσού και, με ενδιάμεσο σταθμό τη Σόφια, έκλεισαν τον κύκλο τους και πάλι στην Κωνσταντινούπολη, με την πληρωμή εμπορών ναρκωτικών.⁹⁰

⁸⁷ **Scott D.**, (1995), ό.π.

⁸⁸ **Κάτσιος Σ.**, (1998), ό.π., σ.86.

⁸⁹ **Irwin A.S.M., Choo K.K.R. and L.Liu**, (2012), *Modelling of Money Laundering and Terrorism Financing Typologies*, Journal of Money Laundering Control, 15 (3), pp. 316-335.

⁹⁰ **Τραγάκης Ε.**, (1996), ό.π., σ.72.

2.3 Υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα

Οι χώρες που με τη νομοθεσία τους (ή, αντιθέτως, με την απουσία νομικών περιορισμών) προσφέρονται για τη νομιμοποίηση παράνομα αποκτηθέντων κεφαλαίων είναι γνωστές με τον όρο «Offshore financial centers» ή «tax heavens» (ελληνιστί, υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα ή φορολογικοί παράδεισοι).⁹¹

Παρόλο που οι δύο όροι χρησιμοποιούνται πλέον εναλλακτικά, δεν ταυτίζονται απόλυτα. Οι περισσότερες χώρες που θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι, λόγω της συνειρμικής σύνδεσης της έννοιας με το *ξέπλυμα χρήματος*, τη φοροδιαφυγή και την εγκληματικότητα, προτιμούν να φέρονται υπό τον όρο «Υπεράκτια Επιχειρηματικά Κέντρα» χαρακτηρίζοντας τις υπηρεσίες τους *φιλικές προς τους φορολογούμενους*. Ωστόσο, παραμένει το γεγονός ότι, όταν εμφανίστηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, χρησιμοποιήθηκαν, πράγματι, για τους παραπάνω λόγους, διότι προσέφεραν αυστηρό απόρρητο των συναλλαγών. Ο όρος *offshore* είναι πιο πρόσφατος -εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980- και χρησιμοποιείται κυρίως για να περιγράψει συναλλαγές με πελάτες που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι της έδρας του κέντρου. Τα μεγαλύτερα κέντρα σήμερα είναι το City στο Λονδίνο, το International Banking Facilities στις Η.Π.Α. και το Offshore Market στην Ιαπωνία.⁹²

Τα υπεράκτια κέντρα μπορεί είτε να εξυπηρετούν καθ' όλα νόμιμες επιχειρήσεις και ιδιώτες, που απλώς αλλάζουν τόπο διαμονής ή θεωρούν επισφαλές το τραπεζικό σύστημα της χώρας τους, είτε να παρέχουν κάλυψη σε επιχειρηματικές νόμιμες ή/και παράνομες δραστηριότητες προς αποφυγή φορολογικών ή ποινικών ευθυνών.⁹³

Για να θεωρηθεί μια χώρα φορολογικός παράδεισος, πρέπει να πληροί ορισμένες από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- να υπάρχει αυστηρό ή απόλυτο τραπεζικό απόρρητο, που δεν αίρεται χωρίς της συγκατάθεση του πελάτη
- να υπάρχει χαμηλή ή μηδενική φορολόγηση

⁹¹ ό.π., σ.23.

⁹² **Palan R., Murphy R. and C.Chavagneux**, (2009), *Cornell Studies in Money: Tax Havens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, Ithaca and London, pp.23-24.

⁹³ **Κάτσιος Σ.**, (2008), ό.π., σ.35.

- να μην έχουν υπογραφεί συμφωνίες ανταλλαγής πληροφοριών επί φορολογικών θεμάτων με άλλα κράτη
- να ισχύουν αυστηροί νόμοι προστασίας του εταιρικού απορρήτου
- να υπάρχει άριστο δίκτυο ηλεκτρονικών τηλεπικοινωνιών
- να είναι ανεπτυγμένος ο τουριστικός τομέας, ώστε να δικαιολογείται η εισροή μεγάλου όγκου κεφαλαίων
- να υπάρχει ισχυρή τοπική κυβέρνηση, μη υποκύπτουσα σε εξωτερικές πιέσεις⁹⁴
- να μην υπάρχει αυστηρή υποχρέωση εξακρίβωσης των στοιχείων του συναλλασσόμενου
- να μην ελέγχεται το ξένο συνάλλαγμα
- να είναι εύκολη η σύσταση και αδειοδότηση εταιρειών
- να παρέχονται εξωτραπεζικές συναλλαγές, εκτός κανονιστικού πλαισίου
- να υπάρχει ζώνη ελεύθερου εμπορίου και
- να υπάρχει υψηλός βαθμός κρατικής διαφθοράς⁹⁵

Οι χώρες που επιλέγουν να παρέχουν αυτού του είδους τις υπηρεσίες είναι, κυρίως, οι αναπτυσσόμενες, οι οποίες προσπαθούν να κατοχυρώσουν το δικό τους μερίδιο στην παγκόσμια οικονομία. Σύμφωνα δε με στοιχεία του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ και της FATF, η παραοικονομία, η τοκογλυφία και οι παρατράπεζες ανθούν σε πολλές χώρες της Ασίας, ενώ ολοένα αυξάνονται οι εμπλεκόμενοι στη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, οι οποίοι δείχνουν συνεχώς να προηγούνται του ελεγκτικού μηχανισμού.⁹⁶ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της πακιστανικής τράπεζας BCCI (Bank of Credit and Commerce International) η οποία, όταν βρέθηκε στα πρόθυρα πτώχευσης, επέλεξε να μετατραπεί σε *πλυντήριο βρώμικου χρήματος* (τον Οκτώβριο του 1988, στελέχη της κατηγορήθηκαν για *ζέπλυμα* 32 εκατομμυρίων δολαρίων, προερχόμενων από εμπόριο ναρκωτικών),⁹⁷ ανοίγοντας παραρτήματα σε πολλές χώρες της Ασίας. Το δε Μαυροβούνιο πρόσφερε υπηκοότητα μέχρι πρόσφατα (οπότε και σταμάτησε λόγω διεθνών πιέσεων), σε όσους αγόραζαν ακίνητα αξίας άνω των 500.000€. ⁹⁸ Αυτή είναι μία τάση που τα τελευταία

⁹⁴ **Naylor R.T.**, (2002), *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy*, McGill - Queen's University Press, Montreal and Kingston, pp.176-177.

⁹⁵ **Τραγάκης Γ.**, (1996), *ό.π.*, σσ.190-191.

⁹⁶ *ό.π.*, σ.41.

⁹⁷ **Alldridge P.**, (2001), *ό.π.*

⁹⁸ **Turner J.E.**, (2011), *ό.π.*, p.72.

χρόνια παρατηρείται και στην Ελλάδα, με την αγορά ακριβών ακινήτων από κατοίκους κυρίως της Κίνας και της Ρωσίας, έναντι χορήγησης υπηκοότητας και άλλων κοινωνικών προνομίων.

Πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι οι offshore εταιρείες επιλέγονται συχνά και από το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η Deutsche Bank έχει πάνω από 400 παραρτήματα σε υπεράκτια κέντρα, η BNP-Paribas πάνω από 300, ενώ η Barclays, μόνο στα νησιά Cayman, έχει 168.⁹⁹ Τα τελευταία, θεωρούνται το πέμπτο μεγαλύτερο τραπεζικό κέντρο στον κόσμο, μετά το Λονδίνο, τη Ν. Υόρκη, το Τόκιο και το Χονγκ Κονγκ. Μάλιστα, τα πιστωτικά ιδρύματα του Grand Cayman δεν απευθύνονται στην εγχώρια αγορά, αντιθέτως, προσφέρουν αποκλειστικά διεθνείς συναλλαγές, δηλαδή το χρηματοοικονομικό και νομοθετικό τους πλαίσιο είναι αυστηρά προσανατολισμένο στις εν λόγω συναλλαγές.¹⁰⁰

⁹⁹ Merckaert J. and C. Nelh, (2010), ό.π.

¹⁰⁰ Turner J.E., (2011), ό.π., pp.51-52.

Κεφάλαιο 3

Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοπιστωτικό σύστημα

Θεμελιώδης ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η διοχέτευση κεφαλαίων από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες. Εξέχουσα δε θέση κατέχουν τα πιστωτικά ιδρύματα, λόγω της άσκησης πιστωτικής διαμεσολάβησης, της διαχείρισης των συστημάτων πληρωμών και της διαμόρφωσης της νομισματικής πολιτικής,¹⁰¹ καθώς αποτελούν τους κύριους αποδέκτες των αποταμιεύσεων επιχειρήσεων και ιδιωτών, οι οποίες, αφού συγκεντρωθούν, κατηγοριοποιούνται και μετασχηματίζονται σε χρηματοοικονομικά προϊόντα για την κάλυψη δανειακών και επενδυτικών αναγκών. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες έχει προστεθεί ένα ευρύ φάσμα νέων συναλλαγών, που διευκολύνει τόσο τις νόμιμες όσο και τις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες. Οι νέες αυτές υπηρεσίες αξιοποιούν κυρίως την τεχνολογία και το διαδίκτυο, προσφέροντας τη δυνατότητα πραγματοποίησης απρόσωπων, μη εποπτευόμενων συναλλαγών. Ενόψει των νέων αυτών τάσεων, τα κύρια μέσα που διαθέτει το χρηματοπιστωτικό σύστημα, προκειμένου να προασπίσει τη λειτουργία και το κύρος του, αφορούν στη συγκέντρωση των στοιχείων των πελατών, διατηρώντας ταυτόχρονα αρχείο των συναλλαγών τους, την αναφορά στις αρμόδιες υπηρεσίες των συναλλαγών που ενδέχεται να συνδέονται με το *ζέπλυμα χρήματος* και την εκπαίδευση και ενημέρωση του προσωπικού των πιστωτικών ιδρυμάτων αναφορικά με το ισχύον κανονιστικό και διαδικαστικό πλαίσιο.

3.1 Σύγχρονες απειλές για το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Νέοι τρόποι πληρωμών

Το εύρος των προσφερόμενων υπηρεσιών από τα πιστωτικά ιδρύματα και η κεντρική θέση τους στο οικονομικό περιβάλλον, τα καθιστούν συχνά μέσο υλοποίησης παραβατικών συμπεριφορών. Ορισμένοι θεωρούν ότι αυτό είναι ένα πρόβλημα που τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα επέφεραν στον εαυτό τους, στην

¹⁰¹ **Johnston R.B. and J. Abbott**, (2005), *Placing Bankers in the Front Line*, Journal of Money Laundering Control, 8 (3), pp.215-219.

προσπάθειά τους να διαθέσουν στο κοινό περισσότερες και ταχύτερες υπηρεσίες. Ωστόσο, όπως η τεχνολογία επιταχύνει και διευκολύνει προσωπικές και επαγγελματικές δραστηριότητες, ομοίως επιδρά αυξητικά στην εμφάνιση κρουσμάτων εγκληματικής συμπεριφοράς.¹⁰²

Στον τομέα της πρόληψης και καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος, η τεχνολογία, η επικοινωνία και το διαδίκτυο επιδρούν με διττό τρόπο· αφενός μεν, η ύπαρξη των κατάλληλων τεχνολογικών και πληροφοριακών συστημάτων συμβάλλει στην έγκαιρη και έγκυρη αναφορά και αντιμετώπιση πιθανών παράνομων ενεργειών¹⁰³ και ευνοεί τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ιθυνουσών αρχών για τον εντοπισμό ύποπτων δραστηριοτήτων, μέσω της τήρησης ηλεκτρονικών (online) δεδομένων, αφετέρου δε, περιορίζεται η απευθείας επαφή πελάτη – πιστωτικού ιδρύματος και αυξάνεται ο συστημικός κίνδυνος, καθώς στη χρήση των ηλεκτρονικών συστημάτων εμπλέκεται μεγάλος αριθμός υπαλλήλων, διαφορετικών πιστωτικών ιδρυμάτων.¹⁰⁴

Όπως προαναφέρθηκε, οι βασικότερες τεχνικές *ξέπλυματος χρήματος* στηρίζονται στην εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που προσφέρονται από το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το *ξέπλυμα χρήματος* απαιτεί πολυπλοκότητα και μυστικότητα προκειμένου να ολοκληρωθεί επιτυχώς, στοιχεία διακριτά πολλών προϊόντων και υπηρεσιών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελούν οι υπηρεσίες Private Banking, που διαθέτουν οι περισσότεροι τραπεζικοί οργανισμοί στους σημαντικότερους πελάτες τους, εγγυώμενοι ταυτόχρονα διακριτικότητα και εχεμύθεια στις διενεργούμενες συναλλαγές. Επιπλέον, τις τελευταίες δεκαετίες έχουν προστεθεί καινοτόμα προϊόντα, απλοποιώντας και συντομεύοντας τον τρόπο διεκπεραίωσης των συναλλαγών, εισάγοντας, εντούτοις, νέες απειλές.

¹⁰² **Norton J. and G.Walker**, (1994), *Banks: Fraud and Crime*, 2nd Edition, Lloyd's of London Press, London, p. 15.

¹⁰³ **Serpel P.T. and A. Shachmurove**, (2005), *Appropriate Measures to Use Money Laundering Prevention as an Antidote to Tax Evasion*, *The Journal of Entrepreneurial Finance & Business Ventures*, 10 (2), pp.57-75.

¹⁰⁴ **Van Jaarsveld I.**, (2004), *Following the Money Across Cyber Highways: A Herculean Task or International Challenge?*, In **Pramod V., Li J. and P. Gao**, *A Framework for Preventing Money Laundering in Banks*, *Information Management & Computer Security*, 20 (3), pp.170-183.

Οι νέοι τρόποι πληρωμής, που προέκυψαν για να διευκολύνουν τις διαδικτυακές συναλλαγές και να εξυπηρετήσουν άτομα που στερούνταν πρόσβασης σε τραπεζικές υπηρεσίες,¹⁰⁵ επιτρέπουν τη διενέργεια οικονομικών συναλλαγών χωρίς νομικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς ή κρατικούς ελέγχους.¹⁰⁶

Εκτός από τις συμβατικές μεθόδους πληρωμών και τις πληρωμές μέσω πιστωτικών καρτών, οι υπόλοιποι τρόποι πληρωμών ονομάζονται «εναλλακτικοί» και προτιμώνται λόγω της ευκολίας στη χρήση και του μειωμένου κόστους.¹⁰⁷ Ευρύτερα χρησιμοποιείται η μέθοδος PayPal, εξίσου διαδεδομένες, ωστόσο, είναι και οι Google Checkout, Amazon, Valista κ.ά.¹⁰⁸

Ορισμένα από τα πεδία εφαρμογών των νέων τρόπων πληρωμής, που συμβάλλουν στην αύξηση των κρουσμάτων οικονομικών εγκλημάτων είναι:

- 1) **Οι πληρωμές μέσω internet**, που είναι ευρέως διαδεδομένες, κυρίως λόγω της αύξησης της χρήσης του διαδικτύου και της εφαρμογής τους από πολυάριθμες επιχειρήσεις.¹⁰⁹ Επίσης, αυτός ο τρόπος πληρωμής προτιμάται, διότι συνήθως συνοδεύεται και από παροχή έκπτωσης στους συναλλασσόμενους, που η επιχείρηση εξισορροπεί μέσω του μειωμένου λειτουργικού κόστους. Το internet προσφέρει ταχύτητα, εύκολη πρόσβαση, ανωνυμία και δυνατότητες κρυπτογράφησης, στοιχεία χρήσιμα τόσο σε νόμιμες συναλλαγές, όπως το εμπόριο, όσο και σε παράνομες.¹¹⁰ Οι εφαρμογές που προσφέρονται στους χρήστες ηλεκτρονικών συσκευών και κινητών τηλεφώνων για την πραγματοποίηση ηλεκτρονικών πληρωμών, παρέχουν τη δυνατότητα μεταφοράς κεφαλαίων, εθνικώς και διεθνώς, χωρίς άμεση επαφή και επιβεβαίωση της ταυτότητας των συναλλασσομένων, με ελάχιστο ή ανύπαρκτο έλεγχο από τις αρχές.¹¹¹

¹⁰⁵ **Simser J.**, (2013), *Money Laundering: Emerging Threats and Trends*, Journal of Money Laundering Control, 16 (1), pp.41-54.

¹⁰⁶ **Schneider F. and U. Windischbauer**, (2008), ό.π.

¹⁰⁷ **Montague D.**, (2011), *Essentials of Online Payment Security and Fraud Prevention*, Wiley, New Jersey, p.13.

¹⁰⁸ ό.π., p.14.

¹⁰⁹ **FATF**, (2010), ό.π.

¹¹⁰ **Philippssohn S.**, (2001), ό.π.

¹¹¹ **The Wolfsberg Group**, (2014), *Wolfsberg Guidance on Mobile and Internet Payment Services (MIPS)*, <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/home/Wolfsberg-Group-MIPS-Paper-2014.pdf>

- 2) **Οι πιστωτικές κάρτες**, που διακρίνονται σε «consumer-present» (CP - παρουσία πελάτη) και «consumer-not-present» (CNP - χωρίς παρουσία πελάτη). Η δεύτερη κατηγορία χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον σε τρία είδη συναλλαγών: στις τηλεφωνικές παραγγελίες, στις ταχυδρομικές παραγγελίες και στο ηλεκτρονικό εμπόριο.¹¹²
- 3) **Τα διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια**. Το ζέπλυμα χρήματος μέσω αυτής της οδού γίνεται με την ηλεκτρονική κατάθεση των παράνομων κεφαλαίων και την εκταμίευσή τους, εν είδει νομίμων κερδών, από τις αντίστοιχες offshore εταιρείες που διαχειρίζονται τις ιστοσελίδες. Σε χώρες όπως οι Η.Π.Α., έχει απαγορευτεί η διεκπεραίωση τέτοιων συναλλαγών μέσω πιστωτικών ιδρυμάτων.¹¹³
- 4) **Οι συναλλαγές P2P (person-to-person)**, όπου, με τη βοήθεια μίας ηλεκτρονικής πλατφόρμας, πραγματοποιείται μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ ιδιωτών, είτε ως μορφή χρηματοδότησης είτε ως φιλανθρωπία.¹¹⁴
- 5) **Η πραγματοποίηση πληρωμών από τα πιστωτικά ιδρύματα για εμπορικές συναλλαγές**, χωρίς να λαμβάνουν γνώση των συνοδευτικών εμπορικών εγγράφων, μέθοδος που διευκολύνεται, μεταξύ άλλων, και από την ύπαρξη άνω των 3.000 ζωνών ελεύθερου εμπορίου παγκοσμίως.¹¹⁵
- 6) **Οι προπληρωμένες κάρτες**, οι οποίες, σύμφωνα με αναφορά της FATF για το 2006, μπορούν να υποκαταστήσουν άλλα τραπεζικά προϊόντα, όπως οι χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες ή οι ταξιδιωτικές επιταγές και να πραγματοποιήσουν πληρωμές σε τρίτους ή μεταφορές εμβασμάτων.¹¹⁶ Ιστορικά, οι τηλεκάρτες που κυκλοφόρησαν στην Ιταλία τη δεκαετία του '70, ως μέτρο καταπολέμησης της κλοπής των κερμάτων από τους τηλεφωνικούς θαλάμους, ήταν οι πρώτες προπληρωμένες κάρτες, ενώ κάρτες αυτής της μορφής χρησιμοποιήθηκαν και τη δεκαετία του '90, για την καταβολή της μισθοδοσίας σε επαγγελματίες οδηγούς φορτηγών που δεν διέθεταν σταθερή κατοικία.¹¹⁷ Εντούτοις, η χρήση τους ενέχει πολλούς κινδύνους, λόγω του ότι

¹¹² Montague D., (2011), ό.π., p.x.

¹¹³ Simser J., (2013), ό.π.

¹¹⁴ ό.π.

¹¹⁵ ό.π.

¹¹⁶ FATF, (2010), ό.π.

¹¹⁷ Simser J., (2013), ό.π.

διατίθενται εκτός του εποπτευόμενου πιστωτικού συστήματος, από άτομα που δεν εφαρμόζουν πρακτικές ελέγχου της ταυτότητας των συναλλασσομένων.¹¹⁸ Ειδικά οι «λευκές κάρτες» (white cards) που μπορούν να μεταβιβαστούν σε τρίτους, οι οποίοι μπορεί να είναι και οι πραγματικοί δικαιούχοι,¹¹⁹ είναι απολύτως ανώνυμες και δε συνδέονται με τραπεζικούς λογαριασμούς. Τέλος, η σύνδεση των προπληρωμένων καρτών με εγκληματικές πράξεις είναι δύσκολο να ανιχνευθεί από τις αρχές, καθόσον:

- δεν δηλώνονται κατά τους τελωνειακούς ελέγχους
- μπορεί να εκληφθούν, κατά λάθος, ως χρεωστικές κάρτες και
- δεν μπορεί να εξακριβωθεί από τις ελεγκτικές αρχές το ύψος των χρημάτων που είναι αποθηκευμένο σε αυτές¹²⁰

Υπό αυτή την έννοια, ο μόνος περιορισμός που μπορεί να επιβληθεί, σε νομικό επίπεδο, αφορά στο μέγιστο χρηματικό ποσό που μπορεί να φορτωθεί σε μία κάρτα και στο μέγιστο επιτρεπτό αριθμό πιστωτικών καρτών ανά άτομο.¹²¹

3.2 Μέτρα προστασίας χρηματοπιστωτικού συστήματος

Τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν το θεμέλιο λίθο της οικονομίας και η εξασφάλιση της αδιάβλητης και εύρυθμης λειτουργίας τους αποτελεί βασικό στόχο των ρυθμιστικών και εποπτικών μηχανισμών. Σε διεθνές επίπεδο, ο σημαντικότερος φορέας που ασχολείται με την πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας είναι η FATF, η οποία εξέδωσε μία σειρά σαράντα συστάσεων, οι οποίες έχουν υιοθετηθεί και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Επιτροπή της Βασιλείας και η Παγκόσμια Τράπεζα και αποτελούν σημεία αναφοράς για τα περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως.

Τα βασικά αποτρεπτικά μέτρα στα οποία στηρίζονται αυτές οι συστάσεις αφορούν στα παρακάτω ζητήματα:

¹¹⁸ ό.π.

¹¹⁹ FATF, (2010), ό.π.

¹²⁰ Leino R., (2010), *The Strange Case of Amended Amendment S.A.1107 & Linn C.*, (2008), *Regulating the Cross-Border Movement of Prepaid Cards*, In Simser J., ό.π.

¹²¹ Schneider F. and U. Windischbauer, (2008), ό.π.

- 1) τα Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη (Customer Due Diligence), δηλαδή τη γνώση των βασικών στοιχείων (ή/και επιπρόσθετων, όποτε απαιτείται) του συναλλασσόμενου ή του πραγματικού δικαιούχου,
- 2) την τήρηση αρχείου (Recording) σχετικά με τις συναλλαγές και τις δραστηριότητες των πελατών,
- 3) το σύστημα αναφοράς ύποπτων συναλλαγών (Reporting of Suspicious Transactions), βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας
- 4) τον εσωτερικό έλεγχο (Internal Audit) και
- 5) την εκπαίδευση του προσωπικού (Training), ως προς την παρακολούθηση των διενεργούμενων συναλλαγών.¹²²

3.2.1 ΜΕΤΡΑ ΔΕΟΥΣΑΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΛΑΤΗ

Τα «Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη» (Customer Due Diligence), εφεξής CDD, είναι ένα σύνολο ρυθμίσεων, που απαιτεί από ιδιώτες και επιχειρήσεις, κατά τη διενέργεια των συναλλαγών τους, να προσκομίζουν τα δικαιολογητικά εκείνα που αποδεικνύουν την ταυτότητά τους, ή, όταν ενεργούν υπέρ τρίτου, την ταυτότητα του πραγματικού δικαιούχου.¹²³

Πραγματικός δικαιούχος είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, επ' ονόματι του οποίου γίνεται μια συναλλαγή. Στις περιπτώσεις που πρόκειται για εταιρείες, πραγματικός δικαιούχος είναι ο ιδιοκτήτης, ο μάνατζερ ή αυτός που κατέχει ποσοστό άνω του 25% της εταιρείας. Η εξακρίβωση του πραγματικού δικαιούχου ενέχει συχνά δυσκολίες διότι, εν αντιθέσει με τον άμεσα συναλλασσόμενο για την ταυτοποίηση του οποίου απαιτούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, για τον πραγματικό δικαιούχο δεν υπάρχουν προαπαιτούμενα.

Σε σχέση με το εν θέματι ζήτημα, η 5^η σύσταση της FATF για την καταπολέμηση της χρησιμοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων για ζέπλυμα χρήματος, αναφέρει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν:

¹²² Johnston R.B. and J. Abbott, (2005), ό.π.

¹²³ Η FATF, προκειμένου να περιορίσει το φαινόμενο του χρηματοπιστωτικού αποκλεισμού, που παρατηρείται σε πολλές υπανάπτυκτες ή αναπτυσσόμενες χώρες, έχει υιοθετήσει ελαστικότερες πρακτικές, περιορίζοντας τον αριθμό των απαιτούμενων, για τις εκάστοτε συναλλαγές, εγγράφων.

- να ταυτοποιούν και να πιστοποιούν τα στοιχεία του πελάτη τους, βάσει εγγράφων και πληροφοριών που προέρχονται από αξιόπιστες, ανεξάρτητες πηγές,
- να εξακριβώνουν τα στοιχεία του πραγματικού δικαιούχου, όταν αυτός διαφέρει από τον πελάτη,
- να λαμβάνουν πληροφορίες ως προς το σκοπό και τη φύση της επαγγελματικής τους σχέσης¹²⁴ και
- να ελέγχουν τις συναλλαγές των πελατών τους καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας τους, ως προς το αν συνάδουν με το προφίλ που έχει σχηματίσει το πιστωτικό ίδρυμα γι' αυτούς.¹²⁵

Στην ίδια σύσταση αναφέρεται ότι το CDD απαιτείται κατά την έναρξη μιας συναλλακτικής σχέσης με τον πελάτη, ιδιαίτερα δε:

- όταν το ύψος της διενεργούμενης συναλλαγής υπερβαίνει το όριο αναφοράς των 15.000 ευρώ ή δολαρίων,
- όταν υπάρχει υπόνοια πραγματοποίησης ύποπτης συναλλαγής, όπως αυτή κάθε φορά ορίζεται και
- όταν το πιστωτικό ίδρυμα αμφισβητεί την εγκυρότητα ή επάρκεια των προσκομισθέντων από τον συναλλασσόμενο στοιχείων¹²⁶

Επίσης, πρέπει να εφαρμόζεται για υπάρχοντες ή δυνάμει, τακτικούς ή περιστασιακούς πελάτες, ιδίως όταν η συναλλαγή ξεπερνά ή βρίσκεται ελάχιστα κάτω από το όριο αναφοράς.

Τέλος, ενδεδειγμένος έλεγχος των πελατών απαιτείται όταν αυτοί είναι νέοι ή εκτός περιοχής και πραγματοποιούν μεγάλο όγκο συναλλαγών, συχνά με επαναλαμβανόμενη εμπλοκή των ίδιων φυσικών ή νομικών προσώπων, όταν πρόκειται για εταιρείες με ασαφή δομή ή καταστατικό ή στην περίπτωση που οι

¹²⁴ **Hopton D.**, (2009), *Money Laundering, A Concise Guide for all Business*, 2nd Edition, Ashgate Publishing Ltd, Surrey, pp. 103-104.

¹²⁵ **FATF**, (2004), *The Financial War on Terrorism: A Guide by the Financial Action Task Force*, FATF – GAFI, p. 96.

¹²⁶ **FATF**, (2013), *Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Measures and Financial Inclusion*,
http://www.FATF-gafi.org/media/FATF/documents/reports/aml_cft_measures_and_financial_inclusion_2013.pdf

συναλλαγές αφορούν κράτη που ανήκουν στη λίστα των μη συμμορφούμενων με τις επιταγές της FATF.¹²⁷

Αν θεωρηθεί ότι ένας συναλλασσόμενος ή μία πράξη εμπεριέχει αυξημένο κίνδυνο για *ξέπλυμα χρήματος* ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, προβλέπεται η εφαρμογή «Αυξημένων Μέτρων Δέουσας Επιμέλειας του Πελάτη» (Enhanced Customer Due Diligence - ECDD).¹²⁸ Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν οι διασυνοριακές συναλλαγές με ανταποκρίτριες τράπεζες καθώς και οι συναλλαγές με «Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα» (Politically Exposed Persons - PEP), τα οποία μπορεί να εκμεταλλευθούν την ισχυρή τους θέση.¹²⁹ Στην κατηγορία αυτή ανήκουν πρόσωπα όπως αρχηγοί κρατών, ανώτεροι πολιτικοί, δικαστικοί ή στρατιωτικοί υπάλληλοι, ανώτερα στελέχη κρατικών επιχειρήσεων, πολιτικά στελέχη κομμάτων, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους ή οι στενοί τους συνεργάτες.¹³⁰ Ο λόγος που επιστάται η προσοχή σε αυτά τα άτομα είναι ότι ενδεχόμενη παράνομη συμπεριφορά τους έχει μεγάλο αντίκτυπο, σε οικονομικό και εθνικό επίπεδο (η Παγκόσμια Τράπεζα τοποθετεί το ετήσιο ύψος των καταβληθέντων ποσών για δωροδοκίες στο ένα τρισεκατομμύριο δολάρια).¹³¹ Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που οι πελάτες ή τα διακινούμενα κεφάλαια προέρχονται από χώρες με ανεπαρκές πρόγραμμα καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή έχουν χαρακτηριστεί ως κράτη αυξημένης εγκληματικότητας και διαφθοράς.¹³²

Σε κάθε περίπτωση, τα αρμόδια στελέχη και οι υπάλληλοι οφείλουν, ανά τακτά διαστήματα, και προτού προβούν σε συναλλαγές υψηλών ποσών με υφιστάμενους ή δυνάμει πελάτες, να ανατρέχουν στις επικαιροποιημένες λίστες σχετικά με επισφαλή

¹²⁷ **HM Revenue and Customs**, (2007), *Anti-Money Laundering Guidance for Money Service Businesses*, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/387032/mlr_m_sb.pdf

¹²⁸ **Haynes A.**, (2008), *Money Laundering: From Failure to Absurdity*, *Journal of Money Laundering Control*, 11 (4), pp.303-319.

¹²⁹ **Mugarura N.**, (2011), *The Institutional Framework Against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 19 (2), pp.174-194.

¹³⁰ **FATF**, (2013), *Politically Exposed Persons: (Recommendations 12 and 22)*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/guidance-pep-rec12-22.pdf>

¹³¹ **Jasinski W.**, (2011), *New Challenges in Combating Money Laundering, Terrorist Financing and Corruption*, *Internal Security*, 3 (2), pp.181-200.

¹³² **Κάτσιος Σ.**, (2008), *ό.π.*, σ.224.

πρόσωπα ή χώρες, που εκδίδονται από τις αρμόδιες ελεγκτικές αρχές, ώστε να εξακριβωθεί εάν αυτοί εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες.¹³³

Εξίσου σημαντικό, τέλος, είναι να υπάρχει σύμπνοια μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ακολουθούμενη πολιτική κατά την εκτέλεση και την παρακολούθηση διασυνοριακών μεταφορών χρημάτων, προκειμένου να διευκολύνεται και να επιταχύνεται η πλήρης ιχνηλασιμότητα των κεφαλαίων καθ' όλα τα στάδια της συναλλαγής. Αυτό προβλέπεται και στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006 «περί των πληροφοριών για τον πληρωτή που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών», που εκδόθηκε λόγω της ανάγκης προάσπισης του χρηματοπιστωτικού τομέα απέναντι σε όσους επιδιώκουν να εκμεταλλευθούν την ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων, για να αποκομίσουν παράνομα οικονομικά οφέλη.¹³⁴

Παρά τα προαναφερθέντα, τα πρόσωπα που επιθυμούν να μετατρέψουν τα παράνομα αποκτηθέντα κεφάλαιά τους σε νόμιμα, πάντοτε προσπαθούν να εφεύρουν τρόπους να υπερκεράσουν τα αποτρεπτικά μέτρα των αρχών. Ένας από αυτούς τους τρόπους, για την παράκαμψη του CDD, είναι η κλοπή ταυτότητας (Identity Theft), η οποία αποτελεί μια αναδυόμενη απειλή στον τομέα του οικονομικού εγκλήματος. Πρόκειται για την πραγματοποίηση συναλλαγών χρησιμοποιώντας, όχι ένα πλαστό όνομα, αλλά στοιχεία υπαρκτών προσώπων, εν αγνοία τους. Ακόμα κι αν διαπιστωθεί η απάτη από τις αρχές, αυτές, ασφαλώς, θα αναζητήσουν αρχικά τον πραγματικό κάτοχο της ταυτότητας, δίνοντας έτσι τον απαραίτητο χρόνο στον παραβάτη να καλύψει τα ίχνη του.¹³⁵ Σύμφωνα με έρευνα της Javelin Strategy & Research (2014), στις Η.Π.Α. σημειώνεται μία κλοπή ταυτότητας κάθε 2 δευτερόλεπτα, ενώ η πρόσβαση στα στοιχεία των θυμάτων, που για το έτος 2013 (Γράφημα 1) ανήλθαν στα 13,1 εκατομμύρια, γίνεται κυρίως μέσω eBay, PayPal, Amazon ή άλλων ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής.¹³⁶

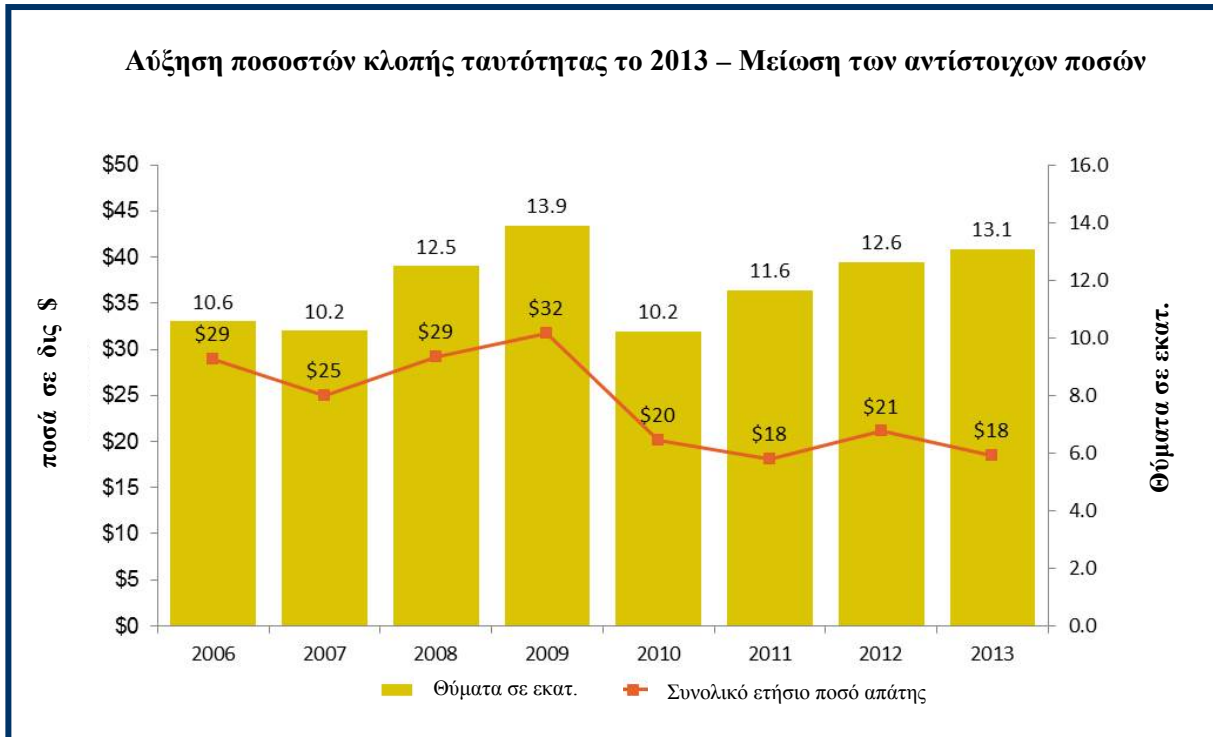
¹³³ Serpel P.T. and A. Shachmurove, (2005), ό.π.

¹³⁴ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2006), Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1781&from=EN>

¹³⁵ Turner J.E., (2011), ό.π., p.93.

¹³⁶ Javelin Strategy & Research, (2014), *A New Identity Fraud Victim Every Two Seconds in 2013 According to Latest Javelin Strategy & Research Study*,

Γράφημα 1

Πηγή: **Javelin Strategy & Research**, (2014), ό.π.

3.2.2 «ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΠΕΛΑΤΗ ΣΟΥ»

Σύμφωνα με την αρχή «Γνώρισε τον Πελάτη σου» (Know your Customer), εφεξής KYC, που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο των πρωτοβουλιών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κάθε χρηματοπιστωτικός οργανισμός υποχρεούται, για κάθε πελάτη, να διατηρεί ένα φάκελο που θα ενημερώνεται ανά τακτά διαστήματα¹³⁷ και θα περιέχει, πέραν των στοιχείων της ταυτότητάς του, όλα εκείνα τα απαραίτητα έγγραφα που θα πιστοποιούν την επαγγελματική του ιδιότητα, την οικονομική του θέση και τις συναλλαγές που τον ενδιαφέρουν. Δεν αφορά δηλαδή στην απλή καταγραφή των τυπικών στοιχείων του συναλλασσόμενου, αλλά στη δημιουργία μιας πληρέστερης εικόνας. Το θέμα ορίζεται και στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για το Ξέπλυμα Χρήματος (European Money Laundering Directive), σύμφωνα με το

<https://www.javelinstrategy.com/news/1467/92/A-New-Identity-Fraud-Victim-Every-Two-Seconds-in-2013-According-to-Latest-Javelin-Strategy-Research-Study/d.pressRoomDetail>

¹³⁷ Κάτσιος Σ., (2008), ό.π., σ.225.

οποίο είναι υποχρεωτική η καταγραφή των στοιχείων κάθε πελάτη που προτίθεται να ανοίξει έναν λογαριασμό ή να μισθώσει μια θυρίδα.¹³⁸ Κάθε φορά που πραγματοποιείται κάποια κίνηση που δεν συνάδει με το εκάστοτε πελατειακό προφίλ, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί από το πιστωτικό ίδρυμα, το τελευταίο καλείται να κρίνει αν οφείλει να αναφέρει το γεγονός αυτό στις εποπτικές αρχές.¹³⁹

Θα πρέπει, συνεπώς, να γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των εννοιών της ταυτοποίησης των πελατών, που αφορά στην απλή συγκέντρωση εγγράφων για την ταυτότητά τους και της γνώσης των πελατών, που αποτελεί μία πληρέστερη ανάλυση του προφίλ, της απασχόλησης και της συναλλακτικής συμπεριφοράς τους, με σκοπό τη διαπίστωση πιθανών ύποπτων συναλλαγών.¹⁴⁰ Ειδικά η ταυτοποίηση, είναι μία διαδικασία που πρέπει να επαναλαμβάνεται σε κάθε συναλλαγή.¹⁴¹

Η εφαρμογή του KYC, από πλευράς του πιστωτικού ιδρύματος (μαζί με την αναφορά ύποπτων συναλλαγών, που αναφέρεται παρακάτω), στοχεύει στη διαμόρφωση, ενός αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης κινδύνων, στην αποθάρρυνση των εγκληματιών και, συνακόλουθα, στην προστασία της φήμης και της ακεραιότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων, έναντι των συνεπειών της εμπλοκής τους σε εγκληματικές υποθέσεις.¹⁴² Η συγκέντρωση εγγράφων και πιστοποιητικών, που πρέπει να διατηρούνται για τουλάχιστον 5 έτη,¹⁴³ δημιουργεί ένα γραπτό ίχνος του συναλλασσόμενου, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πιθανή μελλοντική έρευνα.¹⁴⁴ Τα δεδομένα που αρχειοθετούνται πρέπει να περιλαμβάνουν, σύμφωνα με την 10^η Σύσταση της FATF, προσωπικά στοιχεία του συναλλασσόμενου (όνομα, διεύθυνση κ.ά.), στοιχεία των διενεργούμενων συναλλαγών (ημερομηνία και τύπο συναλλαγής, ποσό συναλλαγής και είδος λογαριασμού),¹⁴⁵ να αφορούν τόσο σε

¹³⁸ **Stessens G.**, (2000), ό.π., p.147.

¹³⁹ **Morris-Cotterill N.**, (2001), ό.π.

¹⁴⁰ **Serpel P.T. and A. Shachmurove**, (2005), ό.π., pp.57-75.

¹⁴¹ **Κατσιός Σ.**, (1998), ό.π., σσ. 299-300.

¹⁴² **Schott P.A.**, (2006), ό.π.

¹⁴³ **Sharma R.**, (2005), *Due Diligence and Money Laundering*, In **Mugarura N.**, *The Institutional Framework Against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.

¹⁴⁴ **Stessens G.**, (2000), ό.π., p.146.

¹⁴⁵ **FATF**, (2012), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation: The FATF Recommendations*, http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf

εγχώριες όσο και διεθνείς συναλλαγές και να τηρούνται με χρονολογική, αλφαβητική ή άλλη σειρά.¹⁴⁶

Τόσο το KYC όσο και το CDD, πρέπει να εφαρμόζονται σε μία σειρά επαγγελματικών κατηγοριών όπως:

- οι ιδιοκτήτες καζίνο, κατά την υπέρβαση συγκεκριμένων ποσών
- οι κτηματομεσίτες
- οι δικηγόροι
- οι λογιστές
- οι έμποροι πολύτιμων μετάλλων και λίθων
- τα μέλη της διοίκησης πιστωτικών ιδρυμάτων ή άλλων επιχειρήσεων¹⁴⁷

Όταν η αρχή KYC εφαρμόζεται από το πιστωτικό ίδρυμα απαρέγκλιτα, σε όλες τις προαναφερθείσες περιπτώσεις, ενισχύεται η εμπιστοσύνη του κοινού προς αυτό, διότι αποτελεί απόδειξη ότι τηρείται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την ασφάλεια και την προστασία των συναλλαγών.¹⁴⁸

3.2.3 ΑΝΑΦΟΡΑ ΥΠΟΠΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Η «Αναφορά Υποπτων Συναλλαγών» (Reporting Of Suspicious Transactions) αναφέρεται στην υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να αναφέρουν στις αρμόδιες αρχές κάθε συναλλαγή για την οποία υπάρχει υποψία ότι σχετίζεται με κάποιο οικονομικό έγκλημα και δη με *ζέπλυμα χρήματος*.

Για τη διευκόλυνση εντοπισμού ύποπτων συναλλαγών, οι λογαριασμοί των πιστωτικών ιδρυμάτων κατατάσσονται σε κατηγορίες με βάση τις διενεργούμενες συναλλαγές και παρακολουθούνται στενότερα αυτές που διακινούν συχνά μεγάλα ποσά, αυτές που πραγματοποιούνται από συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους ή που συνδέονται με γεωγραφικές περιοχές υψηλής εγκληματικότητας και διαφθοράς.¹⁴⁹ Σημαντικό εργαλείο αποτελούν επίσης οι επαφές και οι συζητήσεις με τους πελάτες και η αναζήτηση πρόσθετης πληροφόρησης από τρίτες πηγές, όπως τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή το διαδίκτυο.¹⁵⁰ Ορισμένες ενδεικτικές περιπτώσεις

¹⁴⁶ Serpel P.T. and A. Shachmurove, (2005), ό.π.

¹⁴⁷ Mugarura N., (2011), ό.π.

¹⁴⁸ Κάτσιος Σ., (1998), ό.π., σ.301.

¹⁴⁹ Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois, (2009), ό.π., p.33.

¹⁵⁰ Κάτσιος Σ., (2008), ό.π., σ.226.

όπου η συμπεριφορά ενός συναλλασσόμενου μπορεί να θεωρηθεί ύποπτη είναι οι ακόλουθες:

- ο συναλλασσόμενος αρνείται να παράσχει στοιχεία ταυτοποίησης του ιδίου ή του δικαιούχου του λογαριασμού ή τα στοιχεία που παρέχει δεν δύνανται να επαληθευθούν από το πιστωτικό ίδρυμα
- ο συναλλασσόμενος αδυνατεί να αποδείξει την προέλευση των αποκτηθέντων κεφαλαίων του ή του χαρτοφυλακίου του
- υπάρχουν φήμες ή ειδήσεις για σύνδεση του συναλλασσόμενου με εγκληματικές δραστηριότητες
- μεταφέρονται μεγάλα ποσά προς υπεράκτια κέντρα
- παρατηρείται ανεξήγητη νευρική κατάσταση κατά τη διενέργεια των συναλλαγών
- ο πελάτης προτιμά να συναλλάσσεται με συγκεκριμένους υπαλλήλους του πιστωτικού ιδρύματος και, εν απουσία τους, απέχει από συναλλαγές¹⁵¹

Τα μέτρα προστασίας των πιστωτικών ιδρυμάτων απαιτείται να είναι ευέλικτα και το αρμόδιο προσωπικό οφείλει να διαθέτει ορθή κρίση και γρήγορη αντίληψη ώστε να διακρίνει τις περιπτώσεις εκείνες που χρήζουν επιπλέον επιμέλειας και περαιτέρω έρευνας. Οι αρμόδιες εποπτικές και διωκτικές αρχές συνεπικουρούν το έργο των τραπεζικών υπαλλήλων, εκδίδοντας και διανέμοντας οδηγίες και συστάσεις, τις οποίες οι υπάλληλοι πρέπει να λαμβάνουν απευθείας υπόψη, κατά την καθημερινή εκτέλεση των καθηκόντων τους. Για παράδειγμα, υπάρχουν πελάτες ή φορείς οι οποίοι είναι πιθανότερο να προβούν σε παράνομες δραστηριότητες, όπως:

- τα αλλοδαπά πιστωτικά ιδρύματα, ανταλλακτήρια συναλλάγματος ή γραφεία μεταφοράς χρημάτων
- οι ιδιοκτήτες καζίνο, οι brokers χρεογράφων, οι έμποροι πολύτιμων λίθων και μετάλλων
- οι μη-μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού
- οι επιχειρήσεις εστίασης, πώλησης οινοπνευματωδών ή καπνού
- οι επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών, όπως δικηγόροι, φοροτεχνικοί, κτηματομεσίτες

¹⁵¹ **Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς**, (2009), *Εγκύκλιος Αρ.41: Ενδεικτική Τυπολογία Υποπτων Συναλλαγών/ Δραστηριοτήτων Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/CMC_Typologies_gr.pdf

- οι εγχώριες και αλλοδαπές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις¹⁵²

Αναφορικά με το είδος των συναλλαγών και τις παρεχόμενες υπηρεσίες, αυτές που απαιτούν επιμελή παρακολούθηση από τους αρμόδιους υπαλλήλους, καθώς προτιμώνται ως μέσο νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και, συνεπώς, εκθέτουν το πιστωτικό ίδρυμα σε σοβαρούς κινδύνους είναι:

- η χρήση νομισματικών εργαλείων
- οι υπηρεσίες διαχείρισης κεφαλαίων
- οι μεταφορές ξένου συναλλάγματος
- οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών πληρωμών
- οι υπηρεσίες εγχώριου και διεθνούς private banking¹⁵³
- η πραγματοποίηση τακτικών καταθέσεων
- οι επενδύσεις σε παράγωγα ή άλλα χρηματοοικονομικά προϊόντα
- η έκδοση ταξιδιωτικών ή τραπεζικών εντολών
- η πραγματοποίηση ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών (e-banking) κ.ά.¹⁵⁴

Ειδικά σε σχέση με τις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες στον κυβερνοχώρο, οι συνήθειες ενέργειες που εγείρουν υποψίες σε ένα πιστωτικό ίδρυμα είναι:

- η διενέργεια συναλλαγών ασυνήθιστου τύπου, όγκου ή αξίας
- οι αδικαιολόγητες συχνές μεταφορές κεφαλαίων προς συγκεκριμένους αποδέκτες
- οι αιτήσεις ανοίγματος πολυάριθμων λογαριασμών, χωρίς εμφανή λόγο
- η υποβολή ημιτελών online αιτήσεων για άνοιγμα λογαριασμών και η παράλειψη χορήγησης των υπολειπόμενων στοιχείων
- η δήλωση αντιφατικών προσωπικών δεδομένων από τον συναλλασσόμενο¹⁵⁵

Βασικό πρόβλημα της εφαρμογής του μέτρου της αναφοράς των ύποπτων συναλλαγών αποτελεί η προάσπιση μιας εκ των βασικών αρχών που διέπει τη σχέση μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και των πελατών του και η οποία είναι η προστασία του τραπεζικού απορρήτου και η μη κοινοποίηση του περιεχομένου των συναλλαγών σε

¹⁵² **Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois**, (2009), ό.π., p.33.

¹⁵³ ό.π., p.32.

¹⁵⁴ **Κάτσιος Σ.**, (2008), σσ.127-130.

¹⁵⁵ **Philippsohn S.**, (2001), ό.π.

τρίτους, χωρίς τη συγκατάθεση του πελάτη.¹⁵⁶ Το τραπεζικό απόρρητο είναι μία έννοια, η οποία, παρά την ευρεία χρήση της, δεν ορίζεται διεθνώς. Σύμφωνα με τον Ping (2004), η τήρηση του τραπεζικού απορρήτου αποτελεί, από πλευράς πιστωτικού ιδρύματος, επαγγελματική υποχρέωση, ενώ για τους πελάτες των πιστωτικών ιδρυμάτων, είναι ένα προνόμιο, το οποίο θα πρέπει να προστατεύεται θεσμικά και να μην παραβιάζεται.¹⁵⁷ Ο σεβασμός αυτής της αρχής από το πιστωτικό ίδρυμα, όπως ορίστηκε στην Οδηγία 95/46/EC της 24.10.1995,¹⁵⁸ είναι εκ των ων ουκ άνευ για την εύρυθμη σχέση με τους πελάτες του και ο κλονισμός της θα απειλούσε το πιστωτικό ίδρυμα με κίνδυνο φήμης.

Από την άλλη μεριά, η αδιάκριτη προστασία του τραπεζικού απορρήτου, παρεμποδίζει τη συνεργασία μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και αρμοδίων αρχών. Για το λόγο αυτό απαιτείται η εύρεση μίας λύσης η οποία, αφενός θα προστατεύει το δικαίωμα των πολιτών για προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, αφετέρου θα ορίζει το πλαίσιο εγκληματικής ευθύνης σε περίπτωση αναφοράς μιας ύποπτης συναλλαγής.¹⁵⁹

3.2.3.1 ΜΟΝΑΔΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σύμφωνα με τη 13^η Σύσταση της FATF, μόλις υπάρξει σοβαρή υποψία για κάποιο πελάτη ή μία συναλλαγή, το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να ενημερώσει τη Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (Financial Intelligence Unit),¹⁶⁰ μία ενέργεια που, σύμφωνα με την 14^η Σύσταση της FATF, απαγορεύεται να κοινοποιηθεί.¹⁶¹

Οι Μονάδες Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (FIUs) είναι κρατικές υπηρεσίες, οι οποίες έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης των

¹⁵⁶ Κάτσιος Σ., (1998), ό.π. σ. 289.

¹⁵⁷ Ping, H., *Banking Secrecy and Money Laundering*, In Young M.A., *The Exploitation of Offshore Financial Centres*, Journal of Money Laundering Control, 16 (3), pp.198-208.

¹⁵⁸ EU Financial Intelligence Unit's Platform, (2008), *Report on Confidentiality and Data Protection in the Activity of FIUs*, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/fiu-report-confidentiality_en.pdf

¹⁵⁹ Araujo R.A., (2008), *Assessing the Efficiency of the Anti – Money Laundering Regulation: An Incentive – Based Approach*, Journal of Money Laundering Control, 11 (1), pp.67-75.

¹⁶⁰ Serpel P.T. and A. Shachmurove, (2005), ό.π.

¹⁶¹ FATF, (2004), ό.π., p.100.

συναλλαγών και της συγκέντρωσης στοιχείων ύποπτων συναλλαγών. Δρουν αυτόνομα σε κάθε χώρα, ωστόσο συχνά υπάρχει διακρατική συνεργασία.¹⁶² Έργο τους είναι η συλλογή των αναφορών ύποπτων συναλλαγών, η ανάλυσή τους, η διάχυση των πληροφοριών για περαιτέρω έρευνα και στοχεύουν στην άσκηση διώξεων και την κατάσχεση των παράνομων κεφαλαίων.¹⁶³

Αναλυτικότερα, οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει η FIU περιγράφονται ως εξής:

- ανάλυση των οικονομικών αναφορών
- εντοπισμός των κρουσμάτων *ξεπλύματος χρήματος*
- παροχή και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ του χρηματοπιστωτικού τομέα και των διωκτικών αρχών
- επιμόρφωση του προσωπικού των πιστωτικών ιδρυμάτων πάνω στο ζήτημα του *ξεπλύματος χρήματος* και το εν θέματι ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο και
- ενημέρωση των πολιτών επί του θέματος και των κινδύνων που ενέχει¹⁶⁴

Στελεχώνονται από άτομα που είναι εξοικειωμένα με την υφιστάμενη εθνική και διεθνή νομοθεσία, τις μεθόδους και τις μορφές του *ξεπλύματος χρήματος* και προέρχονται συνήθως από επαγγέλματα όπως οι φοροτεχνικοί, οι λογιστές ή οι οικονομικοί αναλυτές. Η αποτελεσματικότητα των FIUs στηρίζεται, εν πολλοίς, στη συνεργασία με αυτές άλλων χωρών και στην παροχή πληροφοριών προς τις αρμόδιες αρχές, χωρίς ωστόσο να ασκούν διωκτικό ή εισαγγελικό ρόλο.¹⁶⁵

Κατά τη σύσταση ή τη βελτίωση μίας FIU, οι εκάστοτε χώρες, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που τις χαρακτηρίζουν, έχουν να επιλέξουν μεταξύ τεσσάρων βασικών μοντέλων:

- το **Διοικητικό Μοντέλο**, κατά το οποίο η FIU αποτελεί τμήμα της εκάστοτε εποπτικής αρχής, είτε πρόκειται για την Κεντρική Τράπεζα, το Υπουργείο Οικονομικών ή άλλη διοικητική αρχή,
- το **Μοντέλο των Οργάνων Επιβολής Νόμου**, κατά το οποίο η FIU ανήκει στην υπηρεσία της Αστυνομίας,

¹⁶² Isern J., Porteous D., Hernandez-Coss R. and C. Egwuagu, (2005), ό.π.

¹⁶³ Egmont Group of Financial Intelligence Units, (2013), *Annual Report 2012–2013*, <http://www.egmontgroup.org/library/download/314>

¹⁶⁴ Κάτσιος Σ., (2008), ό.π., σσ.159-160.

¹⁶⁵ ό.π.

- το **Δικαστικό ή Εισαγγελικό Μοντέλο**, κατά το οποίο η FIU συνδέεται με τις δικαστικές αρχές ή το Γραφείο του Εισαγγελέα και
- το **Υβριδικό Μοντέλο**, που αποτελεί συνδυασμό των παραπάνω.¹⁶⁶

Το γεγονός, ότι το *ζέπλυμα χρήματος* πραγματοποιείται σε παγκόσμιο επίπεδο, δημιούργησε την ανάγκη ενός δικτύου ανταλλαγής πληροφοριών σε διασυνοριακή βάση.¹⁶⁷ Η «Ομάδα Έγκμοντ» (Egmont Group of Financial Intelligence Units), που συστάθηκε στο ομώνυμο παλάτι (Egmont Arenberg Palace) των Βρυξελλών το 1995, κατανόησε αυτή την αναγκαιότητα και αποφάσισε να δημιουργήσει ένα άτυπο δίκτυο συνεργασίας των εθνικών FIUs, για την προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών.¹⁶⁸ Σήμερα, η Ομάδα Έγκμοντ αριθμεί 139 μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Παρακάτω βλέπουμε τα στατιστικά στοιχεία που εξέδωσε η Ελληνική FIU για το έτος 2013 αναφορικά με τις υποθέσεις που αναφέρθηκαν και την πορεία διερεύνησής τους:

¹⁶⁶ Schott P.A., (2006), ό.π.

¹⁶⁷ ό.π.

¹⁶⁸ **Egmont Group of Financial Intelligence Units**, (2014), *About*, <http://www.egmontgroup.org/about>

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 2013

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΤΟΥΣ 2013

Κατηγορία υπόθεσης	Πλήθος
Υπό διερεύνηση	861
Ολοκληρωμένη	3.210
ΣΥΝΟΛΟ	4.071

Πλήθος υποθέσεων που εστάλησαν στην Εισαγγελία
207

Στοιχεία διατάξεων δέσμευσης	
Πλήθος διατάξεων	Δεσμευθέν εγκληματικό προϊόν (ευρώ)
211	200.136.281 €

Στοιχεία διατάξεων δέσμευσης ανά κατηγορία/βασικό έγκλημα	
Βασικό έγκλημα	Δεσμευθέν εγκληματικό προϊόν (ευρώ)
Φοροδιαφυγή	73.010.830 €
Κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των 6 μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος	124.395.382 €
Απάτη με υπολογιστή	1.535.000 €
Κώδικας νόμου για τα ναρκωτικά	1.161.569 €
Προστασία οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (άρθρα 3,4,6 του ν. 2803/2000 ΦΕΚ 48 Α')	33.500 €
ΣΥΝΟΛΟ	200.136.281 €

Πηγή: Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης - Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, (2015), Στατιστικά Στοιχεία 2012, <http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/STATISTICS%202012.pdf>

Παρατηρούμε ότι από τις 3.210 σε σύνολο 4.071 αναφερθείσες υποθέσεις, μόνο οι 207 προωθήθηκαν στην εισαγγελία. Αυτό, ασφαλώς αποτελεί θετικό στοιχείο, υπό την έννοια ότι μόνο το 6,5% περίπου των ύποπτων υποθέσεων έχρηζαν τελικά περαιτέρω νομικής διερεύνησης. Το γεγονός αυτό, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην *υπερ-αναφορά* συναλλαγών ως ύποπτες από τα πιστωτικά ιδρύματα (*crying wolf*), υπό το φόβο επίρριψης ευθυνών και επιβολής κυρώσεων, αλλά και στην ανάθεση του ρόλου των διωκτικών αρχών σε φορείς που δεν έχουν όλες τις απαραίτητες νομικές γνώσεις (και που ενδεχομένως να εμπλέκονται και οι ίδιοι σε *ζέπλυμα χρήματος*).¹⁶⁹

Από την άλλη βέβαια, το ύψος των δεσμευθέντων κεφαλαίων (200.136.281 €) αποδεικνύει τον όγκο των κεφαλαίων που διακινούνται παράνομα. Σημαντικότερο ακόμα για την εθνική οικονομία και σταθερότητα, είναι ότι το 36,5% περίπου αυτού του ποσού σχετίζεται με το αδίκημα της φοροδιαφυγής, το οποίο αποτελεί το δεύτερο βασικότερο έγκλημα.

3.2.4 Ο Εσωτερικός Έλεγχος

Οι χρηματοπιστωτικές εταιρείες που διατρέχουν τον κίνδυνο να εμπλακούν σε *ζέπλυμα χρήματος* πρέπει να αναπτύσσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου, ανάλογα με τις συνήθειες συναλλαγές τους, το είδος της εταιρείας και των παρεχόμενων υπηρεσιών (Retail Banking, Wholesale Banking) και την διεκπεραίωση ή όχι διεθνών συναλλαγών. Όπως προαναφέρθηκε, τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν την πύλη εισόδου των παράνομων κεφαλαίων στο νόμιμο οικονομικό περιβάλλον, ως εκ τούτου, απαιτείται να στελεχώνονται από προσωπικό κατάλληλα καταρτισμένο, με επαρκείς γνώσεις για την αποτροπή του φαινομένου του *ζεπλύματος χρήματος* εν τη γενέσει του. Η διοίκηση των τραπεζικών οργανισμών οφείλει να επιλέγει με αυστηρά, αντικειμενικά κριτήρια τους υπαλλήλους που θα τοποθετηθούν σε καίριες θέσεις, να ορίζει τη μορφή της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων και τις ακολουθούμενες τεχνικές στην έναρξη της επαγγελματικής τους απασχόλησης, αλλά και στη συνέχεια, ανά τακτά διαστήματα και να τους ενημερώνει για το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το φαινόμενο.¹⁷⁰

¹⁶⁹ W. Kegö and A. Georgieff, (2012), ό.π.

¹⁷⁰ Schott P.A., (2006), ό.π.

Αφού ορισθεί το εσωτερικό πλαίσιο ελέγχου, επιβάλλεται να ελέγχεται συνεχώς η κανονιστική συμμόρφωση και η αποτελεσματικότητά της, ώστε να επέρχονται οι απαιτούμενες τροποποιήσεις.¹⁷¹

Οι εσωτερικοί έλεγχοι είναι εξαιρετικά σημαντικοί και η έκτασή τους εξαρτάται από:

- το βαθμό κινδύνου κάθε δραστηριότητας
- το είδος, το εύρος και την πολυπλοκότητα κάθε δραστηριότητας
- το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών και των πελατών και
- τον όγκο των συναλλαγών¹⁷²

Οι διενεργούμενοι εσωτερικοί έλεγχοι περιλαμβάνουν:

- την αναγνώριση των ευθυνών της διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος
- τη συστηματική και έγκαιρη ενημέρωση της διοίκησης πάνω στο θέμα του *ξεπλύματος χρήματος*
- την εκπαίδευση των υπαλλήλων και
- τη διανομή γραπτών οδηγιών πάνω στις ακολουθούμενες αρχές και διαδικασίες πρόληψης και καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες¹⁷³

3.3 Risk-Based Assessment System (RBA)

Μέχρι το 2007, ο χαρακτηρισμός μιας συναλλαγής ως ύποπτης, βασιζόταν σε θεσμικά κριτήρια (Rule - Based System) και υπεύθυνες ήταν οι ρυθμιστικές αρχές. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου τέθηκε υπό αμφισβήτηση, πρωτίστως διότι το βασικό μέτρο της αναφοράς των συναλλαγών που υπερέβαιναν το εκάστοτε ισχύον χρηματικό όριο, είχε ως αποτέλεσμα τη στροφή των εγκληματιών στην κατάτμηση των παράνομων κεφαλαίων τους σε μικρότερα ποσά (smurfing), ώστε να μην κινούν υποψίες.¹⁷⁴ Από το 2007, για τον περιορισμό της γραφειοκρατίας και του αυξημένου κόστους, έχει υιοθετηθεί από πολλές χώρες το Risk - Based Assessment System (RBA) που μεταθέτει στα πιστωτικά ιδρύματα την ευθύνη αναφοράς των ύποπτων συναλλαγών, όπως αυτές κάθε φορά ορίζονται, με τη

¹⁷¹ HM Revenue and Customs, (2014), ό.π.

¹⁷² ό.π.

¹⁷³ ό.π.

¹⁷⁴ ό.π.

συνδρομή της τεχνολογίας και διασυνδεδεμένων συστημάτων, καθιστώντας τα ταυτόχρονα υπεύθυνα, σε περίπτωση παράλειψης αναφοράς μιας ύποπτης συναλλαγής.¹⁷⁵ Το σύστημα RBA βασίζεται στην αρχή ότι η κεφαλαιακή διαχείριση του πιστωτικού ιδρύματος διαμορφώνεται με βάση τις προτεραιότητες που θέτει και ανάλογα με τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται.¹⁷⁶ Αξιολογεί, δηλαδή, το πιστωτικό ίδρυμα τις πιθανότητες να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να τις αποτρέψει, δυσκολεύοντας τη δράση των εγκληματιών, μειώνοντας τις περιττές δαπάνες¹⁷⁷ και προστατεύοντας τους πελάτες – καταναλωτές από τη μετακύλιση του λειτουργικού κόστους σε αυτούς.¹⁷⁸

Η υιοθέτηση αυτού του συστήματος ενέχει δυσκολίες και, ασφαλώς, δεν αποτελεί πανάκεια στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Οι δυσκολίες εντοπίζονται κυρίως στα εξής σημεία:

- Η αξιολόγηση του βαθμού έκθεσης της τράπεζας σε κίνδυνο *ξεπλύματος χρήματος* είναι μία δυναμική διαδικασία, που απαιτεί διαρκή επαναπροσδιορισμό των υπηρεσιών, των πελατών και των γεωγραφικών περιοχών που χαρακτηρίζονται ως επικίνδυνα, ανάλογα με τις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες.
- Απαιτείται σωστά καταρτισμένο προσωπικό αλλά και στενή και απρόσκοπτη συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές.
- Οι πρακτικές των εποπτικών μηχανισμών πρέπει να προσαρμόζονται κατά περίπτωση, καθώς δεν υπάρχει ταύτιση στην εφαρμογή του RBA μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων.
- Το προσωπικό των πιστωτικών ιδρυμάτων αντιμετωπίζει ενίοτε με απροθυμία και επιφυλακτικότητα τις ακολουθούμενες διαδικασίες, γεγονός που λειτουργεί εις βάρος της αποτελεσματικής άσκησης των καθηκόντων του.¹⁷⁹

¹⁷⁵ ό.π.

¹⁷⁶ **FATF**, (2007), *Guidance on the Risk-Based Approach to Combating Money Laundering and Terrorist Financing: High Level Principles and Procedures*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/high%20level%20principles%20and%20procedures.pdf>

¹⁷⁷ **HM Revenue and Customs**, (2014), ό.π.

¹⁷⁸ **FATF**, (2007), ό.π.

¹⁷⁹ ό.π.

Κεφάλαιο 4

Η αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε διεθνές επίπεδο

Οι επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες άπτονται διαφόρων τομέων της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Πάρα το γεγονός ότι σχετικές αναφορές εντοπίζονται ήδη από τη δεκαετία του '30, συντονισμένη δράση για την αντιμετώπισή του αναλήφθηκε πολλές δεκαετίες αργότερα. Επιγραμματικά, τα βήματα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι, καταρχήν, η αποτροπή από την πράξη, μέσω ενός ισχυρού χρηματοπιστωτικού συστήματος και ενός αποφασισμένου ελεγκτικού μηχανισμού, ακολούθως, ο εντοπισμός της παράνομης πράξης εν τη τελέσει της και, τέλος, η άσκηση δίωξης και η επιβολή ποινής στους εμπλεκόμενους.¹⁸⁰ Τα μέτρα που προτάθηκαν και θεσπίστηκαν αποτέλεσαν πρωτοβουλίες μεγάλων διεθνών οργανισμών, που είτε προϋπήρχαν, όπως ο Ο.Η.Ε., είτε συστάθηκαν για αυτόν τον σκοπό, όπως η FATF. Ωστόσο, η φύση του προβλήματος, καθιστά αναγκαία τη συνεχή τροποποίηση των εφαρμοζόμενων ρυθμίσεων, αλλά και τον ενίσχυσή τους με την προσθήκη νέων, ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες τάσεις και συνθήκες.

4.1 Αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Μέχρι τη δεκαετία του '80 δεν είχε γίνει αντιληπτή η έκταση του φαινομένου του *ξεπλύματος χρήματος*, καθώς αρχικά συνδέθηκε αποκλειστικά με το εμπόριο ναρκωτικών, στις δεκαετίες ωστόσο που ακολούθησαν, προστέθηκε μία μακρά λίστα από γενεσιουργά εγκλήματα. Μάλιστα, η FATF έχει καταρτίσει μία λίστα με πάνω από 20 κατηγορίες εγκλημάτων, η οποία επικαιροποιείται, όποτε κρίνεται αναγκαίο,

¹⁸⁰ Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois, (2009), ό.π., p.3.

στην οποία, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται το trafficking παιδιών και γυναικών, η ανθρωποκτονία, η διαφθορά και η δωροδοκία.¹⁸¹

Η ανάγκη περιορισμού του προβλήματος επιτάσσεται από μία σειρά λόγων, μεταξύ των οποίων, η δυνατότητα κατάσχεσης των παράνομων εσόδων, ακόμα και στην περίπτωση που αυτά έχουν μεταβιβασθεί ήδη σε τρίτους, η καταπολέμηση του εγκλήματος που παράγει τα κεφάλαια, η άσκηση διώξεων στους ιθύνοντες (μεμονωμένα άτομα ή ομάδες) και ο περιορισμός της επίδρασης του φαινομένου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στην ευρύτερη οικονομία.¹⁸²

Η θεωρία γύρω από την αντιμετώπιση του φαινομένου βασίζεται στην εξής διαδοχή συσχετισμών:

Η επιβολή ενός εκτεταμένου και αυστηρού ρυθμιστικού πλαισίου

καθιστά ακριβότερο το *ζέπλυμα χρήματος*

μειώνει τον όγκο των κεφαλαίων που νομιμοποιούνται

μειώνει τα οικονομικά οφέλη για τους εγκληματίες **και τελικά**

μειώνει τα γενεσιουργά εγκλήματα

Ωστόσο, δεν λαμβάνει υπόψη τη συνεχή εφευρετικότητα των εγκληματιών και την προσαρμοστικότητά τους στις εφαρμοζόμενες μεθόδους καταστολής.¹⁸³ Για παράδειγμα, το ληφθέν μέτρο της υποχρέωσης αναφοράς των συναλλαγών που ξεπερνούν το όριο των 10.000€, είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ύψους των συναλλαγών κάτω από αυτό το σημείο αναφοράς (το προαναφερθέν *smurfing*).¹⁸⁴

Οι παράγοντες που εντείνουν το πρόβλημα και δυσχεραίνουν την καταστολή του εντοπίζονται, κυρίως, στη διεύρυνση των αγορών, την παγκοσμιοποίηση, την ανάπτυξη της τεχνολογίας και την κεντρική θέση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο κύκλωμα της διακίνησης κεφαλαίων. Πράγματι, η παγκοσμιοποίηση άνοιξε νέους δρόμους στις εφαρμοζόμενες τεχνικές και συνέτεινε στη διεύρυνση του φαινομένου, διότι βοηθά τους ανά τον κόσμο εμπλεκόμενους να επικοινωνούν άμεσα

¹⁸¹ Johnston R.B. and J. Abbott, (2005), *ό.π.*

¹⁸² Stessens G., (2000), *ό.π.*, pp.85-86.

¹⁸³ Harvey J., (2005), *An Evaluation of Money Laundering Policies*, Journal of Money Laundering Control, 8 (4), pp.339-345.

¹⁸⁴ W. Kegö and A. Georgieff, (2012), *ό.π.*

μεταξύ τους, διεκπεραιώνοντας με ευκολία τις παράνομες δραστηριότητές τους. Από την άλλη όμως, διευκόλυνε τη συνεργασία μεταξύ τοπικών φορέων και τη συνένωσή τους για την καταπολέμηση του προβλήματος. Όσον αφορά στη χρήση του διαδικτύου, η άκριτη ενοχοποίησή του, θεωρώντας ότι ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για το *ξέπλυμα χρήματος* (cyberlaundering), απλώς μεταθέτει τις ευθύνες. Πράγματι, το διαδίκτυο προσφέρει ευρύτατο φάσμα συναλλαγών, συχνά μη εποπτευόμενων, διεθνοποιώντας το πρόβλημα και θέτοντας επιπλέον εμπόδια,¹⁸⁵ καθώς η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των επικοινωνιών προσφέρει ανωνυμία, ταχύτητα και εύκολη πρόσβαση σε τεχνικές νομιμοποίησης. Ταυτόχρονα όμως, εξυπηρετεί άτομα που κατοικούν σε απομακρυσμένες περιοχές και στερούνται πρόσβασης σε συγκεκριμένες υπηρεσίες και καθιστά εφικτή την άμεση επικοινωνία μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Αν, στο όνομα του ελέγχου του *ξεπλύματος χρήματος*, περιορίζονταν οι προσφερόμενες υπηρεσίες, αυτό θα οδηγούσε στην περιθωριοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και στη διεύρυνση του *ψηφιακού χάσματος* μεταξύ ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών.¹⁸⁶

Η διεξαγωγή διασυνοριακών ελέγχων είναι πολύ δύσκολη, γιατί υπάρχουν εμπόδια, όπως οι διαφορές στη νομοθεσία, η επιλογή του κατάλληλου προσωπικού, οι αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων, αλλά και πολιτισμικές, γλωσσικές και πολιτικές διαφορές. Κυρίως στην Ευρώπη, προστατεύεται αυστηρά το προσωπικό απόρρητο και ενίοτε περιορίζεται το έργο των ανοικτών γραμμών καταγγελιών ή απαγορεύονται οι ανώνυμες καταγγελίες.¹⁸⁷

Στην εποχή μας, η αντιμετώπιση του *ξεπλύματος χρήματος* αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των εποπτικών μηχανισμών, για τον επιπλέον λόγο της σύνδεσής του με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας,¹⁸⁸ μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό συνέτεινε στην εντατικότερη και στενότερη εποπτεία, μετατοπίζοντας όμως κατ' αυτόν τον τρόπο

¹⁸⁵ Vaithilingam S. and M. Nair, (2009), ό.π.

¹⁸⁶ Morris-Cotterill N., (2001), *Money Laundering*, Foreign Policy, 124, pp.14-22.

¹⁸⁷ Maraias P. and P.Ostwald, (2014), *Cross-Border Investigations: Are You Prepared for the Challenge?*,

<http://www.kpmg.com/Ca/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/4882-Cross-Border-Investigation-Final.pdf>

¹⁸⁸ Alldridge P., (2001), ό.π.

την απειλή στην ιδιωτικότητα, τα προσωπικά δεδομένα και την ελευθερία των συναλλαγών.¹⁸⁹

Το πλαίσιο αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει διαμορφωθεί σε τρία επίπεδα: διεθνές, κοινοτικό και εθνικό.¹⁹⁰

Συγκεκριμένα:

- α) σε διεθνές επίπεδο**, από οργανισμούς όπως ο Ο.Η.Ε., η FATF και η Επιτροπή της Βασιλείας
- β) σε εθνικό επίπεδο**, από τις κεντρικές τράπεζες, τις FIU και τις υπόλοιπες αρμόδιες αρχές, που υπάγονται στον έλεγχο των διεθνών οργανισμών
- γ) σε τοπικό επίπεδο**, από εγχώριες τράπεζες και άλλες επιχειρήσεις χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, που υπάγονται στον έλεγχο των εθνικών οργανισμών¹⁹¹

Έχει καταστεί δηλαδή αντιληπτό, ότι η δράση για την περιστολή του προβλήματος δεν μπορεί να ανατεθεί σε έναν μόνο φορέα, αντιθέτως, είναι απαραίτητη η συνεργασία κρατικών, ρυθμιστικών και ελεγκτικών μηχανισμών για την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, δεν είναι δυνατόν να ανατίθεται αποκλειστικά στα πιστωτικά ιδρύματα η ευθύνη της καταστολής, δεδομένου ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, οι ίδιες οι τράπεζες συνεργούν στο έγκλημα.¹⁹² Για το λόγο αυτό, απαιτείται να βρίσκεται διαρκώς σε λειτουργία ένας ενιαίος μηχανισμός, αποτελούμενος από διάφορους φορείς, ο οποίος θα μελετά τις υπάρχουσες και διαφαινόμενες τάσεις και θα προσαρμόζει τη δράση του για την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων.

¹⁸⁹ Κατσιός Σ., (2008), ό.π., σ.41.

¹⁹⁰ Ναμίας Ο.Σ., (2006), *Ο Ρόλος και η Ευθύνη του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στο Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος*, Στο *Ένωση Ελλήνων Ποινολόγων* (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 379-408, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

¹⁹¹ Angell I.O. and D.S. Demetis, (2005), *Systems Thinking about Anti-Money Laundering: Considering the Greek Case*, *Journal of Money Laundering Control*, 8 (3), pp.271-284.

¹⁹² W. Kegö and A. Georgieff, (2012), ό.π.

4.2 Διεθνής αντιμετώπιση

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι ένα διεθνούς εμβέλειας φαινόμενο, το οποίο, όπως και το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα,¹⁹³ έχει σημαντικότερες κοινωνικοοικονομικές συνέπειες και η αντιμετώπισή της τίθεται μεταξύ των πρωτευόντων στόχων τοπικών και διεθνών αρχών και οργανισμών.

Οι πρωτοβουλίες οργανισμών, όπως ο Ο.Η.Ε., το Δ.Ν.Τ. και ο ΟΟΣΑ είναι κατά κύριο λόγο αμερικανικές, τουλάχιστον όσον αφορά το ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, εξαιτίας της κεντρικής θέσης των αμερικανικών τραπεζών στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.¹⁹⁴

Σύμφωνα με το Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, για να θεωρηθεί ένα αδίκημα διεθνές, πρέπει να ισχύει κάτι από τα παρακάτω:

- α) να διαπράττεται σε περισσότερα από ένα κράτη
- β) να διαπράττεται σε ένα κράτος, αλλά ένα σημαντικό τμήμα της προετοιμασίας και σχεδιάσής του να πραγματοποιείται σε άλλο κράτος
- γ) να διαπράττεται σε ένα κράτος, αλλά να εμπλέκεται εγκληματική ομάδα με δράση σε περισσότερα κράτη ή
- δ) να διαπράττεται σε ένα κράτος, αλλά να έχει ουσιαστική επίδραση σε άλλο κράτος¹⁹⁵

Συνεπώς, εφόσον πρόκειται για ένα έγκλημα που δεν σταματά σε γεωγραφικά σύνορα, το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για τα μέτρα αντιμετώπισης.¹⁹⁶

Η πρώτη κίνηση για την αντιμετώπιση του φαινομένου ήταν η «Bank Secrecy Act» (BSA) το 1970 στις Η.Π.Α., με βασικό κίνητρο την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, η οποία επέβαλε στα πιστωτικά ιδρύματα την αναφορά ύποπτων

¹⁹³ **Popa G.D.**, (2012), *International Cooperation in the Struggle Against Trans-Border Organized Crime and Money Laundering*, Contemporary Readings in Law and Social Justice, 4 (2), pp.575-578.

¹⁹⁴ **Ναμίας Ο.Σ.**, (2006), ό.π.

¹⁹⁵ **United Nations Office on Drugs and Crime**, (2004), *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf

¹⁹⁶ ό.π.

συναλλαγών, χωρίς να ποινικοποιήσει, ωστόσο, το ζέπλυμα χρήματος.¹⁹⁷ Συνεπώς, στις Η.Π.Α. το ζήτημα εξετάστηκε, κυρίως, σε σχέση με τις φορολογικές απάτες και τη φοροδιαφυγή.¹⁹⁸ Χρειάστηκε να μεσολαβήσει σχεδόν μια 20ετία για να αναγνωριστεί ως ομοσπονδιακό αδίκημα με την «Money Laundering Control Act» το 1986.¹⁹⁹ Σε διεθνές επίπεδο, οι πρώτες οργανωμένες προσπάθειες ξεκίνησαν τη δεκαετία του '80, αρχικά με τη Σύμβαση της Βιέννης το 1988 και ακολούθως με τη Σύμβαση του Στρασβούργου το 1990. Το θέμα όμως απασχόλησε και την Επιτροπή της Βασιλείας, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Παγκόσμια Τράπεζα και πλήθος άλλων φορέων. Ωστόσο, η μεγαλύτερη επιρροή ασκήθηκε από τη FATF που συστάθηκε το 1989.²⁰⁰

Ακολουθώντας τα βήματα της FATF, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλοι οργανισμοί δημιούργησαν τοπικές ομάδες αντιμετώπισης, ανάλογα με το νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο των χωρών - μελών τους.²⁰¹

Επί του παρόντος, υπάρχει στενή συνεργασία για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των χωρών μελών του ΟΟΣΑ και των οικονομικών κέντρων του Χονγκ-Κονγκ και της Σιγκαπούρης.²⁰²

Στη συνέχεια παρατίθενται, με χρονολογική σειρά, οι σημαντικότερες διεθνείς πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της δράσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

4.2.1 Η Σύμβαση της Βιέννης (1988)

Η «Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών» (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) υπογράφηκε στη Βιέννη στις 19 Νοεμβρίου 1988 και αποτέλεσε την πρώτη πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες

¹⁹⁷ Vaithilingam S. and M. Nair, (2008), ό.π.

¹⁹⁸ Ναμίας Ο.Σ., (2006), ό.π..

¹⁹⁹ Adamoli S., (2014), *Money Laundering*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/757090/money-laundering>

²⁰⁰ Κατσιός Σ., (2008), ό.π., σ.106.

²⁰¹ Turner J.E., (2011), ό.π., p.12.

²⁰² Τραγάκης Γ., (1996), ό.π., σ.47.

δραστηριότητες, ενώ εκεί ορίστηκε για πρώτη φορά ο όρος «money laundering».²⁰³ Μολονότι το κείμενο της σύμβασης εστίασε στο εμπόριο ναρκωτικών, ως πηγή παράνομων κεφαλαίων, ωστόσο έθιξε βασικά ζητήματα που καθόρισαν το πνεύμα των επόμενων διεθνών πρωτοβουλιών. Οι σημαντικότερες αποφάσεις αφορούσαν:

- στην ανταλλαγή πληροφοριών, στοιχείων και δεδομένων μεταξύ των αρμόδιων αρχών
- στην ανάγκη ποινικοποίησης της απόκτησης, κατοχής, απόκρυψης, μετατροπής και μεταφοράς κεφαλαίων, γνωρίζοντας ότι προέρχονται από εγκλήματα που σχετίζονται με την παραγωγή και διακίνηση παράνομων ουσιών
- στην ανάγκη θέσπισης μέτρων για την κατάσχεση κεφαλαίων προερχόμενων από τις παραπάνω εγκληματικές πράξεις²⁰⁴

Επίσης, επισήμανε ότι οι τοπικά ισχύουσες προβλέψεις για την προστασία του τραπεζικού απορρήτου, δεν πρέπει να παρεμποδίζουν τη διεξαγωγή διεθνών ερευνών για εγκληματικές πράξεις.²⁰⁵

4.2.2 Η Σύμβαση του Στρασβούργου (1990)

Η «**Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες**» (Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime) που υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 8 Νοεμβρίου 1990,²⁰⁶ προέκυψε από την πεποίθηση ότι, ο αγώνας ενάντια στα σοβαρά εγκλήματα, έχει αναδειχθεί σε διεθνές πρόβλημα, που επιτάσσει τη χρήση νέων δραστικών μεθόδων αντιμετώπισης, μία από τις οποίες είναι η αφαίρεση από τους εγκληματίες των παράνομων κερδών τους.²⁰⁷ Η βασική διαφορά από την Σύμβαση της Βιέννης είναι ότι πλέον δεν περιορίζει το γενεσιουργό έγκλημα στο εμπόριο ναρκωτικών, αντιθέτως, το διευρύνει σε οποιαδήποτε εγκληματική πράξη μπορεί να αποφέρει οικονομικά οφέλη.

²⁰³ **Popa G.D.**, (2012), ό.π.

²⁰⁴ **United Nations**, (2014), *United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988*, https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

²⁰⁵ **Scott D.**, (1995), ό.π.

²⁰⁶ **Popa G.D.**, (2012), ό.π.

²⁰⁷ **Council of Europe**, (2005), *Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime*, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/141.htm>

4.2.3 Financial Action Task Force (1990)

Η «Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης» (FATF) συστάθηκε το 1989 στο Παρίσι από την Ομάδα G-7 των Πλέον Βιομηχανικών Κρατών. Στην αρχική της σύνθεση αποτελούνταν από 16 μέλη, πλέον, όμως, αριθμεί 36 (34 χώρες και 2 τοπικούς οργανισμούς)²⁰⁸, ενώ στη δράση της συνεπικουρείται και από διεθνείς οργανισμούς, όπως οι Asia/Pacific Group on Money Laundering και Eurasian Group, η Επιτροπή της Βασιλείας, η Interpol, η Europol, ο Ο.Η.Ε. κ.ά.²⁰⁹

Πρόκειται για ένα διακυβερνητικό όργανο που θέτει οδηγίες για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας²¹⁰ και επιδιώκει την προώθηση της εφαρμογής τους εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Συγκεκριμένα, στην αναφορά της για το έτος 1990 εξέδωσε μία σειρά από 40, βασισμένες στη Συνθήκη της Βιέννης, συστάσεις, που αναθεωρήθηκαν και επικαιροποιήθηκαν το 1996, το 2001, το 2003 και, τελευταία, το 2012²¹¹ προκειμένου να αντανakλούν τις εξελίξεις στις τεχνικές και τις τάσεις του *ζεπλύματος χρήματος* και έκτοτε εσπεύει την εφαρμογή τους μεταξύ των μελών της. Στον απόηχο του τρομοκρατικού χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, εξέδωσε επιπλέον «8 Ειδικές Συστάσεις» για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Συνεπώς, οι συστάσεις της FATF αφορούν σε νομικά ζητήματα και στη λήψη προληπτικών θεσμικών –ή μη– μέτρων από χρηματοπιστωτικά, και όχι μόνο, ιδρύματα για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας²¹² και στοχεύουν στη βελτίωση των εθνικών νομικών συστημάτων, την ενίσχυση του ρόλου του χρηματοπιστωτικού τομέα και την εντατικοποίηση της συνεργασίας στην καταπολέμηση του *ζεπλύματος χρήματος*.

²⁰⁸ Συγκεκριμένα, τα μέλη της είναι η Αργεντινή, η Αυστραλία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Κίνα, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, το Χονγκ-Κονγκ, η Ισλανδία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Ν.Κορέα, το Λουξεμβούργο, το Μεξικό, η Ολλανδία, η Ρωσία, η Σιγκαπούρη, η Ν.Αφρική, η Ισπανία, η Σουηδία, η Ελβετία, η Τουρκία, η Δανία, η Ινδία, η Ν.Ζηλανδία, η Νορβηγία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πορτογαλία, οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου.

²⁰⁹ FATF, (2014), *25 Years and Beyond*,

http://issuu.com/fatf/docs/fatf_25_years/24?e=2854558/10328631

²¹⁰ HM Revenue and Customs, (2014), ό.π.

²¹¹ Brindle M., (2001), *Private Banks' Initiative Against Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 4 (4), pp.344-347.

²¹² FATF, (2004), ό.π., pp.93-109.

Στον πίνακα 1, βλέπουμε επιγραμματικά τη διάρθρωση των συστάσεων της FATF, σύμφωνα με την αναθεωρημένη έκδοση του 2012:²¹³

Πίνακας 1

Αριθμός σύστασης	Θέμα
1 ^η – 2 ^η	Πολιτικές και συντονισμός της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας
3 ^η – 4 ^η	Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και κατάσχεση
5 ^η – 8 ^η	Χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και χρηματοδότηση της εξάπλωσής της
9 ^η – 23 ^η	Προληπτικά μέτρα
24 ^η – 25 ^η	Διαφάνεια και πραγματικός δικαιούχος αναφορικά με νομικά πρόσωπα και συμφωνίες
26 ^η – 35 ^η	Δικαιοδοσίες και καθήκοντα των αρμόδιων αρχών και άλλα θεσμικά μέτρα
36 ^η – 40 ^η	Διεθνής συνεργασία

Παρόλο που οι συστάσεις δεν έχουν ισχύ νόμου, βρήκαν ανταπόκριση σε περισσότερες από 130 χώρες, αποτέλεσαν τη βάση για όλες τις μετέπειτα προσπάθειες αντιμετώπισης του *ξεπλύματος χρήματος*,²¹⁴ ενώ έχουν αναγνωρισθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα ως διεθνή πρότυπα για την αντιμετώπιση του *ξεπλύματος χρήματος* και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.²¹⁵ Τυχόν απόκλιση ενός κράτους-μέλους από αυτές μπορεί να επιφέρει ακόμα και την αποπομπή του.²¹⁶

Το 1999, η FATF ξεκίνησε το μέτρο της αξιολόγησης χωρών-μη μελών και την κατάρτιση λίστας μη συνεργαζόμενων χωρών (non cooperative countries and

²¹³ FATF, (2012), ό.π.

²¹⁴ Jurith E.H., (2002), *International Cooperation in the Fight against Money Laundering*, Journal of Financial Crime, 9 (3), pp.212-216.

²¹⁵ FATF, (2004), ό.π., pp.91-92.

²¹⁶ Κατσιός Σ., (2008), ό.π., σ.141.

territories NCCTs).²¹⁷ Η πρώτη έκθεση για τις μη-συνεργαζόμενες χώρες εκδόθηκε την επόμενη χρονιά και η αντίδραση υπήρξε άμεση. Σε λιγότερο από ένα χρόνο, οι 12 από τις χώρες που είχαν συμπεριληφθεί στη λίστα είχαν ήδη ξεκινήσει την απαραίτητη νομοθετική μεταρρύθμιση για την ενσωμάτωση των προτάσεων.²¹⁸ Χαρακτηριστική περίπτωση υπήρξε η Οδηγία που είχε εκδοθεί νωρίτερα, το 1996, που συνιστούσε στα πιστωτικά ιδρύματα να είναι ιδιαίτερα προσεκτικά κατά τις συναλλαγές τους με πρόσωπα ή επιχειρήσεις προερχόμενα από την Τουρκία, εξαιτίας της μη συμμόρφωσης της τελευταίας με τις συστάσεις της FATF και της μη ποινικοποίησης του *ξεπλύματος χρήματος*.²¹⁹ Η αρνητική επίδραση αυτής της δημοσίευσης στη διεθνή εικόνα της Τουρκίας, σε συνδυασμό με την επιδίωξη της τότε κυβέρνησης για είσοδο της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οδήγησε στον ενστερνισμό των συστάσεων και στην προώθηση της σχετικής νομοθεσίας.²²⁰ Αργότερα, η κατάρτιση αυτής της λίστας διεκόπη διότι θεωρήθηκε ως ανάμειξη σε εσωτερικές κρατικές υποθέσεις²²¹ και αντικαταστάθηκε από μια ηπιότερη μορφή εποπτείας μέσω του έργου της Ομάδας Αξιολόγησης Διεθνούς Συνεργασίας (International Cooperation Review Group).²²² Πλέον είναι και πάλι σε ισχύ, με πιο πρόσφατη την επικαιροποιημένη λίστα των μη συνεργάσιμων ή αυξημένης επικινδυνότητας χωρών που εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2014.²²³

Επί του παρόντος, οι δύο βασικές τεχνικές που εφαρμόζει η FATF για την προώθηση των συστάσεών της είναι:

²¹⁷ ό.π., σ.144.

²¹⁸ **Jurith E.H.**, (2002), ό.π..

²¹⁹ **FATF Report**, (1996a), *Money Laundering Issues a Statement about Lack of Anti – Money Laundering Law in Turkey*, In **Mugarura N.**, *The Institutional Framework against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.

²²⁰ **FATF Report VII**, (1996), *FATF on Money Laundering Condemns New Investment Law in the Seychelles*, In **Mugarura N.**, ό.π.

²²¹ **Κατσιός Σ.**, (2008), ό.π., σ.142.

²²² **Tsingou E.**, (2010), *Global Financial Governance and the Developing Anti-Money Laundering Regime: What Lessons for International Political Economy?*, International Politics, 47 (6), pp.617-637.

²²³ Στη λίστα αυτή περιλαμβάνονται οι εξής χώρες: Αφγανιστάν, Αλβανία, Αγκόλα, Αργεντινή, Καμπότζη, Κούβα, Αιθιοπία, Ιράκ, Κουβέιτ, Λάος, Ναμίμπια, Νικαράγουα, Πακιστάν, Παναμάς, Παπούα Νέα Γουϊνέα, Σουδάν, Συρία, Τατζικιστάν, Τουρκία, Ουγκάντα, Υεμένη και Ζιμπάμπουε.

- η **Αυτοαξιολόγηση (Self Assessment)**, μέσω ενός ερωτηματολογίου που συμπληρώνεται κάθε χρόνο και στοχεύει στο να διαπιστωθεί αν και σε ποιο βαθμό εφαρμόζονται οι συστάσεις και
- η **Αμοιβαία Αξιολόγηση (Mutual Evaluation)**, όπου μια επιτροπή τουλάχιστον τριών μελών αξιολογεί, έπειτα από επιτόπιες έρευνες και συνεντεύξεις, ένα άλλο μέλος. Εν συνεχεία, συντάσσεται και υποβάλλεται στη FATF μια προσωρινή αναφορά, η οποία κατόπιν συζητείται, παρουσία του αξιολογούμενου μέλους, προκειμένου να συνταχθεί η τελική αναφορά.²²⁴

Παρά την καταλυτική επίδραση της FATF, η πλημμελής επιβολή συμμόρφωσης στα μέλη της, μαζί με την ενίοτε ασαφή διατύπωση των συστάσεων της, που ευνοεί τις παρεκκλίσεις, καθιστούν συχνά αναποτελεσματικές τις επιδιώξεις της οργάνωσης.²²⁵

4.2.4 Οδηγία 91/308 (1991)

Στις 10 Ιουνίου 1991 εκδόθηκε η «**Οδηγία 91/308 της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την αποτροπή της χρησιμοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων για ξέπλυμα χρήματος**» (Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering),²²⁶ ως απάντηση στις νέες ευκαιρίες για νομιμοποίηση παράνομων εσόδων που προέκυψαν από την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με αυτή, τα κράτη-μέλη υποχρεούνταν να ποινικοποιήσουν το *ξέπλυμα χρήματος* και τα πιστωτικά ιδρύματα καλούνταν να καθιερώσουν εσωτερικά συστήματα πρόληψης, να ταυτοποιούν τα στοιχεία πελατών που πραγματοποιούσαν συναλλαγές άνω των 15.000 ECU, με μία μόνο πράξη ή περισσότερες, μεταξύ των οποίων φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση και να διατηρούν αρχεία των συναλλαγών για τουλάχιστον 5 έτη. Επίσης, τα πιστωτικά ιδρύματα όφειλαν να αναφέρουν τις ύποπτες συναλλαγές, χωρίς ωστόσο να καταλογίζονται, λόγω αυτού, ευθύνες, σε αυτά ή τους υπαλλήλους τους.²²⁷

²²⁴ Scott D., (1995), ό.π.

²²⁵ Κατσιός Σ., (2008), ό.π., σ.142.

²²⁶ Popa G.D., (2012), ό.π.

²²⁷ Scott D., (1995), ό.π.

Τα βασικά σημεία της Οδηγίας συνοψίζονται στα εξής:

- Τα κράτη μέλη, στοχεύοντας στην προστασία του χρηματοπιστωτικού τους συστήματος, ενδέχεται να λάβουν μέτρα που αντιβαίνουν προς την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Για το λόγο αυτό, απαιτείται να αναληφθεί δράση σε κοινοτικό επίπεδο.
- Τα μέτρα που λαμβάνονται αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο, χωρίς να ληφθούν υπόψη ο διεθνής συντονισμός και η διεθνής συνεργασία, έχουν πολύ περιορισμένα αποτελέσματα.
- Απαιτείται η απαγόρευση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενισχυόμενη από κατάλληλα μέτρα και κυρώσεις.
- Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στις συναλλαγές με τρίτες χώρες, που δεν εφαρμόζουν τους κανόνες που ισχύουν στην Κοινότητα ή άλλους ισότιμους, ορισθέντες από διεθνείς φορείς και αποδεκτούς από αυτήν.
- Απαιτείται σύστημα υποχρεωτικής δήλωσης των ύποπτων συναλλαγών, με διαβίβαση των πληροφοριών στις αρμόδιες αρχές, χωρίς ενημέρωση των εμπλεκόμενων πελατών.
- Απαιτείται τα αποδεικτικά της ταυτότητας έγγραφα, τα δικαιολογητικά και οι, σχετικές με τις συναλλαγές, λογιστικές εγγραφές να διατηρούνται για διάστημα πέντε τουλάχιστον ετών μετά τη λήξη της συναλλακτικής σχέσης.
- Απαιτείται τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί των κρατών – μελών:
 - να θεσπίσουν κατάλληλες διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας ώστε να προλαμβάνουν και να εμποδίζουν τη διενέργεια συναλλαγών που συνδέονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες
 - να ενημερώνουν τους υπαλλήλους τους για τις ισχύουσες διατάξεις, να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους σε ειδικά προγράμματα και να τους συστήνουν πώς να ενεργούν σε σχετικές περιπτώσεις²²⁸

²²⁸ **Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, (1991), *Οδηγία του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1991, για την Πρόληψη της Χρησιμοποίησης του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0308&from=EN>

4.2.5 Πολιτική διακήρυξη και σχέδιο δράσης κατά του ξεπλύματος χρήματος (1998)

Η «Πολιτική Διακήρυξη και Σχέδιο Δράσης κατά του Ξεπλύματος Χρήματος» (Political Declaration and Action Plan against Money Laundering), υιοθετήθηκε κατά την 20^η Ειδική Συνέλευση της Γενικής Συνόδου των Ηνωμένων Εθνών, που πραγματοποιήθηκε στη Ν. Υόρκη στις 10.6.1998. Στη συνέλευση αυτή τονίστηκε εκ νέου η σημασία του διογκούμενου προβλήματος της διακίνησης ναρκωτικών, δεσμεύτηκαν τα Ηνωμένα Έθνη να καταβάλουν κάθε προσπάθεια ενάντια στη νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται από το συγκεκριμένο αδίκημα και ασκήθηκε και πάλι πίεση στα κράτη που δεν το είχαν ακόμη κάνει, να υιοθετήσουν τις προτάσεις της Συνθήκης της Βιέννης.²²⁹

Η συνημμένη Απόφαση S-20/4D, αναγνώριζε ότι το *ξέπλυμα χρήματος*, ιδίως όταν πραγματοποιείται μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, κλονίζει την ακεραιότητα, την αξιοπιστία και τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος και των εμπορικών συναλλαγών και προέτρεπε όλα τα κράτη:

- να θεσπίσουν το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο ποινικοποίησης του *ξεπλύματος χρήματος*
- να καθιερώσουν ρυθμιστικό πλαίσιο για την προστασία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη συμμόρφωσή τους με τους ισχύοντες νόμους
- να εφαρμόσουν τα μέτρα επιβολής νόμου που θα επιτρέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών για τον εντοπισμό, την έκδοση, τη δίωξη και την καταδίκη των εμπλεκόμενων σε νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.²³⁰

4.2.6 Απόφαση 60/288 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (2006)

Η «Απόφαση 60/288 - Παγκόσμια Στρατηγική των Ηνωμένων Εθνών για την Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας» (The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy), υιοθετήθηκε κατά την 60^η Συνέλευση της Γενικής Συνόδου, που πραγματοποιήθηκε στις 20.9.2006. Με την απόφαση αυτή, τα Ηνωμένα Έθνη καλούσαν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα, το Γραφείο των

²²⁹ **International Money Laundering Information Network**, (2015), *Political Declaration and Action Plan against Money Laundering*, <https://www.imolin.org/imolin/ungadec.html>

²³⁰ **United Nations General Assembly**, (1998), *Measures to Enhance International Cooperation to Counter the World Drug Problem*, <http://www.un.org/documents/ga/res/20sp/a20spr04.htm>

Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα και τη Διεθνή Οργάνωση Εγκληματολογικής Αστυνομίας σε συνεργασία με τα κράτη – μέλη και συμμόρφωση με τους κανόνες και τις υποχρεώσεις που διέπουν το *ζέπλυμα χρήματος* και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.²³¹

Πρόκειται για ένα παγκόσμιο όργανο που ενισχύει τις εθνικές, τοπικές και διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς είναι η πρώτη φορά που όλα τα κράτη - μέλη συμφωνούν σε μια κοινή στρατηγική καταπολέμησης της τρομοκρατίας, όχι μόνο στέλνοντας ένα ξεκάθαρο μήνυμα ότι η τρομοκρατία είναι απαράδεκτη σε όλες τις μορφές της, αλλά και αποφασίζοντας να λάβουν πρακτικά μέτρα, σε μεμονωμένο και συλλογικό επίπεδο, για την πρόληψη και την καταπολέμησή της.²³²

Σημαντική προσθήκη αποτελεί η επισήμανση ότι τα ληφθέντα μέτρα πρέπει να συνάδουν με το σεβασμό στις ανθρώπινες ελευθερίες, διότι η αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι αντικρουόμενοι στόχοι, αντιθέτως, αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοενισχύονται.²³³

4.2.7 Η Επιτροπή της Βασιλείας

Η Επιτροπή της Βασιλείας, ως βασικός ρυθμιστικός και εποπτικός φορέας στα πλαίσια της Ευρωζώνης, δεν ήταν δυνατόν να μείνει αμέτοχη στις διεθνείς προσπάθειες αντιμετώπισης του *ζεπλύματος χρήματος*, καθώς ο κύριος στόχος των συστάσεών της είναι η προάσπιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες της αναφορικά με την πρόληψη και καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι:

- 1) Η «Δήλωση σχετικά με την πρόληψη της εγκληματικής χρήσης του τραπεζικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες» (Statement on Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money Laundering, 1988): Η έκδοση αυτή αποτελεί

²³¹ **United Nations General Assembly**, (2006), 60/288. *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*, <http://www.unodc.org/pdf/terrorism/Index/60-288en.pdf>

²³² **United Nations Office on Drugs and Crime**, (2015), *UN Instruments and Other Relevant International Standards on Money-Laundering and Terrorist Financing*, <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/Instruments-Standards.html?ref=menu#UN-Conventions>

²³³ **United Nations General Assembly**, (2006), ό.π.

το πρώτο κείμενο της Βασιλείας σε σχέση με τις διαδικασίες που απαιτούνται για την ενίσχυση των τραπεζών και του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος απέναντι στην απειλή του *ξεπλύματος χρήματος* και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ορίζει τέσσερις αρχές για την αντιμετώπιση του προβλήματος από τα πιστωτικά ιδρύματα:

- την ορθή πιστοποίηση των στοιχείων των συναλλασσόμενων και την μη εξυπηρέτηση πελατών που παρέχουν ελλιπή στοιχεία
- την υιοθέτηση υψηλών ηθικών αρχών και τη συμμόρφωση με το ισχύον νομικό πλαίσιο
- τη στενή συνεργασία με τις αρχές επιβολής του νόμου, στο βαθμό, εντούτοις, που το επιτρέπει το απόρρητο των συναλλαγών
- τη συμμόρφωση του προσωπικού των πιστωτικών ιδρυμάτων με τις αρχές πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου, όπως ορίζονται στην εν λόγω έκδοση²³⁴

Μείζονος σημασίας είναι επίσης η ενημέρωση και η εκπαίδευση του προσωπικού πάνω στο ισχύον θεσμικό και εποπτικό πλαίσιο και η ανά τακτά διαστήματα διενέργεια εσωτερικών ελέγχων.²³⁵

- 2) Οι «**Βασικές αρχές για αποτελεσματική τραπεζική εποπτεία**» (Core Principles for Effective Banking Supervision, 1997): Η έκδοση αυτή, η οποία αναθεωρήθηκε το 2006, ορίζει 25 αρχές για τη σωστή άσκηση της εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα, η Αρχή 15 αναφέρεται στην αναγκαιότητα εφαρμογής από πλευράς τραπεζών της αρχής «Know Your Customer», ώστε να προλαμβάνεται η χρησιμοποίησή τους για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.²³⁶
- 3) Τα «**Μέτρα δέουσας επιμέλειας για τον πελάτη για τράπεζες**» (Customer Due Diligence for Banks, 2001): Η έκδοση αυτή, η οποία προέκυψε λόγω της ανεπάρκειας, σε παγκόσμιο επίπεδο, της αρχής «Know Your Customer»,

²³⁴ **Basel Committee on Banking Supervision**, (1988), *Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money-Laundering (December 1988)*, <http://www.bis.org/publ/bcbssc137.pdf>

²³⁵ *ό.π.*

²³⁶ **Basel Committee on Banking Supervision**, (1997), *Core Principles for Effective Banking Supervision*, <http://www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf>

συστήνει την υιοθέτηση των συστάσεων της FATF, ιδίως δε σε σχέση με το συγκεκριμένο ζήτημα.²³⁷

Η Επιτροπή της Βασιλείας ορίζει 3 γραμμές άμυνας στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες:

- Η πρώτη αφορά στο προσωπικό των πιστωτικών ιδρυμάτων. Θα πρέπει να διανέμονται σε όλο το προσωπικό γραπτές οδηγίες σχετικά με τις υποχρεώσεις του και τις εσωτερικές διαδικασίες για τον εντοπισμό και την αναφορά ύποπτων συναλλαγών. Το προσωπικό θα πρέπει να επιλέγεται με βάση τα επαγγελματικά και ηθικά του προσόντα και να υπάρχει μια συνεχής εκπαίδευση και επιμόρφωσή του επί του θέματος, ανάλογα με τις εκάστοτε αρμοδιότητες, τις συνήθειες συναλλαγές της τράπεζας και τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται. Η εκπαίδευση πρέπει να γίνεται όσο το δυνατόν συντομότερα στους νεοπροσληφθέντες υπαλλήλους και να επαναλαμβάνεται ανά τακτά διαστήματα σε όλους.
- Η δεύτερη αφορά στον προϊστάμενο του τμήματος πρόληψης νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ο οποίος οφείλει να επιβλέπει την εφαρμογή του κανονισμού από πλευράς πιστωτικού ιδρύματος και να συνεργάζεται με τρίτους φορείς όπως είναι η εποπτεία ή οι Financial Intelligence Units όποτε κρίνεται αναγκαίο. Η θέση αυτή σχετίζεται άμεσα με αυτή της διαχείρισης τραπεζικών κινδύνων, ενίοτε δε, θα μπορούσε να προϊσταται το ίδιο πρόσωπο. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων και ότι η άσκηση των καθηκόντων γίνεται επιμελώς και αμερόληπτα. Τέλος, ο ίδιος υπάλληλος θα είναι επιφορτισμένος και με την αναφορά ύποπτων συναλλαγών στους αρμόδιους φορείς, ως εκ τούτου, οφείλει να είναι εξοικειωμένος με το οικείο καθεστώς.
- Η τρίτη γραμμή άμυνας αφορά στον εσωτερικό έλεγχο και τη σύσταση επιτροπής ελέγχου, η οποία εκτιμά την επάρκεια των υφιστάμενων διαδικασιών για την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την αποτελεσματικότητα του προσωπικού. Οι έλεγχοι αυτοί θα προσαρμόζονται στις εκάστοτε συναλλαγές του πιστωτικού ιδρύματος και τους

²³⁷ **Basel Committee on Banking Supervision**, (2001), *Customer Due Diligence for Banks*, <http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf>

κινδύνους στους οποίους αυτό εκτίθεται και, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, θα ανατίθενται σε εξωτερικούς συνεργάτες.²³⁸

- 4) Η έκδοση «**Ορθή διαχείριση των κινδύνων που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας**» (Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism, 2014), στοχεύει στο να συμπεριληφθεί η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας στη διαχείριση των τραπεζικών κινδύνων, καθώς το *ξέπλυμα χρήματος* εκθέτει τα πιστωτικά ιδρύματα, μεταξύ άλλων, σε κίνδυνο φήμης, λειτουργικό και συγκέντρωσης και αυξάνει τα κόστη είτε μέσω των κυρώσεων που ενδέχεται να επιβληθούν από τις εποπτικές αρχές είτε μέσω των επιπρόσθετων διαδικασιών που απαιτούνται για την προστασία τους από παράνομες δραστηριότητες. Παράλληλα, εκφράζει την αποδοχή των συστάσεων της FATF, όπως αυτές αναθεωρήθηκαν το Φεβρουάριο του 2012 και το Μάρτιο του 2013 (Financial Inclusion Guidance), θεωρώντας ότι «*συμβάλλουν στην ενίσχυση της ρύθμισης, της εποπτείας και των τραπεζικών πρακτικών παγκοσμίως για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα*» πάντα ωστόσο σε συνάρτηση με τις βασικές αρχές της Επιτροπής της Βασιλείας.²³⁹

Η παρούσα έκδοση συγχωνεύει τα περιληφθέντα στις δύο προηγούμενες εκδόσεις της Επιτροπής (Customer Due Diligence, Οκτώβριος 2001 και Consolidated KYC Risk Management, Οκτώβριος 2004).²⁴⁰

4.2.8 Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF)

Η δράση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου κατά του *ξεπλύματος χρήματος* ξεκίνησε το 2000 και εντατικοποιήθηκε στον τομέα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου,²⁴¹ με κύριο στόχο την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.²⁴²

²³⁸ **Basel Committee on Banking Supervision**, (2014), *Sound Management of Risks Related to Money Laundering and Financing of Terrorism*, <http://www.bis.org/publ/bcbs275.pdf>

²³⁹ ό.π.

²⁴⁰ ό.π.

²⁴¹ **International Monetary Fund**, (2014), *The IMF and the Fight Against Money Laundering and the Financing of Terrorism*, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/aml.pdf>

²⁴² **Johnston R.B. and J. Abbott**, (2005), ό.π.

Υλοποιώντας μία από τις βασικές προτροπές των πρωτοβουλιών που προηγήθηκαν, συνεργάζεται στενά με τη FATF και τα περιφερειακά όργανά της (FATF-style Regional Bodies, FSRBs), την Παγκόσμια Τράπεζα και τα Ηνωμένα Έθνη,²⁴³ ενώ, ιδιαίτερα μετά το ξέσπασμα της κρίσης, στηρίζεται ενεργά από τις ομάδες G-7 και G-20. Στις αρχές του 2002, ξεκίνησε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα και τη FATF ένα κοινό πρόγραμμα Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας (AML/CFT), σύμφωνα με το οποίο, οι αξιολογήσεις των εφαρμοζόμενων από τα κράτη - μέλη μέτρων θα πραγματοποιούνται και από τους τρεις αυτούς φορείς, με την υποστήριξη εξωτερικών εμπειρογνομώνων, όπως η Moneyval, η APG, η EAG κ.ά.²⁴⁴

Ο ρόλος του δε συνίσταται τόσο στην έκδοση οδηγιών, όσο στην οικονομική υποστήριξη των προσπαθειών κρατών και οργανισμών. Μάλιστα, από το Μάιο του 2014, έχει ξεκινήσει ένα πενταετές πρόγραμμα οικονομικής ενίσχυσης των μελών του σε αυτόν τον τομέα.

Από τα παραπάνω εκτεθέντα, αναφορικά με τις ληφθείσες, μέχρι πρότινος, διεθνείς πρωτοβουλίες, προκύπτουν τα εξής:

- α)** στο σύνολό τους οι φορείς συμφωνούν ότι οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα των εκάστοτε μέτρων για το *ξέπλυμα χρήματος* είναι:
- η αντιμετώπισή του ως σοβαρό αδίκημα
 - ο διαχωρισμός του από το γενεσιουργό έγκλημα
 - η ύπαρξη ενιαίου παγκόσμιου ρυθμιστικού πλαισίου
 - η ύπαρξη διεθνούς συνεργασίας σε νομοθετικό επίπεδο και
 - η τοποθέτησή του στην πρώτη θέση της λίστας των αρμοδιοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων²⁴⁵
- β)** η συμπερίληψη και υπενθύμιση των παραπάνω προϋποθέσεων και προτάσεων σε κάθε νέα κίνηση, αποδεικνύει το γεγονός ότι δεν έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα η συμμόρφωση των κρατών και των πιστωτικών τους ιδρυμάτων με

²⁴³ **International Monetary Fund**, (2014), ό.π.

²⁴⁴ **Arnone M. and P.C. Padoan**, (2008), *Anti-Money Laundering by International Institutions: A Preliminary Assessment*, European Journal of Law and Economics, 26 (3), pp.361-386.

²⁴⁵ **Alldridge P.**, (2001), ό.π.

αυτές, επιβεβαιώνοντας ότι τα κενά στο ρυθμιστικό και θεσμικό πλαίσιο παραμένουν.

Κεφάλαιο 5**Η διάσταση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στην Ελλάδα**

Μέρος των υποχρεώσεων της Ελλάδας, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η ισχυροποίηση των ελεγκτικών και κατασταλτικών μηχανισμών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.²⁴⁶ Η συμμόρφωση με τις επιταγές των διεθνών φορέων έγινε με αργά βήματα, ξεκινώντας με το Ν.2145/1993 και η ενσωμάτωση των αναγκαίων διατάξεων στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο χρειάστηκε σχεδόν δύο δεκαετίες. Κοινό χαρακτηριστικό των ενεργειών που έγιναν, μέχρι τον ισχύοντα πλέον Ν.3932/2011, είναι η γραφειοκρατική προσέγγιση του φαινομένου, με μια σειρά συστάσεων, μετονομασιών και αντικαταστάσεων φορέων, που ελάχιστα διέφεραν μεταξύ τους.

5.1 Η ελληνική πραγματικότητα

Μέχρι τη δεκαετία του '90, ελάχιστα είχε απασχολήσει τις ελληνικές αρχές το *ζέπλυμα χρήματος*, καθώς θεωρήθηκε ήσσονος σημασίας και η επίσημη γραμμή των δύο μεγαλύτερων πολιτικών κομμάτων ήταν ότι το πρόβλημα αυτό δεν υφίσταται. Όσον αφορά στο, άμεσα σχετιζόμενο με το *ζέπλυμα χρήματος*, εμπόριο ναρκωτικών, επικρατούσε η πεποίθηση ότι η Ελλάδα αποτελεί περισσότερο *ενδιάμεσο σταθμό* στη μεταφορά ναρκωτικών και λιγότερο καταναλώτρια χώρα. Εντούτοις, στοιχεία προερχόμενα από διεθνείς οργανισμούς και κοινωνικούς φορείς επισημαίνουν ότι στην Ελλάδα ολοένα αυξάνονται τόσο οι χρήστες ναρκωτικών, όσο και οι ποσότητες ναρκωτικών ουσιών που κατάσχονται. Η προώθηση των παράνομων ουσιών σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και η κατανάλωσή τους στην Ελλάδα διευκολύνονται από τη γεωγραφική θέση της χώρας, στο σταυροδρόμι ανατολής-δύσης, κοντά σε χώρες - παραγωγούς της Ασίας και της Αφρικής, αν και κανείς θα εθελουφλούσε, αν παρέβλεπε το γεγονός ότι, πλέον, η παράγωγή γίνεται και επί ευρωπαϊκών εδαφών, με βαλκανικές και άλλες (πρώην σοβιετικές) χώρες, να παίζουν ενεργό ρόλο στη μαφία των ναρκωτικών.²⁴⁷ Μάλιστα, σύμφωνα με αναφορές του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α. (1994), τα Βαλκάνια (και κυρίως το τμήμα Αλβανίας - Κοσόβου -

²⁴⁶ Κατσιός Σ., (1998), ό.π., σ. 267.

²⁴⁷ ό.π., σσ. 265-266.

Π.Γ.Δ.Μ.), στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας, αποτελούν το βασικότερο *κόμβο* διακίνησης ναρκωτικών από την Τουρκία προς τη δυτική Ευρώπη.²⁴⁸ Επίσης, οι στενές σχέσεις της Ελλάδας με την Κύπρο, η οποία συγκαταλέγεται στους «φορολογικούς παραδείσους», καθιστούν την Ελλάδα στόχο, έναντι όσων βλέπουν σε αυτή τον αρχικό σταθμό του παράνομου χρήματος προς άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.²⁴⁹

Συνεπώς, με την ένταξη της χώρας στην Ευρωζώνη, έγινε περισσότερο αισθητή η απουσία ρυθμιστικού και νομοθετικού πλαισίου για δύο κυρίως λόγους: αφενός μεν, διότι η χώρα υποχρεώθηκε να καλύψει μεγάλα νομοθετικά κενά σε σύντομο χρονικό διάστημα, αφετέρου δε, διότι οι πολιτικοί παράγοντες κλήθηκαν να υποστούν το βάρος της δημόσιας παραδοχής της ύπαρξης του προβλήματος και της ανάληψης δράσης, ώστε να μη θιγεί περαιτέρω η εικόνα της χώρας στο εξωτερικό.²⁵⁰

Στις μέρες μας, βασική έκφανση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων στην Ελλάδα, άμεσα σχετιζόμενη και με τη φοροδιαφυγή, αποτελεί η μεταφορά εμβασμάτων από την Ελλάδα προς την Αλβανία, καθώς η μεταναστευτική αυτή κοινότητα είναι η πολυπληθέστερη, με ποσοστό μεγαλύτερο του 50% του συνόλου των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα. Η φυγή κεφαλαίων προς τη γείτονα χώρα πραγματοποιείται σε φυσική κυρίως μορφή, ενίοτε δε μέσω υπόγειων τραπεζικών συστημάτων, στερώντας από το ελληνικό κράτος φορολογικά έσοδα.²⁵¹

Πέραν αυτού, τα τελευταία χρόνια δημοσιοποιήθηκαν σοβαρές περιπτώσεις υποθέσεων διαφθοράς, διασπάθισης δημοσίου χρήματος και φοροδιαφυγής. Οι σημαντικότερες από αυτές αφορούσαν τη νομιμοποίηση από πρώην υπουργό Εθνικής Άμυνας παράνομων εσόδων προερχόμενων από συμβάσεις προμήθειας εξοπλιστικών συστημάτων, το σκάνδαλο της Μονής Βατοπεδίου σχετικά με μία σειρά ανταλλαγών ακινήτων, εκτάσεων και οικοπέδων, μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Μονής Βατοπεδίου του Αγίου Όρους, με φερόμενο απώτερο σκοπό να περιέλθουν αυτά σε

²⁴⁸ **Stefanou C. and H.Xanthaki**, (1999), *Greece: Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 3 (2), pp.161-172.

²⁴⁹ **Ζέρβα Χ.Α.**, (2006), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Μύθος ή Αλήθεια η Αντιμετώπισή του στην Ελληνική Πραγματικότητα*, Στο **Νομικό Βήμα**, (επιμ.), Τόμος 50^{ος}, σσ.824-813, Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Αθήνα.

²⁵⁰ **Stefanou C. and H. Xanthaki**, (1999), ό.π.

²⁵¹ **Liargovas P. and S. Repousis**, (2011), *Underground Banking or Hawala and Greece - Albania Remittance Corridor*, Journal of Money Laundering Control, 14 (4), pp.313-323.

συγκεκριμένες υπεράκτιες εταιρείες,²⁵² την περίφημη «Λίστα Λαγκάρντ», που φέρεται να περιείχε έναν μακροσκελή κατάλογο ελλήνων καταθετών (μεταξύ των οποίων γνωστά δημόσια πρόσωπα) που μετέφεραν υπέρογκα ποσά στην ελβετική τράπεζα HSBC και πιο πρόσφατα την υπόθεση *ζεπλύματος* ποσού ύψους 27 εκατομμυρίων ευρώ μέσω δελτίων του ΟΠΑΠ.

Προκύπτει, συνεπώς, ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο που πλήττει και την Ελλάδα, τη διασύρει εκτός των συνόρων και κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι σε αρχές και θεσμούς.

5.2 Οι νόμοι 2145/1993 και 2331/1995

Με την έκδοση της Οδηγίας 91/308/ΕΟΚ, επιβλήθηκε (και στην Ελλάδα) η συμμόρφωση με τις επιταγές των Συμβάσεων της Βιέννης και του Στρασβούργου. Ωστόσο, χρειάστηκε η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για να ανταποκριθεί η Ελλάδα, ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης²⁵³ και να ψηφιστεί, αρχικά, ο Ν.2145/1993 και δύο χρόνια αργότερα ο Ν.2331/1995. Ο πρώτος εξ αυτών αντιμετώπισε εντελώς διεκπεραιωτικά την υποχρέωση της Ελλάδας να ρυθμίσει νομοθετικά το ζήτημα, συμπεριλαμβάνοντάς τη σε ένα νόμο 69 συνολικά άρθρων, εκ των οποίων μόνο τα δύο (άρθρα 5 και 6) αναφέρονται στο *ζέπλυμα χρήματος* και τα υπόλοιπα καλύπτουν ετερόκλητα θέματα. Συγκεκριμένα με το άρθρο 5 του νόμου, προστίθεται το άρθρο 394^A στον Ποινικό Κώδικα που ποινικοποιεί τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες,²⁵⁴ ενώ με το άρθρο 6 ορίζεται η διαδικασία έκδοσης βουλεύματος για την απαγόρευση κίνησης λογαριασμών των υπό έρευνα προσώπων.²⁵⁵ Ενδεικτικό της άγνοιας των τότε πολιτικών παραγόντων ήταν ότι, κατά την ψήφιση του νόμου, δεν υπήρχε σύγκλιση απόψεων ούτε καν ως προς το αρμόδιο

²⁵² **Wikipedia**, (2015), *Σκάνδαλο Μονής Βατοπεδίου*, <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%AE%CF%82%CE%92%CE%B1%CE%84%CE%BF%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%AF%CE%BF%CF%85>

²⁵³ **Alexiadis S.**, (1994), *Dirty Money - Laundering: The Greek Experience*, Journal of Financial Crime, 2 (2), pp.132 - 136.

²⁵⁴ **Zerey J.C.**, (1997), *Greece*, Journal of Money Laundering Control, 1 (2), pp.189-194.

²⁵⁵ **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (1993), *ΦΕΚ Α' 88/28.5.1993*, <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=80RTLJg9THM%3D&tabid=132>

για το θέμα υπουργείο.²⁵⁶ Συνεπεία αυτού, η FATF, στην έκθεσή της για το έτος 1994, ανέφερε ότι η Ελλάδα δεν είχε ακόμη εκπονήσει επαρκές πρόγραμμα καταπολέμησης του προβλήματος, παρά το γεγονός ότι η κομβική γεωγραφική της θέση ευνοεί το λαθρεμπόριο και τη διακίνηση ναρκωτικών, τους κατεξοχήν τομείς που σχετίζονται με το *ζέπλυμα χρήματος*.²⁵⁷

Ο επόμενος Ν.2331/1995, επεσήμανε το ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος (κάτι που είχε αγνοήσει παντελώς ο προγενέστερος)²⁵⁸ και επιχείρησε να καλύψει τα κενά που υπήρχαν, ορίζοντας, μεταξύ άλλων, το πλαίσιο της εγκληματικής δραστηριότητας και των επιβαλλόμενων ποινών, τους τρόπους εξακρίβωσης της ταυτότητας των άμεσα -ή τρίτων- συναλλασσόμενων, την υποχρέωση τήρησης αρχείου των συναλλαγών για τουλάχιστον 5 έτη, την υποχρέωση αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και τη σύσταση Επιτροπής για τη συγκέντρωση, αξιολόγηση και διερεύνηση των στοιχείων που θα διαβιβάζονται σε αυτή ώστε να τα προωθεί με τη σειρά της στον αρμόδιο εισαγγελέα, όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.²⁵⁹

Τα βασικά προβλήματα των δύο νόμων ήταν ότι:

- α)** έθεταν τους υπαλλήλους και τα στελέχη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προ ποινικών ευθυνών, για ενέργειες που άπτονταν των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, απαιτώντας ταυτόχρονα από αυτούς, να μπορούν να διακρίνουν το *βρώμικο χρήμα* και τις ύποπτες συναλλαγές, χωρίς να έχει προηγηθεί η σχετική εκπαίδευσή τους²⁶⁰ και χωρίς να διευκρινίζεται πόσο *ασυνήθης* πρέπει να είναι μία συναλλαγή για να θεωρηθεί *ύποπτη*²⁶¹
- β)** η αυτολεξεί μεταφορά αποσπασμάτων της Οδηγίας στο κείμενο των νόμων, χωρίς προηγούμενη προσαρμογή τους στα ισχύοντα στη χώρα, δημιούργησε ανακρίβειες. Για παράδειγμα, δεν είναι δυνατή η διαπίστωση της ταχυδρομικής διεύθυνσης και της επαγγελματικής απασχόλησης του συναλλασσόμενου μέσω

²⁵⁶ Stefanou C. and H. Xanthaki, (1999), ό.π.

²⁵⁷ Τραγάκης Ε., (1996), ό.π., σσ.345-346.

²⁵⁸ Κατσιός Σ., (1998), ό.π., σσ. 268-269.

²⁵⁹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (1995), ΦΕΚ Α' 173/24.8.1995, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-173-1995-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>

²⁶⁰ Κατσιός Σ., (1998), ό.π., σ.284.

²⁶¹ Λίβος Ν., (2006), *Το «Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος» και η Εξιχνιάσή του*, Στο Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 357-378, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

του δελτίου αστυνομικής ταυτότητας ή του διαβατηρίου, διότι τα στοιχεία αυτά δεν αναγράφονται στα εν λόγω έγγραφα.²⁶²

- γ) αναμενόταν από την Επιτροπή να ολοκληρώνει το έργο της μέσα σε 5 μόλις ημέρες, τη στιγμή που η ανταλλαγή πληροφοριών μέσω της Ιντερπόλ απαιτούσε τουλάχιστον τέσσερις εβδομάδες και η συλλογή στοιχείων μέσω διεθνούς συνεργασίας σπανίως ολοκληρωνόταν πριν την παρέλευση έξι μηνών²⁶³

5.3 Τα επόμενα βήματα

Τα νομοθετήματα που ακολούθησαν είχαν, εν πολλοίς, ως στόχο, να τροποποιήσουν και να βελτιώσουν τις μέχρι τότε προσπάθειες. Ο Ν.3424/2005, «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση του Ν.2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α΄) και προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» καλούνταν να κάνει αυτό ακριβώς που προοιωνίζεται ο μακροσκελής του τίτλος· να προσαρμόσει την ελληνική νομοθεσία στην εν λόγω Οδηγία και να υιοθετήσει τις αναθεωρημένες συστάσεις της FATF. Σε απάντηση των νεοεμφανισθεισών μεθόδων πληρωμής, προστέθηκαν στις πράξεις που συνιστούν *ξέπλυμα χρήματος* οι παράνομες ηλεκτρονικές και διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων και συστάθηκε η Εθνική Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες.²⁶⁴ Η σημαντικότερη αλλαγή που επήλθε ήταν η διεύρυνση των πράξεων που συνιστούν βασικά εγκλήματα και η επέκταση των υπόχρεων φορέων και σε άλλες επαγγελματικές ομάδες, όπως οι δικηγόροι.²⁶⁵

²⁶² Stefanou C. and H. Xanthaki, (1999), ό.π.

²⁶³ Κατσιός Σ., (1998), ό.π., Στο Stefanou C. and H. Xanthaki, ό.π.

²⁶⁴ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (2005), ΦΕΚ Α΄ 305/13.12.2005, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-305-2005-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>

²⁶⁵ Τσιρίδης Πολυχρόνης, (2006), *Το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος και το Λειτουργήμα του Συνηγόρου (Υποχρεώσεις και Ευθύνες)*, Στο Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 301-355, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

Ακολούθησε ο Ν.3691/2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας», που αποτελεί μία ακόμα τροποποίηση του Ν.2331/1995, με σκοπό τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ. Εισηγή τους νεοσύστατους όρους των Εικονικών Τραπεζών και των Πολιτικώς Εκτεθειμένων Προσώπων και περιέγραψε τη μορφή των ύποπτων και ασυνήθων συναλλαγών.²⁶⁶ Πρόκειται για έναν πιο γραφειοκρατικό νόμο, υπό την έννοια ότι συνέστησε μια σειρά φορέων για την καταπολέμηση του *ξεπλύματος χρήματος*. Σε αντικατάσταση της Εθνικής Αρχής του Ν.3424/2005, προέκυψε η Επιτροπή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, η οποία θα συνεργάζεται με το Δίκτυο Αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FIU-Net) και το Egmont Group, την FATF και το Moneyval.²⁶⁷ Επίσης, συστάθηκαν:

1) η Επιτροπή επεξεργασίας στρατηγικής και πολιτικών για την αντιμετώπιση του *ξεπλύματος χρήματος* και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας,

2) ο Φορέας διαβούλευσης ιδιωτικού τομέα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και

3) η Επιτροπή Δικηγόρων

Εγείρονται πολλοί προβληματισμοί ως προς την αποτελεσματικότητα όλων αυτών των ομάδων, ιδίως δε της Επιτροπής Δικηγόρων, δοθείσας της, σχεδόν γενικευμένης, αντίθεσης του κλάδου στη συμπερίληψή του (μαζί με τους συμβολαιογράφους) στη λίστα των επαγγελματικών κατηγοριών που σχετίζονται με το *ξέπλυμα χρήματος* και την οξεία κριτική που επεφύλασσαν στους σχετικούς νόμους.

Τελευταίο νομοθετικό πόνημα αποτελεί ο Ν.3932/2011, ο οποίος εισάγει τροποποιήσεις του Ν.3691/2008, με πρώτη την αντικατάσταση (για άλλη μία φορά) της Επιτροπής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές

²⁶⁶ **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (2008), *ΦΕΚ Α' 166/5.8.2008*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-166-2008-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>

²⁶⁷ Η Επιτροπή Moneyval αποτελεί μία ομάδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία αξιολογεί τα κράτη μέλη ως προς την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων συστημάτων για την καταπολέμηση του *ξεπλύματος χρήματος* και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και τη συμμόρφωσή τους με τα σχετικά διεθνή πρότυπα.

Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας από την Αρχή καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης. Η ψήφιση του παραπάνω νόμου κρίθηκε θετικά από την 3^η Αμοιβαία Αξιολόγηση της Ελλάδας από τη FATF που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 2011 και έβγαλε την Ελλάδα από το καθεστώς αυστηρής επιτήρησης που ίσχυε από το 2008.²⁶⁸

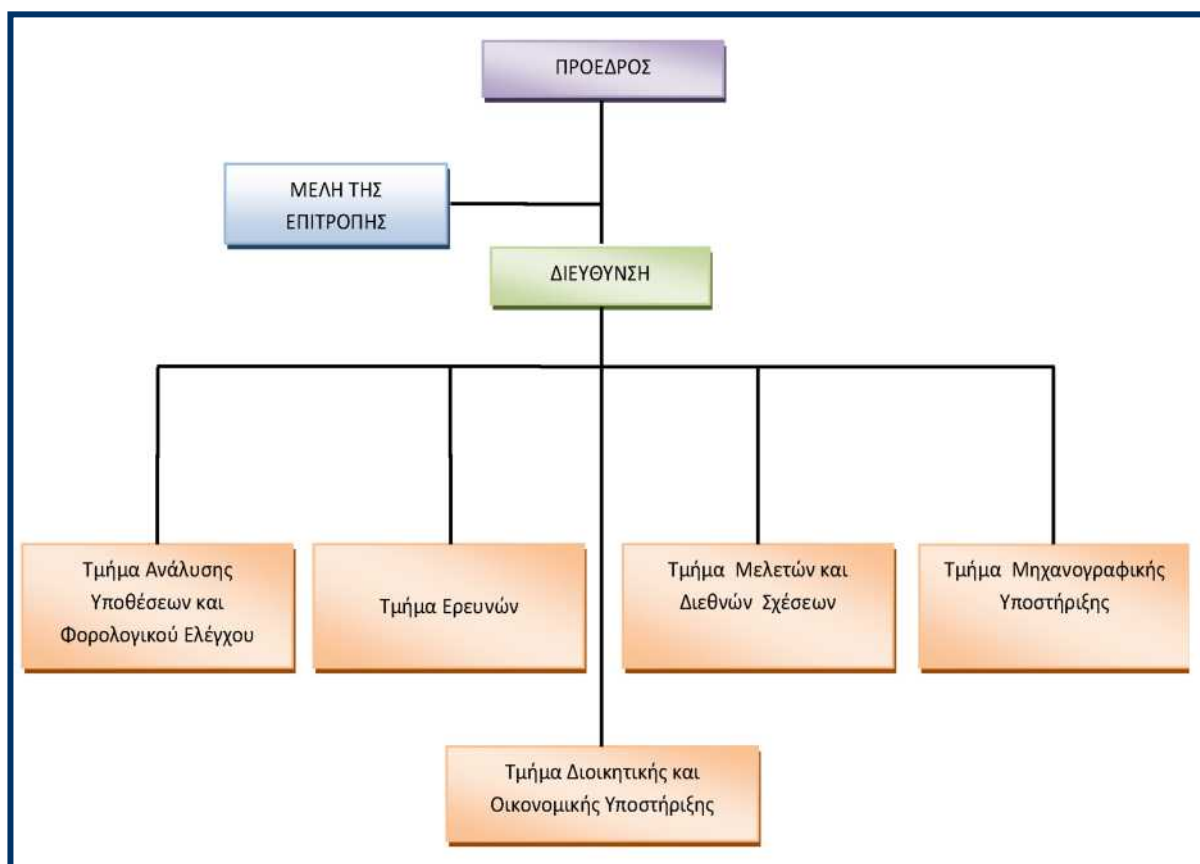
5.4 Η Αρχή καταπολέμησης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης

Η Αρχή απαρτίζεται από τρεις μονάδες με διακριτούς ρόλους: την **Α΄ Μονάδα** διερεύνησης χρηματοοικονομικών πληροφοριών, την **Β΄ Μονάδα** οικονομικών κυρώσεων κατά υπόπτων τρομοκρατίας και την **Γ΄ Μονάδα** ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης.²⁶⁹ Η οργανωτική δομή της αποτυπώνεται στο Σχήμα 1:

²⁶⁸ **FATF**, (2011), *Mutual Evaluation Tenth Follow-Up Report: Greece*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/FoR%20Greece.pdf>

²⁶⁹ **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (2011), *ΦΕΚ Α΄ 49/10.3.2011*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-49-2011-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>

Σχήμα 1

Πηγή: Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης - Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, (2011), *Ετήσια Έκθεση 2011*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/AnnualReport2011_GR.pdf

Η Αρχή έχει υπογράψει πάνω από 10 Μνημόνια Συνεργασίας με Διεθνείς Οργανισμούς (MOU - Memorandum of Understanding), βρίσκεται σε on-line σύνδεση με τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να διαβιβάζονται άμεσα οι αναφορές και έχει πρόσβαση σε σχετική βάση δεδομένων της ΕΛ.ΑΣ. μέσω του συστήματος Police on Line. Το προσωπικό της τελεί υπό την αιγίδα της TFGR (Task Force) - Anti Money Laundering & Anti Corruption.

Στον Πίνακα 1 βλέπουμε τις αρμόδιες αρχές, αναλόγως με τα υπόχρεα νομικά και φυσικά πρόσωπα που επιβλέπουν.

Πίνακας 1

<p>Η Τράπεζα της Ελλάδος για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τα πιστωτικά ιδρύματα, ▪ τις εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης, ▪ τις εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων, ▪ τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος, ▪ τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων, ▪ τις εταιρείες παροχής πιστώσεων, ▪ τις επιχειρήσεις της περίπτωσης ιστ' της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν.3691/2008, ▪ τις ταχυδρομικές εταιρείες, στην έκταση που ασκούν τη δραστηριότητα της διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων. Η Τράπεζα της Ελλάδος, στα πλαίσια της εποπτείας της επί των εταιρειών αυτών, συνεργάζεται με το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών και με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων. ▪ τις ασφαλιστικές εταιρείες, ▪ τους ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές.
<p>Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τις ανώνυμες εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, ▪ τις ανώνυμες εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, ▪ τις ανώνυμες εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων σε ακίνητη περιουσία, ▪ τις ανώνυμες εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών, ▪ τις ανώνυμες εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, ▪ τις ανώνυμες εταιρείες επενδυτικής διαμεσολάβησης
<p>Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές ▪ τις εταιρείες ορκωτών ελεγκτών λογιστών.
<p>Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων) για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τις εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, ▪ τις εταιρείες παροχής επιχειρηματικού κεφαλαίου, ▪ τους φορολογικούς ή φοροτεχνικούς συμβούλους και τις εταιρείες παροχής φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβουλών, ▪ τους λογιστές που δεν συνδέονται με σχέση εξηρημένης εργασίας και τους ιδιώτες ελεγκτές, ▪ τους κτηματομεσίτες και τις κτηματομεσιτικές εταιρείες, ▪ τους οίκους δημοπρασίας, ▪ τους εμπόρους αγαθών μεγάλης αξίας, ▪ τους εκπλειστηριαστές, ▪ τους ενεχυροδανειστές.
<p>Η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Τυχερών Παιγνιδιών του ν. 3229/2004 (ΦΕΚ 38 Α') για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τις επιχειρήσεις καζίνο, ▪ τα καζίνο επί πλοίων με ελληνική σημαία, ▪ τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και τους άλλους φορείς που διοργανώνουν ή και διεξάγουν τυχερά παιχνίδια, ▪ τα πρακτορεία.
<p>Το Υπουργείο Δικαιοσύνης για:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τους συμβολαιογράφους ▪ τους δικηγόρους.
<p>Το Υπουργείο Ανάπτυξης για:</p>	<p>τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες και εμπιστευόμενα (trusts), όπως αναφέρονται στην περίπτωση ιδ' της παρ. 1 του άρθρου 5 του ν.3691/2008.</p>
<p><i>Για τα εγκατεστημένα στην Ελλάδα υποκαταστήματα χρηματοπιστωτικών οργανισμών, οι οποίοι έχουν την έδρα τους στην αλλοδαπή, αρμόδια αρχή είναι η κατά περίπτωση αρμόδια αρχή των ελληνικών χρηματοπιστωτικών οργανισμών οι οποίοι ασκούν αντίστοιχες δραστηριότητες με τους αλλοδαπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που εγκαθιστούν υποκαταστήματα στην Ελλάδα.</i></p>	

Πηγή: Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης - Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, (2015), ό.π.

Στην Ελλάδα καταλογίζεται το εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό αναφορών ύποπτων συναλλαγών που προωθούνται στην αρμόδια εισαγγελία. Το γεγονός αυτό, αποδίδεται:

- στη δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία σύνδεσης μιας ύποπτης συναλλαγής με εγκληματική δραστηριότητα και στην ανάγκη ύπαρξης πολλών δεδομένων
- στη συνεχώς μεταβαλλόμενη μεθοδολογία *ξεπλύματος χρήματος* και
- στην υπεραναφορά ύποπτων συναλλαγών από τους υπαλλήλους των πιστωτικών ιδρυμάτων, υπό το φόβο κυρώσεων και των συνακόλουθων κινδύνων (φήμης, λειτουργικό κ.λπ.).²⁷⁰ Σύμφωνα με τον Γαβρά (2002), οι ελληνικές τράπεζες *υπεραναφέρουν* ύποπτες συναλλαγές διότι ελέγχονται από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, ωστόσο στην Εισαγγελία στέλνεται το 3-5% των περιπτώσεων, ενώ ακόμα λιγότερες καταλήγουν στο ακροατήριο.²⁷¹

Στην έκθεση πεπραγμένων της αρχής για το έτος 2013 αναφέρεται ότι από το 2005-2011 η Ελλάδα τελούσε υπό καθεστώς επιτήρησης, πλέον όμως αυτοαξιολογείται στο θέμα του *ξεπλύματος χρήματος*. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που περιέχονται στην ανωτέρω Ετήσια Έκθεση, σε σύνολο 4.071 υποθέσεων, ολοκληρώθηκε η διερεύνηση 3.210, εκ των οποίων οι 207 κατέληξαν στις εισαγγελικές αρχές και δεσμεύθηκαν πάνω από 200 εκατομμύρια ευρώ. Ο κύριος όγκος του ποσού αφορούσε σε αδικήματα που επιφέρουν περιουσιακό όφελος και τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης, καθώς και στη φοροδιαφυγή. Η συνήθης τακτική, όσον αφορά στη φοροδιαφυγή, είναι η αποστολή των σχετικών πορισμάτων στο Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, προκειμένου να πραγματοποιήσει τους απαιτούμενους ελέγχους. Το βασικό επίτευγμα της αρχής ήταν ο εντοπισμός τραπεζικών λογαριασμών επ' ονόματι υπεράκτιων εταιρειών, που ως σκοπό είχαν την απόκρυψη κερδών που προήλθαν από συμβάσεις οπλικών συστημάτων.²⁷²

²⁷⁰ Angell I.O. and D.S. Demetis, (2005), ό.π.

²⁷¹ Γαβράς Σ., (2006), *Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης, Στο Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων*, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 449-452, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

²⁷² Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, (2013), *Έκθεση Πεπραγμένων Α' Μονάδας Έτους 2013*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/Annual_Report_A_2013.pdf

Κεφάλαιο 6**Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, φοροδιαφυγή και διαφθορά**

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η διαφθορά και η φοροδιαφυγή είναι έννοιες που εξετάζονται πάντοτε εν παραλλήλω, διότι εντάσσονται στο πλαίσιο της οικονομικής εγκληματικότητας, με μεθόδους και συνέπειες άρρηκτα συνδεδεμένες.

Η φοροδιαφυγή αναφέρεται σε παράνομες πράξεις ή παραλείψεις του φορολογουμένου, όπως η παράλειψη υποβολής φορολογικής δήλωσης ή η υποβολή ανακριβών δηλώσεων και εικονικών φορολογικών παραστατικών.²⁷³ Αποτέλεσμα αυτών των φορολογικών παραβάσεων είναι η εμφάνιση ελλειμμάτων στα κρατικά ταμεία (χωρίς όμως τη μετακύληση αυτής της μείωσης στη φορολόγηση των πολιτών),²⁷⁴ η ανισοκατανομή των οικονομικών πόρων μεταξύ των πολιτών, η πλήξη του κύρους της χώρας και η υποβάθμιση της οικονομικής και κοινωνικής της θέσης,²⁷⁵ ενώ ταυτόχρονα δημιουργείται μια εστία διαφθοράς που διαχέεται σε όλους τους κοινωνικούς τομείς. Συνεπώς, η φοροδιαφυγή αφορά τον παραβάτη και την οικονομία της χώρας του, με την έννοια ότι τα διαφυγόντα κέρδη δεν μπαίνουν στα ταμεία του κράτους και δεν διοχετεύονται στην κοινωνία, αν βεβαίως επιθυμεί η εκάστοτε κυβέρνηση να διανείμει κοινωνικές παροχές.²⁷⁶

Οι βασικότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στη διόγκωση του φαινομένου είναι, μεταξύ άλλων:

- το ύψος των φορολογικών συντελεστών.
- η διάρθρωση του εργατικού δυναμικού, όπως το ποσοστό ανέργων ή ελευθέρων επαγγελματιών
- η ανεπάρκεια των δημοσίων και φοροτεχνικών υπηρεσιών
- η αναποτελεσματικότητα της πολιτικής ηγεσίας και
- το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις²⁷⁷

²⁷³ **Ευρετήριο Οικονομικών Όρων**, (2015), *Φοροδιαφυγή (Tax Evasion/Mitigation)*, <http://www.euretirio.com/2010/06/forodiatfygi.html#ixzz3Fwn4aPQcc>

²⁷⁴ **Τάτσος Ν.**, (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ.239.

²⁷⁵ **Serpel P.T. and A. Shachmurove**, (2005), ό.π.

²⁷⁶ **Turner J.E.**, (2011), ό.π., p.37.

²⁷⁷ **Ευρετήριο Οικονομικών Όρων**, (2015), ό.π.

Ωστόσο, η φοροδιαφυγή δεν ταυτίζεται απαραίτητα με το *ζέπλυμα χρήματος*. Η απόκτηση εσόδων από μία νόμιμη απασχόληση και η μεταφορά των χρημάτων αυτών σε πιστωτικό ίδρυμα του εξωτερικού δεν συνιστούν, εξ ορισμού, νομιμοποίηση παράνομων εσόδων. Αν, ωστόσο, ολοκληρωθεί η μεταφορά και ο δικαιούχος του λογαριασμού παραλείψει εσκεμμένα να δηλώσει στη χώρα του την ύπαρξη αυτών των χρημάτων και να καταβάλει τον αναλογούντα φόρο, τότε ο ίδιος παρανομεί και η τράπεζα της τρίτης χώρας συνεργεί, έστω και εν αγνοία της, σε πράξη νομιμοποίησης παράνομων εσόδων.²⁷⁸ Κατ' αναλογία, δεν αποτελεί *ζέπλυμα χρήματος* η μεταφορά της έδρας μίας νόμιμης επιχείρησης σε άλλη χώρα, σε αναζήτηση ευνοϊκότερου φορολογικού συστήματος.

Κατά συνέπεια, το *ζέπλυμα χρήματος* και η φοροδιαφυγή διαφοροποιούνται σε δύο βασικά σημεία. Πρώτον, το *ζέπλυμα χρήματος* αναφέρεται σε κεφάλαια που έχουν αποκτηθεί μέσω εγκληματικών πράξεων, όπως το εμπόριο ναρκωτικών ή η δωροδοκία κρατικών λειτουργών, ενώ η φοροδιαφυγή επιχειρεί να αποκρύψει κεφάλαια, προερχόμενα συνήθως από έννομες δραστηριότητες, ώστε να μην αποδοθεί ο αναλογούν φόρος. Δεύτερον, στην περίπτωση του *ζεπλύματος χρήματος*, το αδίκημα συνδέεται με το σύνολο των αποκτηθέντων κεφαλαίων, ενώ στη φοροδιαφυγή περιορίζεται στο ποσοστό του κεφαλαίου που δεν καταβλήθηκε στο κράτος, ως φόρος.²⁷⁹

Όπως και στην περίπτωση του *ζεπλύματος χρήματος*, είναι δύσκολη η ποσοτικοποίηση της φοροδιαφυγής, καθώς οι φορολογικές αρχές δυσκολεύονται να κάνουν μία ακριβή εκτίμηση των διαφυγόντων εσόδων, ενώ οποιαδήποτε απόπειρα εμπειρικής έρευνας δυσχεραίνεται από τη δυσκολία άντλησης ευαίσθητων προσωπικών πληροφοριών μέσω της παραδοχής μιας τέτοιας πράξης, υπό το φόβο επιβολής ποινών και προστίμων και τον στιγματισμό που αυτή συνεπάγεται.²⁸⁰

Τα αδικήματα της διαφθοράς, όπως η δωροδοκία ή η διασπάθιση δημοσίου χρήματος, διαπράττονται όταν δεν θεωρούνται ηθικά επιλήψιμα και εφόσον οδηγούν

²⁷⁸ **Hopton D.**, (2009), ό.π., p. 2.

²⁷⁹ **Subashi R.**, (2013), *The Connection Between Money Laundering and Tax Evasion*, International Journal of Global Business, 6(2), pp.80-89.

²⁸⁰ **Houston J. and A. Tran**, (2001), *A Survey of Tax Evasion Using the Randomized Response Technique*, Advances in Taxation, 13, pp.69-94.

στην απόκτηση προσωπικού οικονομικού οφέλους.²⁸¹ Κρίνονται, συνεπώς, σε μεγάλο βαθμό, από υποκειμενικά κριτήρια, όπως η ευθιξία, η αξιοπρέπεια και η φιλοχρηματία. Φαινόμενα διαφθοράς είναι περισσότερο έντονα σε χώρες όπου οι υπάλληλοι κυβερνητικών φορέων και δημοσίων οργανισμών εκμεταλλεύονται τη θέση τους προς ίδιον όφελος.²⁸² Σε επίπεδο επιχειρήσεων, εντοπίζονται κυρίως μεταξύ υψηλών στελεχών και μελών της διοίκησης. Με την επιτυχή νομιμοποίηση των εσόδων του αδικήματος της διαφθοράς, τα παράνομα έσοδα μπορούν πλέον να χρησιμοποιηθούν χωρίς το φόβο κατάσχεσης.²⁸³

Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα παγκόσμιας έρευνας που διεξήγε ο Οργανισμός Transparency International για το 2014, αναφορικά με το δείκτη αντίληψης για τη διαφθορά (Corruption Perceptions Index), γνωστό και ως CPI, μεταξύ 175 χωρών/περιοχών, σε κλίμακα από το 0 (υψηλός βαθμός διαφθοράς) έως το 100 (μηδενικός βαθμός διαφθοράς). Στην έρευνα αυτή, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 69^η θέση, με βαθμό μόλις 43. Σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα του ίδιου οργανισμού (2012), ποσοστό μεγαλύτερο του 80% των ερωτηθέντων σε Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία και Ρουμανία, θεωρούσε ότι τα πολιτικά κόμματα της χώρας του είναι διεφθαρμένα.²⁸⁴

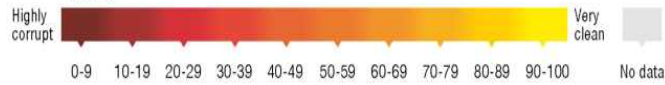
²⁸¹ **Κολλίντζας Τ. και Χ. Ντέλλας**, (1998α), *Διαφθορά, Οικονομική Ανάπτυξη και Διανομή του Εισοδήματος*, Στο **Νικολοπούλου Α.** (επιμ.), *Κράτος και Διαφθορά*, σσ.167-184, Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

²⁸² **FATF**, (2015), *Corruption: A Reference Guide and Information Note on the Use of the FATF Recommendations to Support the Fight Against Corruption*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/reference%20guide%20and%20information%20note%20on%20fight%20against%20corruption.pdf>

²⁸³ **OECD**, (2015), *Money Laundering*, <http://www.oecd.org/cleangovbiz/toolkit/moneylaundering.htm>

²⁸⁴ **Transparency International**, (2012), *Money, Politics, Power: Corruption Risks in Europe*, http://files.transparency.org/content/download/328/1324/file/2012_CorruptionRisksInEurope_EN.pdf

SCORE

Πίνακας 1

RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE
1	Denmark	92	24	Bahamas	71	69	Brazil	43	110	Kosovo	33	156	Cambodia	21
2	New Zealand	91	25	United Arab Emirates	70	69	Bulgaria	43	110	Malawi	33	156	Myanmar	21
3	Finland	89	26	Estonia	69	69	Greece	43	115	Côte d'Ivoire	32	156	Zimbabwe	21
4	Sweden	87	26	France	69	69	Italy	43	115	Dominican Republic	32	159	Burundi	20
5	Norway	86	26	Qatar	69	69	Romania	43	115	Guatemala	32	159	Syria	20
5	Switzerland	86	29	Saint Vincent and the Grenadines	67	69	Senegal	43	115	Mali	32	161	Angola	19
7	Singapore	84	30	Bhutan	65	69	Swaziland	43	119	Belarus	31	161	Guinea-Bissau	19
8	Netherlands	83	31	Botswana	63	76	Montenegro	42	119	Mozambique	31	161	Haiti	19
9	Luxembourg	82	31	Cyprus	63	76	Sao Tome and Principe	42	119	Sierra Leone	31	161	Venezuela	19
10	Canada	81	31	Portugal	63	78	Serbia	41	119	Tanzania	31	161	Yemen	19
11	Australia	80	31	Puerto Rico	63	79	Tunisia	40	119	Vietnam	31	166	Eritrea	18
12	Germany	79	35	Poland	61	80	Benin	39	124	Guyana	30	166	Libya	18
12	Iceland	79	35	Taiwan	61	80	Bosnia and Herzegovina	39	124	Mauritania	30	166	Uzbekistan	18
14	United Kingdom	78	37	Israel	60	80	El Salvador	39	126	Azerbaijan	29	169	Turkmenistan	17
15	Belgium	76	37	Spain	60	80	Mongolia	39	126	Gambia	29	170	Iraq	16
15	Japan	76	39	Dominica	58	80	Morocco	39	126	Honduras	29	171	South Sudan	15
17	Barbados	74	39	Lithuania	58	85	Burkina Faso	38	126	Kazakhstan	29	172	Afghanistan	12
17	Hong Kong	74	39	Slovenia	58	85	India	38	126	Nepal	29	173	Sudan	11
17	Ireland	74	42	Cape Verde	57	85	Jamaica	38	126	Pakistan	29	174	Korea (North)	8
17	United States	74	43	Korea (South)	55	85	Peru	38	126	Togo	29	174	Somalia	8
21	Chile	73	43	Latvia	55	85	Philippines	38	133	Madagascar	28			
21	Uruguay	73	43	Malta	55	85	Sri Lanka	38	133	Nicaragua	28			
23	Austria	72	43	Seychelles	55	85	Thailand	38	133	Timor-Leste	28			

Πηγή: **Transparency International**, (2014), *Corruption Perceptions Index* 2014, http://files.transparency.org/content/download/1856/12434/file/2014_CPIBrochure_EN.pdf

Οι κυριότερες συνέπειες της διαφθοράς εντοπίζονται στα εξής:

- Επηρεάζεται η επιχειρηματικότητα και απωθούνται οι ξένες επενδύσεις, διότι, αφενός, δημιουργούνται συνθήκες αβεβαιότητας και αφετέρου, αυξάνεται ο φορολογικός συντελεστής. Σε πολλές περιπτώσεις, απουσιάζει το νομικό υπόβαθρο που διασφαλίζει τη νομιμότητα των συναλλαγών και κατοχυρώνει συμφωνίες και συμβάσεις.
- Προκαλείται ανισομερής κατανομή του εισοδήματος και εύνοια απέναντι στις οικονομικά ανώτερες τάξεις.
- Περιπέλλεται η οικονομική ανάπτυξη, καθώς μειώνονται τα κρατικά έσοδα και συνεπώς οι κοινωνικές παροχές, επιδεινώνοντας το επίπεδο διαβίωσης των πολιτών και δυσχεραίνοντας την πρόσβαση σε βασικά κοινωνικά αγαθά, όπως η υγεία και η παιδεία.
- Αυξάνεται ο όγκος εξωτερικού εμπορίου εξαγωγικών χωρών που έχουν πρόσβαση σε αγορές όπου ανθεί η διαφθορά, μεταβάλλοντας τις συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού.²⁸⁵

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω διαβρωτικών φαινομένων, σε κάποιες χώρες βρέθηκαν ριζικές λύσεις, όπως στην Ουγκάντα και στο Περού, όπου ο ελεγκτικός μηχανισμός αντικαταστάθηκε εξ ολοκλήρου από νέο προσωπικό, ενώ σε άλλες, ανατέθηκε σε ιδιωτικές επιχειρήσεις που αμείβονται ανάλογα με τα έσοδα που εισπράττουν.²⁸⁶

Υπό το πρίσμα των παραπάνω, το Μάιο του 1998, η Ομάδα G7 των Υπουργών Οικονομικών υποστήριξε ότι πρέπει να συντονισθεί η διεθνής δράση για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων, μέσω της ενίσχυσης των υφιστάμενων μηχανισμών κατά του *ξεπλύματος χρήματος* και της ανάπτυξης ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα.²⁸⁷

Επίσης, η FATF, στην τροποποίηση των συστάσεών της το Φεβρουάριο του 2012, συμπεριέλαβε το λαθρεμπόριο και τις φορολογικές παραβάσεις στις κατηγορίες των υποκείμενων εγκλημάτων που συνδέονται με το *ζέπλυμα χρήματος*.²⁸⁸

²⁸⁵ **Τάτσος Ν.**, ό.π., σσ.241-244.

²⁸⁶ **Tanzi**, (1998), *Corruption and the Budget: Problems and Solutions*, στο **Ν.Τάτσος**, ό.π., σ.240.

²⁸⁷ **Subashi R.**, (2013), ό.π.

²⁸⁸ ό.π.

Δεδομένης συνεπώς της ύπαρξης θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, αυτό που προέχει είναι να υπάρχει η πολιτική βούληση από τις εκάστοτε κυβερνήσεις και θεσμικές αρχές και να δοθεί περαιτέρω έμφαση στη συνεργασία και την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ φορολογικών αρχών και αρχών επιβολής του νόμου, σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο.

Κεφάλαιο 7

Εμπειρική Έρευνα

Δεδομένης της στενής σχέσης του τραπεζικού τομέα με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, καθώς και της ευρείας χρησιμοποίησης των χρηματοπιστωτικών εργαλείων για τη διοχέτευση παράνομα αποκτηθέντων κεφαλαίων στο νόμιμο οικονομικό σύστημα, θεωρήθηκε χρήσιμη η διεξαγωγή έρευνας μεταξύ απασχολούμενων σε τραπεζικούς οργανισμούς, με σκοπό την άντληση στοιχείων, προκειμένου να διερευνηθούν τα εξής ζητήματα:

1. οι βασικές γνώσεις των ερωτηθέντων πάνω στο *ζέπλυμα βρώμικου χρήματος*
2. η διαδικασία και τα μέσα ενημέρωσης και επιμόρφωσής τους
3. η γνώση και η εφαρμογή των βασικών εφαρμοζόμενων μέτρων πρόληψης της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων
4. η αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου

Η μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν η διανομή σε υπαλλήλους και στελέχη πιστωτικών ιδρυμάτων του ερωτηματολογίου που παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα. Στην εισαγωγή διευκρινίστηκε ο σκοπός της έρευνας και επιβεβαιώθηκε η ανωνυμία των συλλεχθέντων στοιχείων. Προς επίρρωση του τελευταίου, ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να συμπληρώσουν μόνο την επωνυμία του πιστωτικού ιδρύματος και τη θέση τους σε αυτό (υπάλληλος, διευθυντής κ.λπ.), χωρίς να ζητηθούν επιπλέον στοιχεία σχετικά με την ταυτότητά τους. Για τον ίδιο λόγο, το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε αποκλειστικά σε καταστήματα (κεντρικά και περιφερειακά) του Ν. Αττικής (είτε απευθείας στους υπαλλήλους, είτε με τη μεσολάβηση του διευθυντή/προϊσταμένου) και αποφεύχθηκε η ηλεκτρονική διανομή του που θα συνεπαγόταν την άντληση στοιχείων όπως το ονοματεπώνυμο και η ηλεκτρονική διεύθυνση των ερωτηθέντων, γεγονός που ίσως επιδρούσε αρνητικά στη συνεργασία τους.

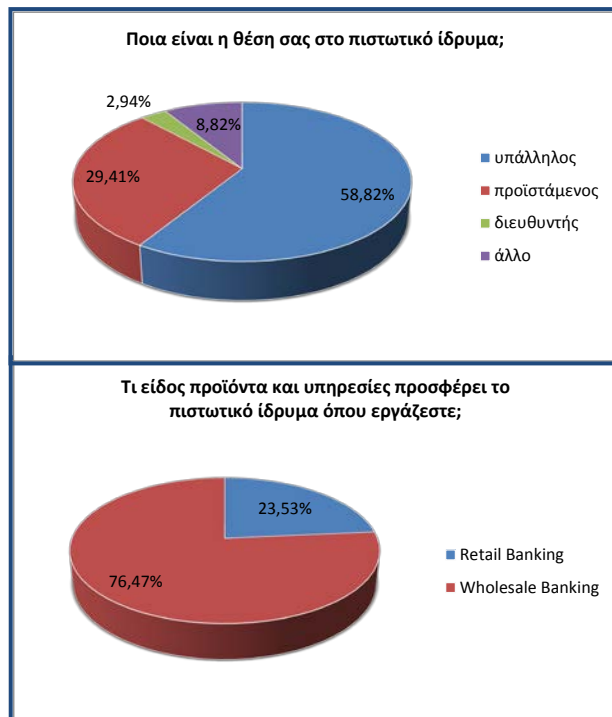
Η διεξαγωγή της έρευνας μέσω ερωτηματολογίου επιλέχθηκε για τον πρόσθετο λόγο της ευκολίας στη συμπλήρωσή του από τους ερωτηθέντες, του ελαχίστου απαιτούμενου χρόνου (αν και διατέθηκε διάστημα τουλάχιστον μίας εβδομάδας στους ερωτηθέντες) και της ελευθερίας με την οποία μπορούν αυτοί να απαντήσουν.

Η συγκέντρωση του δείγματος, ωστόσο, αποδείχθηκε μία εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη διαδικασία. Παρά τις επαφές με το σύνολο σχεδόν των πιστωτικών ιδρυμάτων, είτε τηλεφωνικά, είτε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, είτε με επίσκεψη στα κεντρικά καταστήματα (το αίτημα απευθύνθηκε στις τράπεζες Εθνική, Eurobank, Citibank, AlphaBank, Πειραιώς), η άρνηση συμμετοχής στην έρευνα υπήρξε σχεδόν καθολική. Σε κάποιες περιπτώσεις δεν δόθηκε καμία εξήγηση, ενώ σε άλλες υποστηρίχθηκε ότι, είτε δεν επιτρέπεται η συμπλήρωση ερωτηματολογίων αυτού του τύπου από το προσωπικό, είτε ότι το θέμα του ερωτηματολογίου άπτεται ζητημάτων τραπεζικού απορρήτου. Το μόνο πιστωτικό ίδρυμα που δέχθηκε να παραχωρήσει την άδεια διανομής των ερωτηματολογίων ήταν η Εθνική Τράπεζα, ωστόσο, ούτε σε αυτή την περίπτωση υπήρξε ενιαία αντιμετώπιση, καθώς ορισμένα καταστήματα δέχθηκαν να συμμετάσχουν και άλλα όχι.

Κατά τη διανομή των ερωτηματολογίων, ζητήθηκε η συμπλήρωση, κατά προτίμηση, από υπαλλήλους συναλλακτικών τμημάτων, ωστόσο, πρέπει εκ των προτέρων να τονιστεί ότι μεταξύ των συμμετεχόντων περιλαμβάνονται και απασχολούμενοι σε διοικητικές υπηρεσίες.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων ήταν υπάλληλοι και προϊστάμενοι των καταστημάτων (88,23%), ενώ το υπόλοιπο αποτελούνταν από διευθυντές, υποδιευθυντές και σε μία περίπτωση ασκούμενο φοιτητή.

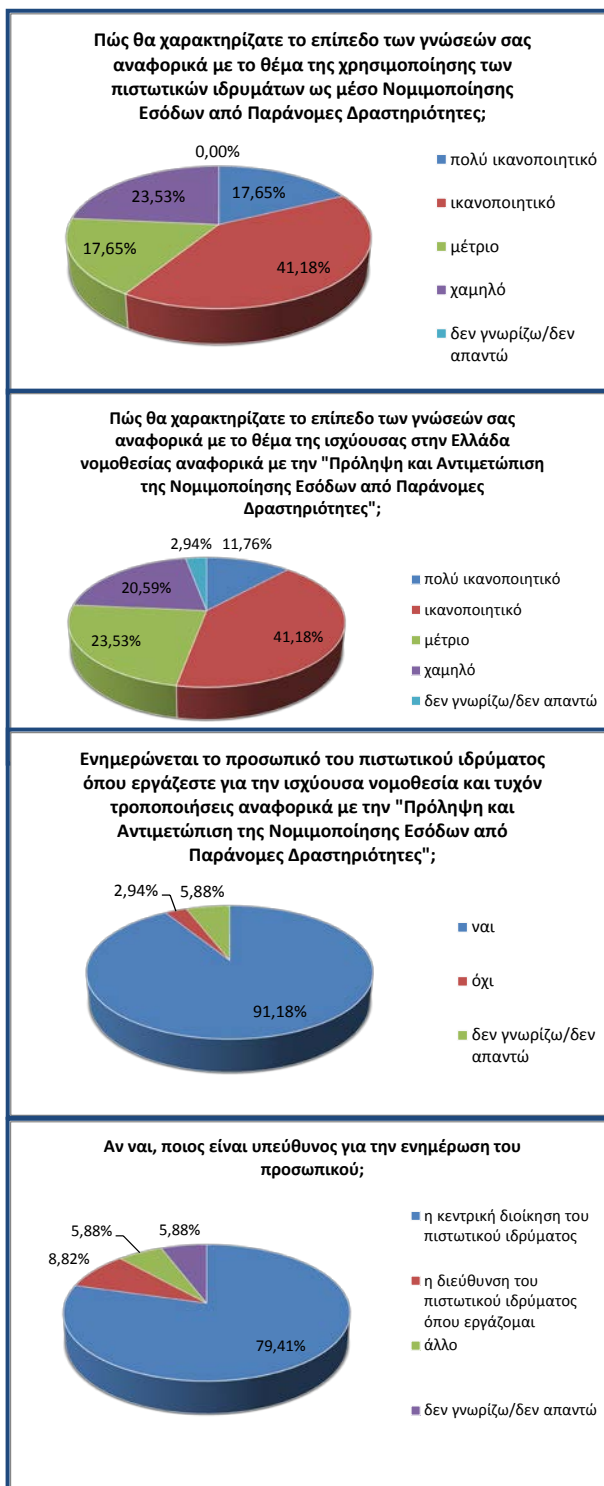
Επίσης, έγινε προσπάθεια να συμμετάσχουν πιστωτικά ιδρύματα που προσφέρουν υπηρεσίες πλήρους τραπεζικής, ώστε να συμπεριληφθεί και η παροχή επενδυτικών υπηρεσιών και private banking.

Ως προς το τεχνικό μέρος, το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 42 ερωτήσεις, στην πλειονότητά τους κλειστού τύπου καθώς και μία ερώτηση ανοικτού τύπου. Οι ερωτήσεις ήταν, στο μεγαλύτερο μέρος τους, ομαδοποιημένες ως προς τη θεματολογία τους, ενώ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην παρουσίασή του, ώστε να δημιουργείται θετική προδιάθεση στους ερωτηθέντες.

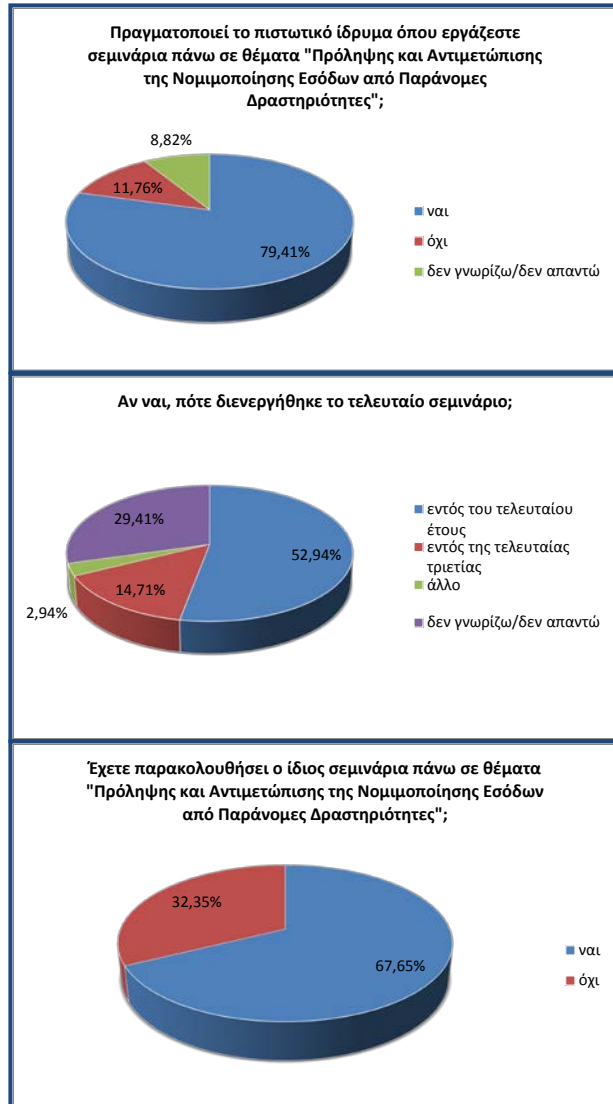
Οι ερωτηθέντες αξιολογούν το επίπεδο των γνώσεών τους πάνω σε θέματα *ξεπλύματος χρήματος* από «πολύ ικανοποιητικό» έως «ικανοποιητικό» σε συνολικό ποσοστό 58,83%, ποσοστό που μειώνεται στο 52,94% αναφορικά με τις γνώσεις τους στο θέμα της εν θέματι ισχύουσας νομοθεσίας. Το ποσοστό αυτό εκτιμάται ως χαμηλό, δεδομένης της κρισιμότητας του ζητήματος και των κινδύνων που ενέχει για τους τραπεζικούς οργανισμούς.

Η αντίφαση γίνεται εμφανέστερη, λόγω του ποσοστού 91,18%, σύμφωνα με το οποίο παρέχεται ενημέρωση, κατά κύριο λόγο από την κεντρική διοίκηση του καταστήματος, σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία.

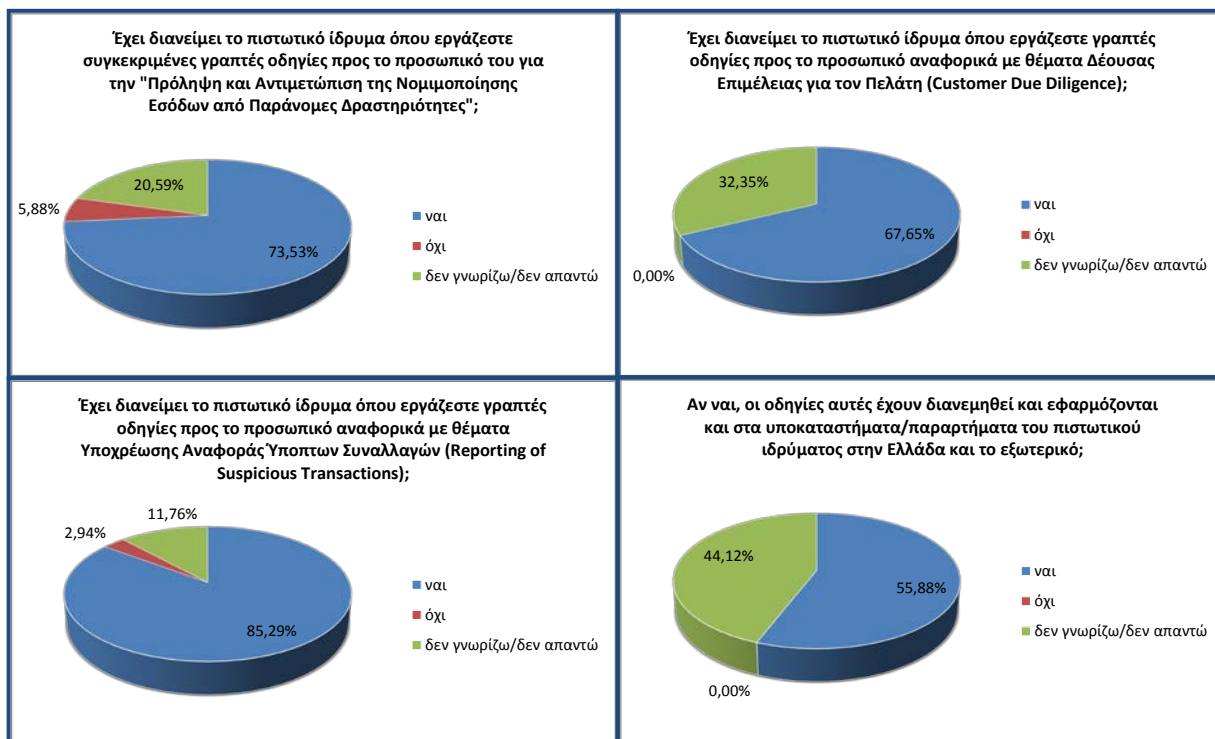
Επίσης, διενεργούνται σχετικά σεμινάρια (79,41%) (μάλιστα το τελευταίο πραγματοποιήθηκε εντός του τελευταίου έτους) στο οποίο συμμετείχε το 67,65% των ερωτηθέντων.

Το ποσοστό που δεν παρακολούθησε το σεμινάριο εξηγείται, πιθανότατα, από το γεγονός ότι ποσοστό 30% περίπου των ερωτηθέντων προέρχεται από υπηρεσίες που δεν συναλλάσσονται με το κοινό, ασκώντας κυρίως διοικητικά καθήκοντα, για τους οποίους ίσως δεν κρίθηκε υποχρεωτική ή αναγκαία η επιμόρφωση.

Όπως προκύπτει, έχουν διανεμηθεί οδηγίες στο προσωπικό, τόσο σχετικά με το ζέπλυμα χρήματος γενικά, όσο και ειδικά για το θέμα των Μέτρων Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη και της Υποχρέωσης Αναφοράς Υποπτων Συναλλαγών.

Ωστόσο, δεν συμπεραίνεται με σαφήνεια αν οι οδηγίες αυτές έχουν κοινοποιηθεί και στα κατά τόπους υποκαταστήματα.

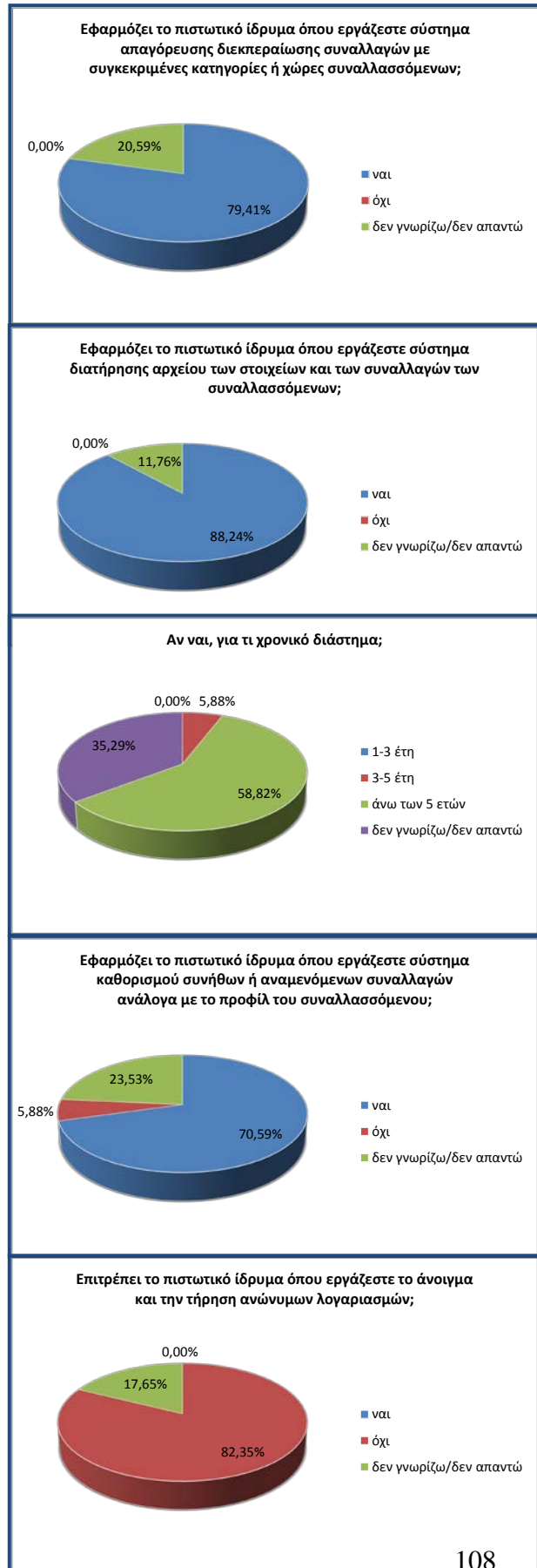

Παρόλο που μόνο το 64,71% των ερωτηθέντων θεωρεί την εκπαίδευσή του επαρκή, ωστόσο, μόνο οι μισοί εξ αυτών χρησιμοποιούν, με δική τους πρωτοβουλία, εξωτερικές πηγές πληροφόρησης. Στην περίπτωση αυτή ενημερώνονται κυρίως από το διαδίκτυο και, δευτερευόντως, από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τις ιστοσελίδες των αρμόδιων φορέων.

Αναφορικά με τη συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων με τις συστάσεις για την πρόληψη της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, παρατηρούμε ότι απαγορεύονται οι συναλλαγές με συγκεκριμένες χώρες ή κατηγορίες συναλλασσομένων, εφαρμόζεται σύστημα καθορισμού αναμενόμενων συναλλαγών, βάσει του προφίλ των πελατών, ενώ τηρείται και αρχείο των διενεργούμενων συναλλαγών για χρονικό διάστημα άνω των 5 ετών, όπως ορίζεται θεσμικά.

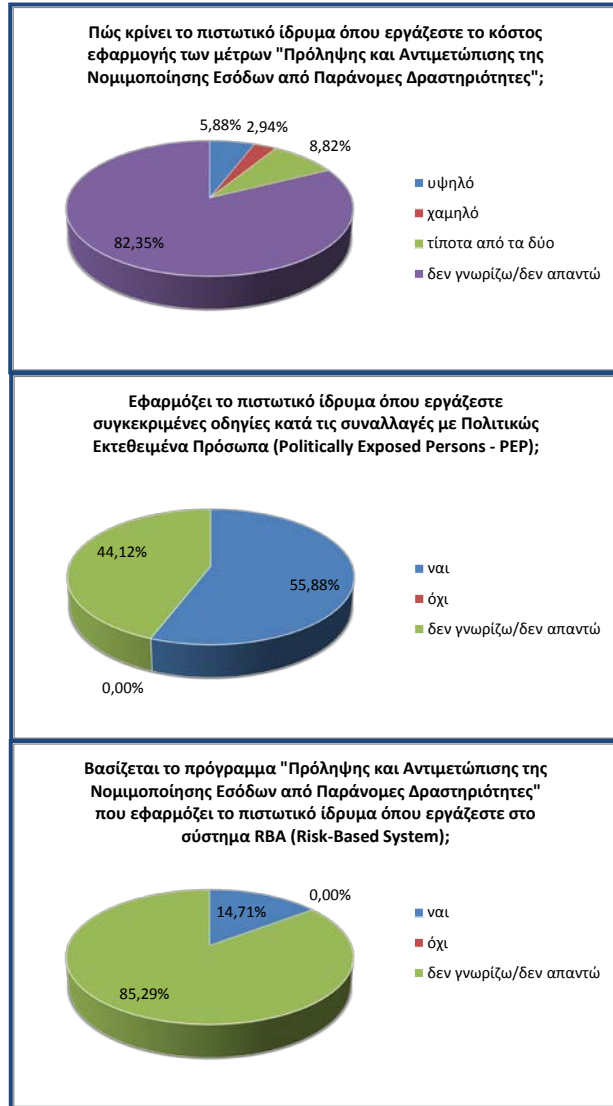
Τέλος, το σύνολο σχεδόν των ερωτηθέντων (82,35%) δηλώνει ότι απαγορεύεται το άνοιγμα ανωνύμων λογαριασμών.

Σε σχέση με το κόστος των εφαρμοζόμενων μέτρων, αυτό είναι ένα ζήτημα για το οποίο το 82,35% δεν έχει πληροφόρηση, όπως επίσης το 85,29% δεν γνωρίζει αν το πιστωτικό ίδρυμα διαμορφώνει τη στρατηγική του για την πρόληψη και καταστολή του *ξεπλύματος χρήματος*, σύμφωνα με τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται.

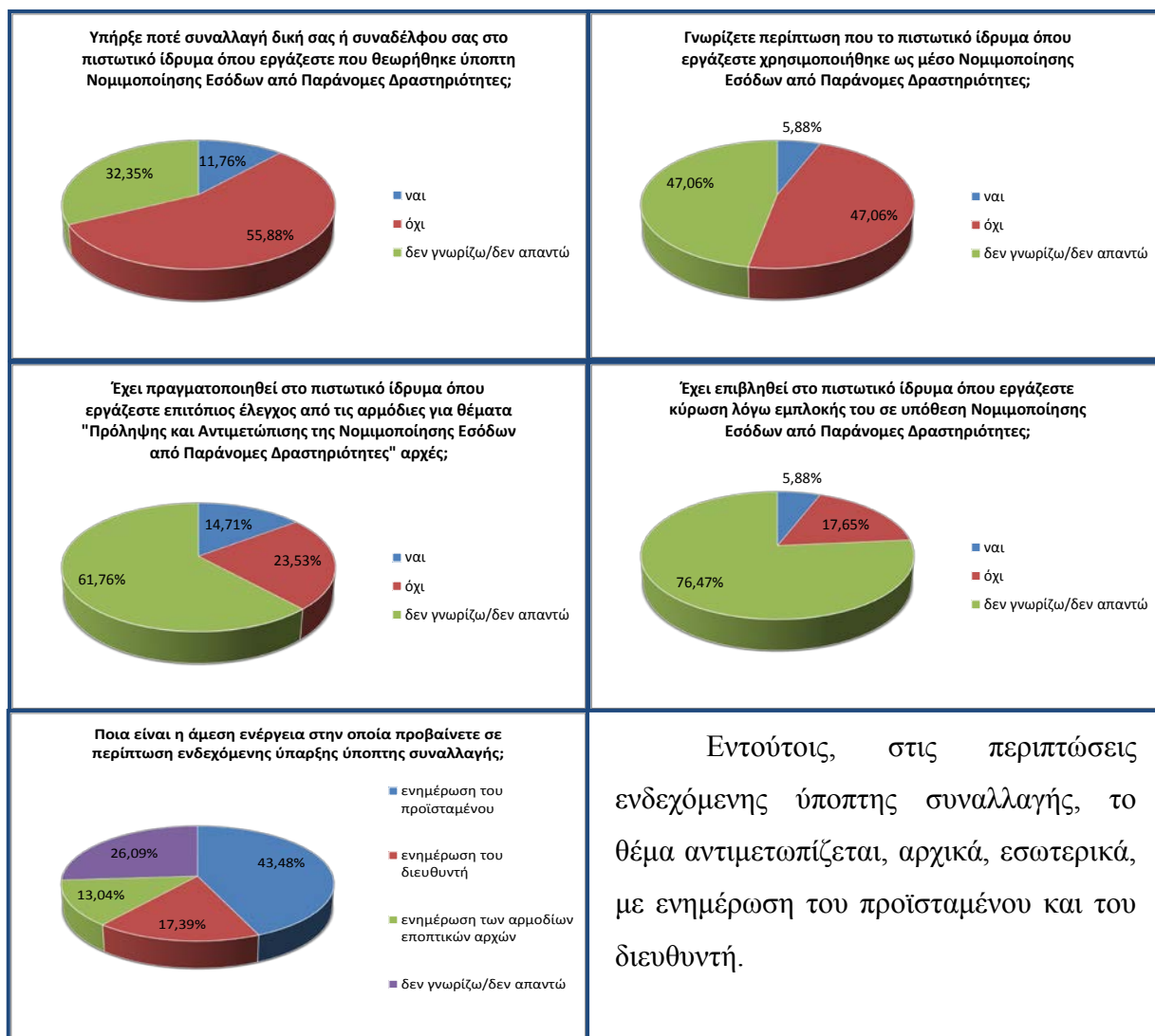
Οι γνώσεις των ερωτηθέντων σχετικά με τις συναλλαγές με πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα είναι περιορισμένες, καθώς οι μισοί από αυτούς δεν γνωρίζουν αν ισχύουν περιορισμοί για τις εν λόγω συναλλαγές.

Άλλωστε, σε συζήτηση με ανώτερο στέλεχος του ομίλου της Εθνικής Τράπεζας, προέκυψε ότι οι υπάλληλοι δεν χρησιμοποιούν ευρέως τους διεθνείς όρους που εμφανίζονται στο ερωτηματολόγιο, παρά το γεγονός ότι στην πλειονότητα των ερωτήσεων περιέχεται συνήθως και η ελληνική απόδοση.

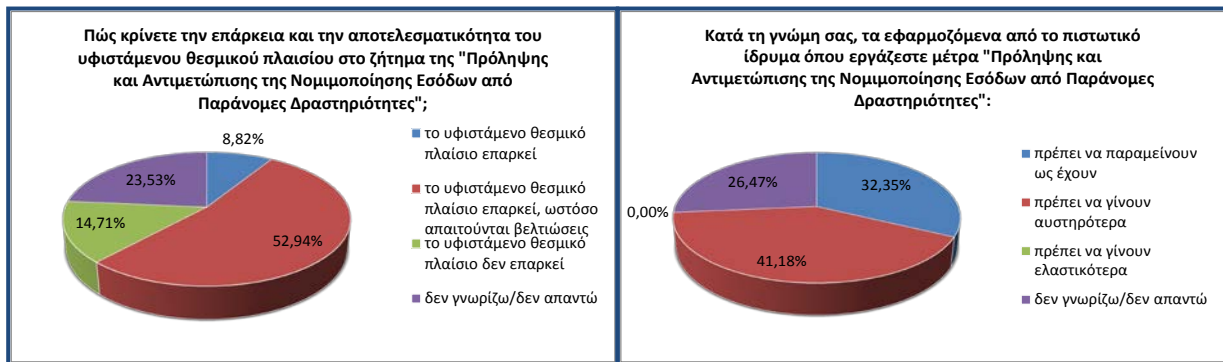

Με σχετική επιφύλαξη εξετάζονται οι απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με την εμπλοκή του πιστωτικού ιδρύματος σε υπόθεση *ζεπλύματος χρήματος* και την εξ αυτής επιβληθείσας κύρωσης, ιδίως στις περιπτώσεις που οι απαντήσεις προέρχονται από κεντρικά καταστήματα με μεγάλο όγκο συναλλασσομένων.

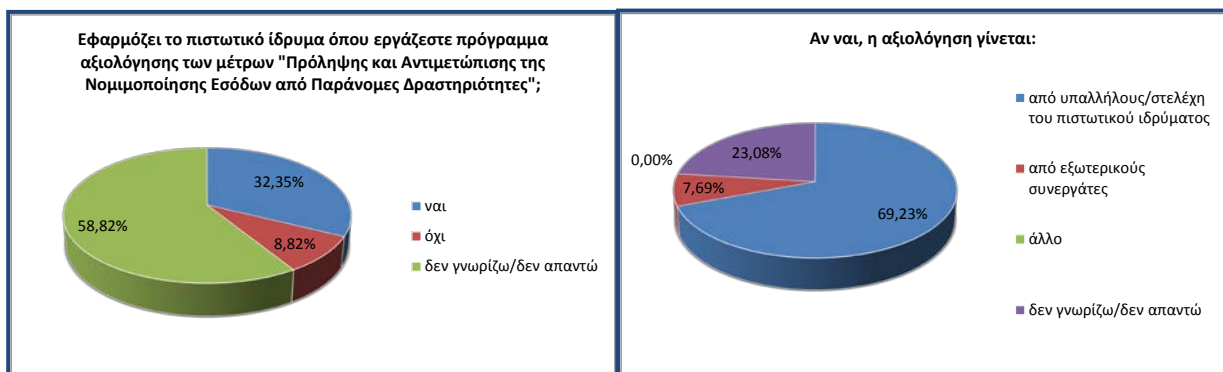
Και στις δύο περιπτώσεις, μόλις το 5,88% απάντησε θετικά, ενώ μόνο το 14,71% απάντησε ότι έχει πραγματοποιηθεί στο κατάστημά τους επιτόπιος έλεγχος από τις αρμόδιες αρχές. Τα χαμηλά αυτά ποσοστά, μπορεί να σχετίζονται με την απροθυμία των υπαλλήλων να αναφερθούν σε θέματα που ενδέχεται να πλήξουν την αξιοπιστία του ιδρύματος ή ίσως είναι ζητήματα για τα οποία δεν λαμβάνουν ενημέρωση από τη διοίκηση.

Αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων μέτρων, το 41,18% θεωρεί ότι τα μέτρα πρέπει να γίνουν αυστηρότερα, κατανοώντας ενδεχομένως τους κινδύνους που ενέχουν οι σύγχρονες συναλλαγές για τα πιστωτικά ιδρύματα και τις ευθύνες που έχουν επωμιστεί οι απασχολούμενοι σε αυτά. Παρόμοια είναι και η τοποθέτησή τους στο ζήτημα της επάρκειας του θεσμικού πλαισίου, θεωρώντας (σε ποσοστό 67,65%) ότι αυτό είτε είναι ανεπαρκές, είτε επιδεκτικό βελτιώσεων και τροποποιήσεων.

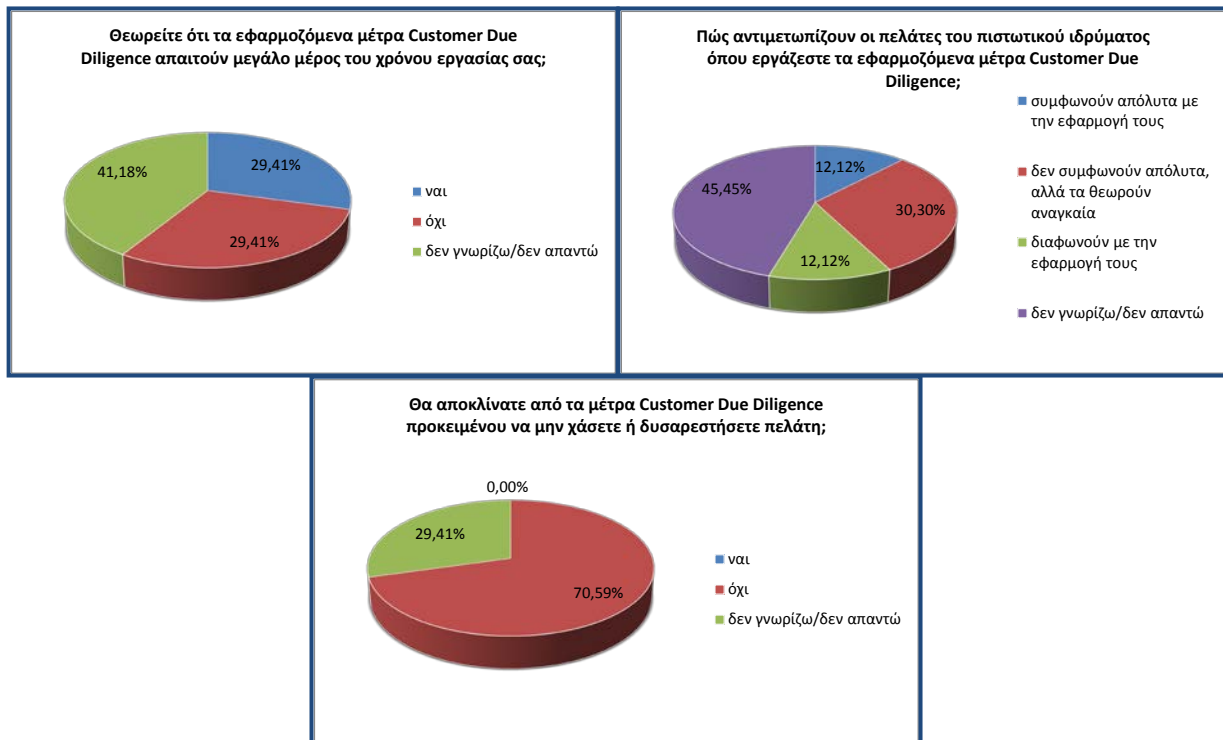

Όσον αφορά στη διεξαγωγή ελέγχων από πλευράς πιστωτικού ιδρύματος για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων μέτρων, προκύπτει ότι, οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 58,82%, δεν έχουν σαφή εικόνα για το αν διενεργείται αξιολόγηση, ωστόσο το 32,35% που απαντά καταφατικά, διευκρινίζει ότι αρμόδια είναι κυρίως τα στελέχη του ίδιου του πιστωτικού ιδρύματος και σπανίως ανατίθεται σε εξωτερικούς φορείς.

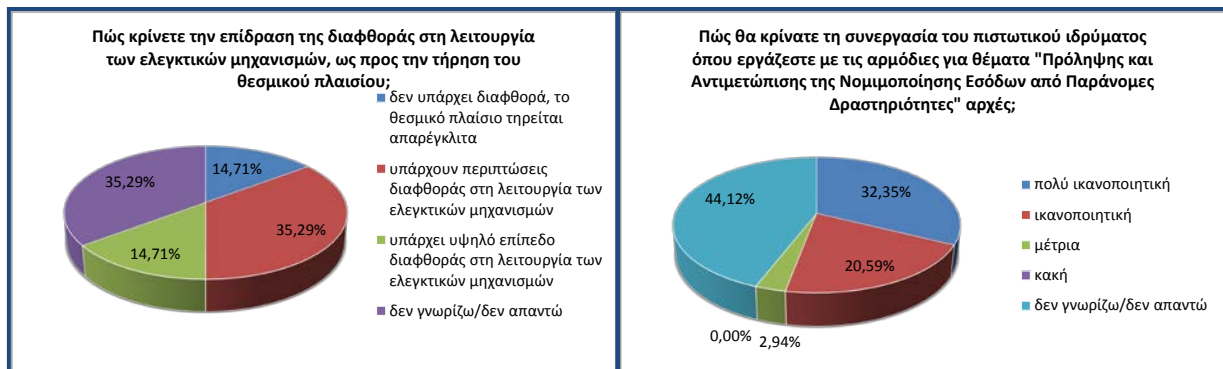

Ως προς την εφαρμογή των μέτρων Customer Due Diligence, το 1/3 περίπου θεωρεί ότι απαιτεί μεγάλο μέρος του χρόνου εργασίας τους, ωστόσο δεν θα απέκλιναν από αυτά για να ικανοποιήσουν κάποιο πελάτη.

Οι δε πελάτες, ακόμη κι αν δεν συμφωνούν απόλυτα με την εφαρμογή των μέτρων, ωστόσο θεωρούν ότι αυτά είναι απαραίτητα, ενδεχομένως διότι η εφαρμογή τους ενισχύει το κύρος του πιστωτικού ιδρύματος.

Η τοποθέτηση των συμμετεχόντων σε σχέση με το επίπεδο διαφθοράς των εποπτικών μηχανισμών δεν είναι ενιαία. Παρόλο που μόνο το 14,71% θεωρεί ότι το θεσμικό πλαίσιο τηρείται πιστά, το ήμισυ των ερωτηθέντων θεωρεί ότι υπάρχουν (ενίοτε συχνά) περιπτώσεις διαφθοράς. Παρόλα αυτά, άνω του 50% αυτών έχει τουλάχιστον ικανοποιητική συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές και μόνο ένα 3% θα χαρακτήριζε προβληματική αυτή τη σχέση.

Συνοψίζοντας, από την παραπάνω έρευνα προκύπτει ότι, με ευθύνη της διεύθυνσης και της διοίκησης των πιστωτικών ιδρυμάτων, το προσωπικό ενημερώνεται σχετικά με τη πρόληψη και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, με διανομή των σχετικών οδηγιών και τη διενέργεια επιμορφωτικών σεμιναρίων. Πρόκειται, όμως, για μια διαδικασία που αφορά κυρίως υπαλλήλους συναλλακτικών θέσεων και άτομα του ανώτερου προσωπικού, χωρίς να καλύπτει το σύνολο του απασχολουμένων.

Πρέπει πάντως να αναγνωρισθεί, ότι όσοι κατέχουν θέσεις εξυπηρέτησης πελατών, έχουν μία σαφέστερη εικόνα των μέτρων πρόληψης και, μάλιστα, δεν είναι διατεθειμένοι να αποκλίνουν από αυτά. Αντιθέτως, επιθυμούν διατήρηση, αν όχι περαιτέρω εντατικοποίηση, των εφαρμοζόμενων μέτρων, αντιλαμβανόμενοι το μέγεθος των ευθυνών που τους έχει ανατεθεί.

Τέλος, προβληματίζει η εκπεφρασμένη πεποίθηση ότι ο ελεγκτικός και θεσμικός μηχανισμός εμφανίζει φαινόμενα διαφθοράς, καθιστώντας σαφές ότι το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν έχει ακόμη προασπιστεί απόλυτα, απέναντι σε μία απειλή διαρκώς μεταλλασόμενη.

Κεφάλαιο 8 Συμπεράσματα

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνιστά ένα διογκούμενο παγκόσμιο πρόβλημα, το οποίο εκμεταλλεύεται διαφορετικά οικονομικά, πολιτικά και νομικά συστήματα και απειλεί τη φερεγγυότητα και τη σταθερότητα του οικονομικού οικοδομήματος και μάλιστα τη βάση του, όπως εκφράζεται από τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

Μολονότι δεν είναι εφικτή η ακριβής εκτίμηση της έκτασης του προβλήματος, ωστόσο η τάση εκτιμάται ανοδική, λόγω των νέων αποϋλοποιημένων χρηματοοικονομικών προϊόντων και των ανέπαφων τραπεζικών συναλλαγών στα πλαίσια της ελεύθερης αγοράς. Οι εξελίξεις από τη δεκαετία του 1990 κι έπειτα (η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η παγκοσμιοποίηση των αγορών, η ανάπτυξη της διαδικτύου και της τεχνολογίας των επικοινωνιών) αύξησαν σε μεγάλο βαθμό τη ροή πληροφοριών, αγαθών και κεφαλαίων, καθιστώντας δύσκολο και, ενίοτε, αναποτελεσματικό το έργο των φορέων που δραστηριοποιούνται στην αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος, ιδίως δε, όταν αυτό περιορίζεται σε εθνικό επίπεδο.²⁸⁹

Για την ελληνική πραγματικότητα, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποτελεί ένα σχετικά καινοφανές έγκλημα, που περιβάλλεται από ασαφή περιρρέουσα εικόνα και οι προσπάθειες της ελληνικής έννομης τάξης να εναρμονιστεί με τις διεθνείς επιταγές και συστάσεις έγιναν με σπασμωδικές και ενίοτε ερασιτεχνικές κινήσεις.²⁹⁰ Ενδεικτικά, στην έκθεση της FATF για το έτος 1994, αναφερόταν ότι η Ελλάδα δεν είχε εκπονήσει επαρκές πρόγραμμα καταπολέμησης του προβλήματος, παρά την κομβική γεωγραφική της θέση που ευνοεί το λαθρεμπόριο και τη διακίνηση ναρκωτικών, τους κατεξοχήν σχετιζόμενους με το *ζέπλυμα χρήματος* τομείς.²⁹¹ Μέχρι τότε ίσχυε ο Ν.2145/1993, το βασικό κενό του οποίου ήταν ότι παρέβλεπε το ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τον επόμενο χρόνο ψηφίστηκε, με παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο νόμος

²⁸⁹ **Arnone M. and P.C.Padoan**, (2008), ό.π.

²⁹⁰ **Παύλου Σ.**, (2006), *(Προηγούμενη) «Εγκληματική Δραστηριότητα»: Ταυτολογία ή Μετεξέλιξη*, Στο *Ένωση Ελλήνων Ποινολόγων*, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 119-137, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

²⁹¹ **Τραγάκης Ε.**, (1996), ό.π., σσ.345-346.

2331/1995, που επέβαλε (και στην Ελλάδα) τη συμμόρφωση με τις επιταγές της Σύμβασης της Βιέννης και του Στρασβούργου.²⁹² Το βασικό πρόβλημα αυτού του νομοθετήματος ήταν ότι έθετε τους υπαλλήλους και τα στελέχη των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων προ ποινικών ευθυνών, για ενέργειες που άπτονταν των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, απαιτώντας ταυτόχρονα από αυτούς να μπορούν να διακρίνουν το παράνομο χρήμα και τις ύποπτες συναλλαγές, χωρίς να έχει προηγηθεί η σχετική εκπαίδευσή τους.²⁹³ Σήμερα, όπως προκύπτει από τη διενεργηθείσα έρευνα, οι εργαζόμενοι στον εγχώριο τραπεζικό τομέα (τουλάχιστον τα ανώτερα στελέχη και όσοι απασχολούνται σε συναλλακτικές θέσεις) κατέχουν τις βασικές γνώσεις και εφαρμόζουν σε μεγάλο βαθμό τις επιταγές των θεσμικών φορέων, κρίνοντας θεμιτή την αυστηρότερη τήρηση και την ενίσχυσή τους. Μάλιστα, στην Έκθεση Παρακολούθησης της Αναφοράς Αμοιβαίας Αξιολόγησης για το 2011, αναφέρεται ότι η Ελλάδα έχει σημειώσει επαρκή πρόοδο σε όλες τις βασικές συστάσεις και συνιστάται η παύση της τακτικής διαδικασίας παρακολούθησης.²⁹⁴

Είναι γεγονός ότι η πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενέχει πολλές δυσκολίες και τα μέτρα αντιμετώπισης συχνά έχουν αμφίβολα αποτελέσματα. Παρά τις προσπάθειες καταστολής του φαινομένου, τα κράτη και η διεθνής κοινότητα βρίσκονται συνεχώς μπροστά σε νέες προκλήσεις, που καθιστούν τις όποιες πρωτοβουλίες αναποτελεσματικές και ξεπερασμένες.²⁹⁵

Ως εκ τούτου, τα μέτρα που εφαρμόζονται αποτελούν προϊόν στενής διεθνούς συνεργασίας και στοχεύουν πρωτίστως στην προστασία της φήμης και της λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, ως κεντρικά όργανα άσκησης της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Βέβαια, ενώ τα μέτρα ενισχύονται, εστιάζοντας κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα και στις περιοχές που βρίσκονται πλησιέστερα στα σύνορα, ελλοχεύει ο κίνδυνος οι εγκληματίες να στραφούν σε μικρότερα, περιφερειακά πιστωτικά ιδρύματα.²⁹⁶

²⁹² Κατσιός Σ., (1998), ό.π., σσ.268-268.

²⁹³ ό.π., σ.284.

²⁹⁴ FATF, (2011), ό.π.

²⁹⁵ Adamoli S., (2014), *Money Laundering*,

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/757090/money-laundering>

²⁹⁶ Swann J., (2003), *Pulling the Plug on Money Laundering: Tactics and Technology to Deal with Recent Changes*, *Community Banker*, 12 (9), pp.48-53.

Το κόστος συμμόρφωσης των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στις εκάστοτε βελτιωμένες ρυθμίσεις, που συνεχώς προκύπτουν ως απάντηση στις νέες μεθόδους νομιμοποίησης, βαίνει συνεχώς αυξανόμενο.²⁹⁷ Σύμφωνα με παγκόσμια έρευνα που διεξήγε τον Νοέμβριο του 2013 η KPMG, στην οποία συμμετείχαν 317 ερωτηθέντες, προερχόμενοι από τις μεγαλύτερες (σύμφωνα με την ετήσια έκδοση του Banking Magazine) τράπεζες παγκοσμίως, εκπροσωπώντας 48 χώρες, το κόστος αυξάνεται σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50% από έτος σε έτος.²⁹⁸ Σε άλλη έρευνα που διεξήχθη από το Τραπεζικό Ινστιτούτο της Ελβετίας (Swiss Banking Institute) του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης, σε συνεργασία με πανεπιστήμια της Γερμανίας και της Σιγκαπούρης, για την αποτελεσματικότητα των μέτρων αντιμετώπισης του *ξεπλύματος χρήματος* από τα πιστωτικά ιδρύματα των χωρών τους, τα πορίσματα είναι αντιφατικά, καθώς θεωρείται μεν σημαντική η συμμόρφωση με τα μέτρα προστασίας των τραπεζών, ωστόσο κρίνεται ως εξαιρετικά επιβαρυντική για τα λειτουργικά κόστη. Επιπλέον, είναι διάχυτη η άποψη ότι τα προτεινόμενα μέτρα δεν συμβάλλουν ιδιαίτερα στην πρόληψη του γενεσιουργού αδικήματος.²⁹⁹ Τέλος, πολλά πιστωτικά ιδρύματα, θεωρούν ότι η πιστή εφαρμογή των κανονιστικών διατάξεων λειτουργεί αποθαρρυντικά για το κοινό και εντείνει τον ανταγωνισμό εντός του κλάδου.

Περάν όμως του κόστους εφαρμογής, τα μέτρα αποτελούν και απειλή για την ελευθερία των πολιτών και συγκεκριμένα την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικότητας.³⁰⁰ Κατ' αναλογία, η απαρέγκλιτη εφαρμογή των Μέτρων Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη ενέχει τον κίνδυνο χρηματοπιστωτικού αποκλεισμού αδύναμων κοινωνικών ομάδων. Ωστόσο, αν η προσπάθεια ενίσχυσης του ρυθμιστικού πλαισίου γίνει σταδιακά, με τις κατάλληλες εξαιρέσεις στους κανόνες, τα μέτρα θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικότερα. Την τακτική αυτή υιοθέτησε η Ν. Αφρική, η οποία καθορίζει για πελάτες χαμηλού εισοδήματος (που,

²⁹⁷ FSB, (2004), *Is Better Regulation Better for Business*, In Angell I.O. and D.S. Demetis, ό.π.

²⁹⁸ KPMG, (2014), *Global Anti-Money Laundering Survey 2014*, <http://www.kpmg.com/Ca/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/4882-Cross-Border-Investigation-Final.pdf>

²⁹⁹ Geiger H. and O. Wuensch, (2007), *The Fight Against Money Laundering: An Economic Analysis of a Cost – Benefit Paradoxon*, Journal of Money Laundering Control, 10 (1), pp.91-105.

³⁰⁰ Hassemer W., (2002), *Zum Spannungsverhältnis von Freiheit und Sicherheit*, In Geiger H. and O. Wuensch, ό.π.

κατά κανόνα, πραγματοποιούν συναλλαγές χαμηλών ποσών) λιγότερα προαπαιτούμενα.³⁰¹

Στο ζήτημα της διεθνούς αντιμετώπισης, διερωτάται κανείς, ποιο το νόημα εμπλοκής τόσων οργανισμών στο ζήτημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων. Το διαδίκτυο βρίθει ρυθμίσεων, οδηγιών και συστάσεων από τη FATF, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα, την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, την Ευρωπαϊκή Ένωση, με ταυτόσημο σχεδόν περιεχόμενο. Άλλωστε, και τα μέλη αυτών των οργανισμών συνήθως ταυτίζονται.³⁰²

Συνεπώς, το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι αν η εφαρμογή των νομικών διατάξεων έχει συμβάλει στον περιορισμό του φαινομένου. Η απάντηση δεν μπορεί να δοθεί με απόλυτη βεβαιότητα, καθώς η αποτελεσματικότητα των μέτρων δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί, ελλείψει στατιστικών δεδομένων.³⁰³ Σίγουρα, πάντως, έχει καταστήσει δύσκολο και δαπανηρό το έργο των εγκληματιών. Στα τέλη της δεκαετίας του '70, το κόστος της νομιμοποίησης εσόδων από το εμπόριο ναρκωτικών στην Κολομβία, ανερχόταν περίπου στο 4 με 8%. Ο νόμος, ωστόσο, για την υποχρέωση αναφοράς των συναλλαγών σε συνάλλαγμα πολλαπλασίασε το κόστος τους, ενώ η αύξηση του αριθμού των απαιτούμενων συναλλαγών και η δυσκολία ολοκλήρωσής τους, μεγάλωσε την πιθανότητα εντοπισμού και κατάσχεσης των παράνομων κεφαλαίων.³⁰⁴

Με βάση το υλικό που συγκεντρώθηκε για τη συγκεκριμένη μελέτη, προκύπτει ότι η εξάλειψη του φαινομένου είναι, αν όχι αδύνατη, σίγουρα πάντως δύσκολη, η δε απειλή της, εκ των υστέρων, επιβολής ποινών δεν επαρκεί. Εφόσον δεν υφίσταται κοινά αποδεκτό ρυθμιστικό και θεσμικό πλαίσιο, όσοι το επιθυμούν, σίγουρα θα επινοούν τρόπους να φέρουν εις πέρας τις παράνομες δραστηριότητές τους. Από την άλλη μεριά, ίσως τελικά το κλειδί να μην είναι η συντονισμένη διεθνής δράση, αλλά η ενίσχυση των εθνικών μέσων καταστολής, που θα αποτρέπουν τη διαφυγή των κεφαλαίων προς κράτη με ευνοϊκή νομοθεσία. Όσον αφορά τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα μέτρα προστασίας κρίνονται θετικά και, εφόσον εφαρμόζονται απαρέγκλιτα, επαρκή. Όμως, συχνά το πρόβλημα ξεκινά εκ των έσω, με εμπλοκή

³⁰¹ Isern J., Porteous D., Hernandez-Coss R. and C. Egwuagu, (2005), ό.π.

³⁰² Morris-Cotterill N., (2001), ό.π.

³⁰³ Stefanou C. and H. Xanthaki, (1999), ό.π.

³⁰⁴ Jurith E.H., ό.π.

στελεχών και υπαλλήλων των ίδιων των τραπεζών. Εντούτοις, προκαλεί σκεπτικισμό η πεποίθηση ότι η επιβολή ποινικών κυρώσεων σε υπαλλήλους και στελέχη τραπεζών, ελάχιστα θα πρόσφερε στην αντιμετώπιση του προβλήματος, δεδομένου ότι πλέον η *διαδρομή του μαύρου χρήματος* από την παράνομη πηγή στην νόμιμη κατάληξη, δεν περνά πάντα από φορείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος.³⁰⁵

Δοθέντος του γεγονότος ότι το μεγαλύτερο τμήμα των κεφαλαίων προέρχεται από φορολογικές παραβάσεις και διακίνηση ναρκωτικών, απαιτείται συντονισμός των φορολογικών μηχανισμών, εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων, ώστε να περιορισθούν τα διαφυγόντα, προς νομιμοποίηση, κέρδη καθώς και, τουλάχιστον αναφορικά με την Ελλάδα, η ενίσχυση των συνοριακών ελέγχων ώστε να δυσχεραίνεται η είσοδος ναρκωτικών ουσιών στη χώρα. Επιπλέον, οφείλουν οι επιχειρήσεις που προσφέρουν ηλεκτρονικές συναλλαγές, να επιβάλλουν αυστηρότερους περιορισμούς, να εναρμονίσουν τις υπηρεσίες τους με το ισχύον νομικό πλαίσιο και να δώσουν έμφαση στην προστασία των ηλεκτρονικών τους συστημάτων.

Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο του Δικαίου, Jean Carbonnier (1995), *«ο πιο αποτελεσματικός νόμος είναι εκείνος που μένει ανεφάρμοστος όχι λόγω αναποτελεσματικότητας αλλά εξαιτίας του σεβασμού που χαίρει και της εύστοχης πρόληψης που ενεργεί προκαταβολικά και καθιστά την καταστολή άνευ αντικειμένου»*.³⁰⁶ Συνεπώς, πέραν της θέσπισης νόμων, απαιτείται και η ανθρώπινη βούληση. Το πρόβλημα στο ζήτημα που εξετάστηκε έγκειται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη παραβατική συμπεριφορά οδηγεί σε σημαντικά οικονομικά οφέλη, κίνητρο που ατονεί τους όποιους ηθικούς ενδοιασμούς.

³⁰⁵ Κατσιός Σ., (1998), ό.π., σσ.272-273.

³⁰⁶ Ζέρβα Χ.Α., (2006), ό.π.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσες Αναφορές

1. **Γαβράς Σ.**, (2006), *Συζήτηση Στρογγυλής Τραπέζης, Στο Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων*, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 449-452, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
2. **Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων**, (επιμ.), (2006), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 357-378, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
3. **Ζέρβα Χ.Α.**, (2006), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Μύθος ή Αλήθεια η Αντιμετώπισή του στην Ελληνική Πραγματικότητα;*, Στο **Νομικό Βήμα**, (επιμ.), *Τόμος 50^{ος}*, σσ.824-813, Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Αθήνα.
4. **Θωμαδάκης Σ. και Μ. Ξανθάκης**, (2011), *Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου: Τραπεζική Επιστήμη – Θεωρία και Πράξη*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα.
5. **Καπόπουλος Π. και Σ. Λαζαρέτου**, (1997), *Νομισματικές Σχέσεις, Διεθνής Τραπεζική και Χρηματοδότηση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
6. **Κατσιός Σ.**, (1998), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Η Γεωπολιτική του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Συστήματος: Το Φαινόμενο της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
7. **Κατσιός Σ.**, (2008), *Το Οικονομικό Έγκλημα στην Αρχιτεκτονική των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων: Τα Πρότυπα ως Εργαλείο της Σύγχρονης Διακυβέρνησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
8. **Κολλίντζας Τ. και Χ. Ντέλλας**, (1998α), *Διαφθορά, Οικονομική Ανάπτυξη και Διανομή του Εισοδήματος*, Στο **Νικολοπούλου Α.**, (επιμ.), *Κράτος και Διαφθορά*, σσ.167-184, Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
9. **Λίβος Ν.**, (2006), *Το «Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος» και η Εξιχνίασή του*, Στο **Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων**, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 357-378, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.

10. **Ναμίας Ο.Σ.**, (2006), *Ο Ρόλος και η Ευθύνη του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος στο Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος*, Στο **Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων**, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 379-408, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
11. **Νικολοπούλου Α.**, (επιμ.), (1998), *Κράτος και Διαφθορά*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
12. **Νομικό Βήμα**, (επιμ.), (2006), *Τόμος 50^{ος}*, Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Αθήνα.
13. **Ντόκας Ι.**, (2012), *Η Εξέλιξη του Τραπεζικού Συστήματος από την Δεκαετία του 40 έως Σήμερα*, Σημειώσεις Διαλέξεων, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Αθήνα.
14. **Park Y.S. και J. Zwick**, (1988), *Διεθνής Τραπεζική Θεωρία και Πρακτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
15. **Παύλου Σ.**, (2006), (Προηγούμενη) *«Εγκληματική Δραστηριότητα»: Ταυτολογία ή Μετεξέλιξη*, Στο **Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων**, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 119-137, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
16. **Στεφάνου Κ. και Χ. Γκόρτσος**, (2006), *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Σειρά Μελετών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου 1, Αθήνα.
17. **Τάτσος Ν.**, (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
18. **Τραγάκης Γ.**, (1996), *Οργανωμένο Έγκλημα και Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, Money Laundering*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
19. **Τσιρίδης Π.**, (2006), *Το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος και το Λειτουργήμα του Συνηγόρου (Υποχρεώσεις και Ευθύνες)*, Στο **Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων**, (επιμ.), *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος – «Καθαρή» ή Ελεύθερη Κοινωνία;*, σσ. 301-355, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα.
20. **Φλώρος Ν.**, (2012), *Η Ευθύνη των Εποπτικών Αρχών στο Χρηματοπιστωτικό Τομέα: Η Αστική Ευθύνη του Επόπτη προς Αποζημίωση Λόγω Πλημμελούς Εποπτείας*, Νομική Βιβλιοθήκη,

21. **Χριστόπουλος Α. και Ι. Ντόκας**, (2012), *Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*, Εκδόσεις Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Ξενόγλωσσες Αναφορές

1. **Ackermann J.B.** (1992), *Geldwäscherei – Money Laundering: Eine vergleichende Darstellung des Rechts und der Erscheinungsformen in den USA und in der Schweiz*, Στο **Κατσιός Σ.**, *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Η Γεωπολιτική του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Συστήματος: Το Φαινόμενο της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
2. **Alexiadis S.**, (1994), *Dirty Money - Laundering: The Greek Experience*, *Journal of Financial Crime*, 2 (2), pp.132 - 136.
3. **Alldrige P.**, (2001), *The Moral Limits of the Crime of Money Laundering*, *Buffalo Criminal Law Review*, 5 (1), pp.279-319.
4. **Angell I.O. and D.S. Demetis**, (2005), *Systems Thinking about Anti-Money Laundering: Considering the Greek Case*, *Journal of Money Laundering Control*, 8 (3), pp.271-284.
5. **Araujo R.A.**, (2008), *Assessing the Efficiency of the Anti – Money Laundering Regulation: An Incentive – Based Approach*, *Journal of Money Laundering Control*, 11 (1), pp.67-75.
6. **Arnone M. and P.C.Padoan**, (2008), *Anti-Money Laundering by International Institutions: A Preliminary Assessment*, *European Journal of Law and Economics*, 26 (3), pp.361-386.
7. **Bernasconi P.**, (1987), *Geldwäscherei – Macht sich Kriminalität bezahlt?*, Στο **Κατσιός Σ.**, *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Η Γεωπολιτική του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Συστήματος: Το Φαινόμενο της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
8. **Brindle M.**, (2001), *Private Banks' Initiative Against Money Laundering*, *Journal of Money Laundering Control*, 4 (4), pp.344-347.

9. **Brody R.G. and K.A. Kiehl**, (2010), *From White-Collar Crime to Red-Collar Crime*, Journal of Financial Crime, 17 (3), pp.351-364.
10. **Buchanan B.**, (2004), *Money Laundering – A Global Obstacle*, Research in International Business and Finance, 18 (1), pp.115-127.
11. **Chaikin D. and J.C. Sharman**, (2009), *Corruption and Money Laundering: A Symbiotic Relationship*, In **Sharman J.C.**, *The Money Laundry: Regulating Criminal Finance in the Global Economy*, Cornell University Press, Ithaca.
12. **Chatain P.L., McDowell J., Mousset C., Schott P.A. and E. Van der Does de Willebois**, (2009), *Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide for Bank Supervisors*, The World Bank, Washington.
13. **FATF Report VII**, (1996), *FATF on Money Laundering Condemns New Investment Law in the Seychelles*, In **Mugarura N.**, *The Institutional Framework against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.
14. **FATF Report**, (1996a), *FATF on Money Laundering Issues a Statement about Lack of Anti – Money Laundering Law in Turkey*, In **Mugarura N.**, *The Institutional Framework Against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.
15. **FATF**, (2004), *The Financial War on Terrorism: A Guide by the Financial Action Task Force*, FATF – GAFI.
16. **FSB**, (2004), *Is Better Regulation Better for Business?*, In **Angell I.O. and D.S. Demetis**, *Systems Thinking about Anti-Money Laundering: Considering the Greek Case*, Journal of Money Laundering Control, 8 (3), pp.271-284.
17. **Geiger H. and O. Wuensch**, (2007), *The Fight Against Money Laundering: An Economic Analysis of a Cost – Benefit Paradoxon*, Journal of Money Laundering Control, 10 (1), pp.91-105.
18. **Harvey J.**, (2005), *An Evaluation of Money Laundering Policies*, Journal of Money Laundering Control, 8 (4), pp.339-345.
19. **Hassemer W.**, (2002), *Zum Spannungsverhältnis von Freiheit und Sicherheit*, In **Geiger H. and O.Wuensch**, *The Fight Against Money Laundering: An*

- Economic Analysis of a Cost – Benefit Paradoxon*, Journal of Money Laundering Control, 10 (1), pp.91-105.
20. **Haynes A.**, (1993), *Money Laundering and Changes in International Banking Regulation*, In **Stessens G.**, (2000), *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*, Cambridge University Press, Cambridge.
21. **Haynes A.**, (2008), *Money Laundering: From Failure to Absurdity*, Journal of Money Laundering Control, 11 (4), pp.303-319.
22. **Hopton D.**, (2009), *Money Laundering, A Concise Guide for all Business*, 2nd Edition, Ashgate Publishing Ltd, Surrey.
23. **Houston J. and A.Tran**, (2001), *A survey of Tax Evasion Using the Randomized Response Technique*, Advances in Taxation, 13, pp.69-94.
24. **Irwin A.S.M., Choo K.K.R. and L.Liu**, (2012), *Modelling of Money Laundering and Terrorism Financing Typologies*, Journal of Money Laundering Control, 15 (3), pp. 316-335.
25. **Jasinski W.**, (2011), *New Challenges in Combating Money Laundering, Terrorist Financing and Corruption*, Internal Security, 3 (2), pp.181-200.
26. **Johnston R.B. and J. Abbott**, (2005), *Placing Bankers in the Front Line*, Journal of Money Laundering Control, 8 (3), pp.215-219.
27. **Jurith E.H.**, (2002), *International Cooperation in the Fight against Money Laundering*, Journal of Financial Crime, 9 (3), pp.212-216.
28. **Kegö W. and A. Georgieff**, (2012), *Reassessing the Risk Based Anti-Money Laundering Strategy*, Policy Brief, 106, p.1-2.
29. **Leino R.**, (2010), *The Strange Case of Amended Amendment S.A.1107*, In **Simser J.**, *Money Laundering: Emerging Threats and Trends*, Journal of Money Laundering Control, 16 (1), pp.41-54.
30. **Liargovas P. and S. Repousis**, (2011), *Underground Banking or Hawala and Greece - Albania Remittance Corridor*, Journal of Money Laundering Control, 14 (4), pp.313-323.
31. **Linn C.**, (2008), *Regulating the Cross-Border Movement of Prepaid Cards*, In **Simser J.**, *Money Laundering: Emerging Threats and Trends*, Journal of Money Laundering Control, 16 (1), pp.41-54.

32. **McCarthy K.J., van Santen P. and I. Fiedler**, (2014), *Modeling the Money Launderer: Microtheoretical Arguments on Anti-Money Laundering Policy*, International Review of Law and Economics, DOI: 10.1016/j.irle.2014.04.006.
33. **Montague D.**, (2011), *Essentials of Online Payment Security and Fraud Prevention*, Wiley, New Jersey.
34. **Morris - Cotterill N.**, (2001), *Money Laundering*, Foreign Policy, 124, pp.14-22.
35. **Mugarura N.**, (2011), *The Institutional Framework Against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.
36. **Müller C.**, (1992), *Geldwäscherei: Motive – Formen – Abwehr*, Στο **Κατσιός Σ.**, *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος: Η Γεωπολιτική του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Συστήματος: Το Φαινόμενο της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
37. **Murphy S.**, (2000), *Multilateral Listing of States as Money Laundering Havens*, The American Journal of International Law, 94 (4), pp.695-696.
38. **Naím M.**, (2003), *The Five Wars of Globalization*, Foreign Policy, pp.28-37.
39. **Naylor R.T.**, (2002), *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy*, McGill - Queen' s University Press, Montreal and Kingston.
40. **Norton J. and G. Walker**, (1994), *Banks: Fraud and Crime*, 2nd Edition, Lloyd' s of London Press, London.
41. **Palan R., Murphy R. and C.Chavagneux**, (2009), *Cornell Studies in Money: Tax Havens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, Ithaca and London.
42. **Philippsohn S.**, (2001), *Money Laundering on the Internet*, Computers & Security, 20, pp.485-490.
43. **Ping. H.**, (2004), *Banking Secrecy and Money Laundering*, In **Young M.A.**, *The Exploitation of Offshore Financial Centres: Banking Confidentiality and Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 16 (3), pp.198-208.

44. **Popa G.D.**, (2012), *International Cooperation in the Struggle Against Trans-Border Organized Crime and Money Laundering*, Contemporary Readings in Law & Social Justice, 4 (2), pp.575-578.
45. **Pramod V., Li J. and P. Gao**, (2012), *A Framework for Preventing Money Laundering in Banks*, Information Management & Computer Security, 20 (3), pp.170-183.
46. **Schneider F. and U.Windischbauer**, (2008), *Money Laundering: Some Facts*, European Journal of Law and Economics, 26, pp.387-404.
47. **Serpel P.T. and A. Shachmurove**, (2005), *Appropriate Measures to Use Money Laundering Prevention as an Antidote to Tax Evasion*, The Journal of Entrepreneurial Finance & Business Ventures, 10 (2), pp.57-75.
48. **Sharma R.**, (2005), *Due Diligence and Money Laundering*, In **Mugarura N.**, *The Institutional Framework Against Money Laundering and its Underlying Predicate Crimes*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 19 (2), pp.174-194.
49. **Sharman J.C.**, (2011), *Cornell Studies in Political Economy: The Money Laundry: Regulating Criminal Finance in the Global Economy*, Cornell University Press, Ithaca and London.
50. **Siebert H.**, (1999), *The World Economy*, Routledge, London & New York.
51. **Simser J.**, (2013), *Money Laundering: Emerging Threats and Trends*, Journal of Money Laundering Control, 16 (1), pp.41-54.
52. **Solomon R.**, (1999), *Transformation of the World Economy*, 2nd Edition, Palgrave Macmillan, New York.
53. **Sornette D.**, (2004), *Why Stock Markets Crash: Critical Events in Complex Financial Systems*, Princeton University Press, Princeton & Oxford.
54. **Stefanou C. and H. Xanthaki**, (1999), *Greece: Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 3 (2), pp.161-172.
55. **Stessens G.**, (2000), *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*, Cambridge University Press, Cambridge.
56. **Subashi R.**, (2013), *The Connection between Money Laundering and Tax Evasion*, International Journal of Global Business, 6 (2), pp.80-89.

57. **Sutherland E.H.**, (1940), *White - Collar Criminality*, American Sociological Review, 5 (1), pp.1-12.
58. **Swann J.**, (2003), *Pulling the Plug on Money Laundering: Tactics and Technology to Deal with Recent Changes*, Community Banker, 12 (9), pp.48-53.
59. **Tanzi V.**, (1998), *Corruption and the Budget: Problems and Solutions*, Στο **Τάτσος Ν.**, *Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
60. **Tsingou E.**, (2010), *Global Financial Governance and the Developing Anti-Money Laundering Regime: What Lessons for International Political Economy?*, International Politics, 47 (6), pp.617-637.
61. **Turner J.E.**, (2011), *Money Laundering Prevention: Deterring, Detecting and Resolving Financial Fraud*, Wiley, New Jersey.
62. **Unger B.**, (2007), *The Scale and Impacts of Money Laundering*, In **McCarthy K., Van Santen P. and I. Fiedler**, *Modeling the Money Launderer: Microtheoretical Arguments on Anti-Money Laundering Policy*, International Review of Law and Economics, DOI: 10.1016/j.irl.2014.04.006.
63. **Vaithilingam S. and M. Nair**, (2009), *Mapping Global Money Laundering Trends: Lessons from the Pace Setters*, Research in International Business and Finance, 23 (1), pp.18-30.
64. **Van Duyne P.C.**, (1993), *Geld Witwassen*, In **Stessens G.**, *Money Laundering: A New International Law Enforcement Model*, Cambridge University Press, Cambridge.
65. **Van Jaarsveld I.**, (2004), *Following the Money Across Cyber Highways: A Herculean Task or International Challenge?*, In **Pramod V., Li J. and P. Gao**, *A Framework for Preventing Money Laundering in Banks*, Information Management & Computer Security, 20 (3), pp.170-183.
66. **Veng A. and A. Leong**, (2007), *Chasing Dirty Money: Domestic and International Measures Against Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 10 (2), pp. 140-156.
67. **Young M.A.**, (2013), *The Exploitation of Offshore Financial Centres: Banking Confidentiality and Money Laundering*, Journal of Money Laundering Control, 16 (3), pp.198-208.

68. **Zerey J.C.**, (1997), *Greece*, Journal of Money Laundering Control, 1 (2), pp.189-194.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης - Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, (2011), *Ετήσια Έκθεση 2011*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/AnnualReport2011_GR.pdf
2. Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης - Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, (2015), *Στατιστικά Στοιχεία 2012*, <http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/STATISTICS%202012.pdf>
3. Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, (2013), *Έκθεση Πεπραγμένων Α' Μονάδας Έτους 2013*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/Annual_Report_A_2013.pdf
4. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2005), *Οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*, http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/Κοινοτική_Οδηγία.60-26.10.2005-Πρόληψη_του_χρηματοπιστωτικού_συστήματος_από_παράνομες_δραστηριότητες.pdf
5. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2006), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1781/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1781&from=EN>
6. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1991), *Οδηγία του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1991, για την Πρόληψη της Χρησιμοποίησης του*

Χρηματοπιστωτικού Συστήματος για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0308&from=EN>

7. **Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς**, (2009), *Εγκύκλιος Αρ.41: Ενδεικτική Τυπολογία Υποπτων Συναλλαγών/ Δραστηριοτήτων Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας*, http://www.hellenic-fiu.gr/images/stories/files/CMC_Typologies_gr.pdf
8. **Ευρετήριο Οικονομικών Όρων**, (2015), *Φοροδιαφυγή (Tax Evasion/Mitigation)*, <http://www.euretirio.com/2010/06/forodiacygi.html#ixzz3Fwn4aPQcc>
9. **Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα**, (2013), *Μηνιαίο Δελτίο Μαρτίου 2013*, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ektmonth201303.pdf>
10. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (1993), *ΦΕΚ Α' 88/28.5.1993*, <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=80RTLJg9THM%3D&tabid=132>
11. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (1995), *ΦΕΚ Α' 173/24.8.1995*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-173-1995-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>
12. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (2005), *ΦΕΚ Α' 305/13.12.2005*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-305-2005-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>
13. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (2008), *ΦΕΚ Α' 166/5.8.2008*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-166-2008-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>
14. **Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας**, (2011), *ΦΕΚ Α' 49/10.3.2011*, <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-49-2011-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html>
15. **Adamoli S.**, (2014), *Money Laundering*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/757090/money-laundering>
16. **Anti-Money Laundering Forum**, (2014), *Money Laundering*, http://www.anti-moneylaundering.org/Money_Laundering.aspx

17. **Bartlett B.L.**, (2002), *The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development*, <http://www.afp.gov.au/~media/afp/pdf/m/money-laundering-02.ashx>
18. **Basel Committee on Banking Supervision**, (1997), *Core Principles for Effective Banking Supervision*, <http://www.bis.org/publ/bcbs30a.pdf>
19. **Basel Committee on Banking Supervision**, (1988), *Prevention of Criminal Use of the Banking System for the Purpose of Money-Laundering (December 1988)*, <http://www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf>
20. **Basel Committee on Banking Supervision**, (2001), *Customer Due Diligence for Banks*, <http://www.bis.org/publ/bcbs77.pdf>
21. **Basel Committee on Banking Supervision**, (2014), *Sound Management of Risks Related to Money Laundering and Financing of Terrorism*, <http://www.bis.org/publ/bcbs275.pdf>
22. **Council of Europe, Committee of Ministers**, (1981), *Recommendation No. R(81)12*, [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R\(81\)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/R(81)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf)
23. **Council of Europe**, (2005), *Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime*, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/141.htm>
24. **Egmont Group of Financial Intelligence Units**, (2013), *Annual Report 2012–2013*, <http://www.egmontgroup.org/library/download/314>
25. **Egmont Group of Financial Intelligence Units**, (2014), *About*, <http://www.egmontgroup.org/about>
26. **EU Financial Intelligence Units' Platform**, (2008), *Report on Confidentiality and Data Protection in the Activity of FIUs*, http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/fiu-report-confidentiality_en.pdf
27. **FATF**, (2007), *Guidance on the Risk-Based Approach to Combating Money Laundering and Terrorist Financing: High Level Principles and Procedures*, <http://www.fatf->

- gafi.org/media/fatf/documents/reports/high%20level%20principles%20and%20procedures.pdf
28. **FATF**, (2010), *Money Laundering Using New Payment Methods*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20using%20New%20Payment%20Methods.pdf>
29. **FATF**, (2011), *Mutual Evaluation Tenth Follow-Up Report: Greece*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/FoR%20Greece.pdf>
30. **FATF**, (2012), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation: The FATF Recommendations*, http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf
31. **FATF**, (2013), *Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Measures and Financial Inclusion*, http://www.FATF-gafi.org/media/FATF/documents/reports/aml_cft_measures_and_financial_inclusion_2013.pdf
32. **FATF**, (2013), *Politically Exposed Persons: (Recommendations 12 and 22)*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/guidance-pep-rec12-22.pdf>
33. **FATF**, (2014), *25 Years and Beyond*, http://issuu.com/fatf/docs/fatf_25_years/24?e=2854558/10328631
34. **FATF**, (2015), *Corruption: A Reference Guide and Information Note on the Use of the FATF Recommendations to Support the Fight Against Corruption*, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/reference%20guide%20and%20information%20note%20on%20fight%20against%20corruption.pdf>
35. **Findley M., Nielson D. and J. Sharman**, (2012), *Global Shell Games: Testing Money Launderers' and Terrorist Financiers' Access to Shell Companies*, https://www.griffith.edu.au/data/assets/pdf_file/0008/454625/Oct2012-Global-Shell-Games.Media-Summary.10Oct12.pdf

36. **HM Revenue and Customs**, (2014), *Anti-Money Laundering Guidance for Money Service Businesses*, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/387032/mlr_msb.pdf
37. **International Monetary Fund**, (2014), *The IMF and the Fight Against Money Laundering and the Financing of Terrorism*, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/pdf/aml.pdf>
38. **International Money Laundering Information Network**, (2015), *Political Declaration and Action Plan against Money Laundering*, <https://www.imolin.org/imolin/ungadec.html>
39. **Internet Live Stats**, (2015), *Total Number of Websites*, <http://www.internetlivestats.com/total-number-of-websites/>
40. **Investing Answers**, (2014), *Shadow Banking System*, <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/businesses-corporations/shadow-banking-system-2190>
41. **Isern J., Porteous D., Hernandez-Coss R. and C. Egwuagu**, (2005), *AML-CFT Regulation: Implications for Financial Service Providers that Serve Low-Income People*, <http://www.cgap.org/publications/amlcft-regulation>
42. **Javelin Strategy & Research**, (2014), *A New Identity Fraud Victim Every Two Seconds in 2013 According to Latest Javelin Strategy & Research Study*, <https://www.javelinstrategy.com/news/1467/92/A-New-Identity-Fraud-Victim-Every-Two-Seconds-in-2013-According-to-Latest-Javelin-Strategy-Research-Study/d.pressRoomDetail>
43. **KPMG**, (2014), *Global Anti-Money Laundering Survey 2014*, <http://www.kpmg.com/Ca/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/4882-Cross-Border-Investigation-Final.pdf>
44. **Maraias P. and P.Ostwald**, (2014), *Cross-Border Investigations: Are You Prepared for the Challenge?*, <http://www.kpmg.com/Ca/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/4882-Cross-Border-Investigation-Final.pdf>
45. **Merckaert J. and C. Nelh**, (2010), *Multinational Companies and Tax Havens*, <http://ccfd->

- terresolidaire.org/IMG/pdf/ed_english_bdrectiftableau111116_2.pdf?PHPSESSID=8ef7eba5b49ba73b
46. **Morris-Cotterill N.**, (2001), *Money Laundering*, Foreign Policy, 124, pp.16-20 & 22.
 47. **OECD**, (2009), *Money Laundering Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors*, <http://www.oecd.org/ctp/crime/43841099.pdf>
 48. **OECD**, (2015), *Money Laundering*, <http://www.oecd.org/cleangovbiz/toolkit/moneylaundering.htm>
 49. **Schott P.A.**, (2006), *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, http://siteresources.worldbank.org/INTAML/Resources/395863-1216741416157/Reference_Guide_AMLCFT_2ndSupplement.pdf
 50. **Scott D.**, (1995), *Money Laundering and International Efforts to Fight it*, <http://siteresources.worldbank.org/EXTFINANCIALSECTOR/Resources/282884-1303327122200/048scott.pdf>
 51. **Stanford University**, (2014) *The Eurocurrency Market*, <http://web.stanford.edu/class/msande247s/2008/sixth%20week%20posting/ch09%20Solutions%20net%20homework%20aggnments.pdf>
 52. **Statista**, (2015), *Global Gross Domestic Product (GDP) at Current Prices from 2004 to 2014 (in billion U.S. dollars)*, <http://www.statista.com/statistics/268750/global-gross-domestic-product-gdp/>
 53. **The Wolfsberg Group**, (2014), *Wolfsberg Guidance on Mobile and Internet Payment Services (MIPS)*, <http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/home/Wolfsberg-Group-MIPS-Paper-2014.pdf>
 54. **Transparency International**, (2012), *Corruption Perceptions Index 2014*, http://files.transparency.org/content/download/1856/12434/file/2014_CPIBrochure_EN.pdf
 55. **Transparency International**, (2014), *Money, Politics, Power: Corruption Risks in Europe*, http://files.transparency.org/content/download/328/1324/file/2012_CorruptionRisksInEurope_EN.pdf

56. **United Nations General Assembly**, (1998), *Measures to Enhance International Cooperation to Counter the World Drug Problem*, <http://www.un.org/documents/ga/res/20sp/a20spr04.htm>
57. **United Nations General Assembly**, (2006), 60/288. *The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy*, <http://www.unodc.org/pdf/terrorism/Index/60-288en.pdf>
58. **United Nations Office on Drugs and Crime**, (2004), *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*, https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica//organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf
59. **United Nations Office on Drugs and Crime**, (2015), *UN Instruments and Other Relevant International Standards on Money-Laundering and Terrorist Financing*, <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/Instruments-Standards.html?ref=menu#UN-Conventions>
60. **United Nations**, (2014), *United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988*, https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf
61. **Villota C.**, (2012), *Towards a Global Financial System Fit for Development*, <https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/Towards-a-global-financial-system-fit-for-development6.pdf>
62. **wikipedia**, (2014), *Σκάνδαλο Κοσκωτά*, http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC
63. **Wikipedia**, (2015), *Σκάνδαλο Μονής Βατοπεδίου*, http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%92%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B5%CE%B4%CE%AF%CE%BF%CF%85
64. **wikipedia**, (2015), *Gross National Product*, http://en.wikipedia.org/wiki/Gross_national_product#List_of_countries_by_GD

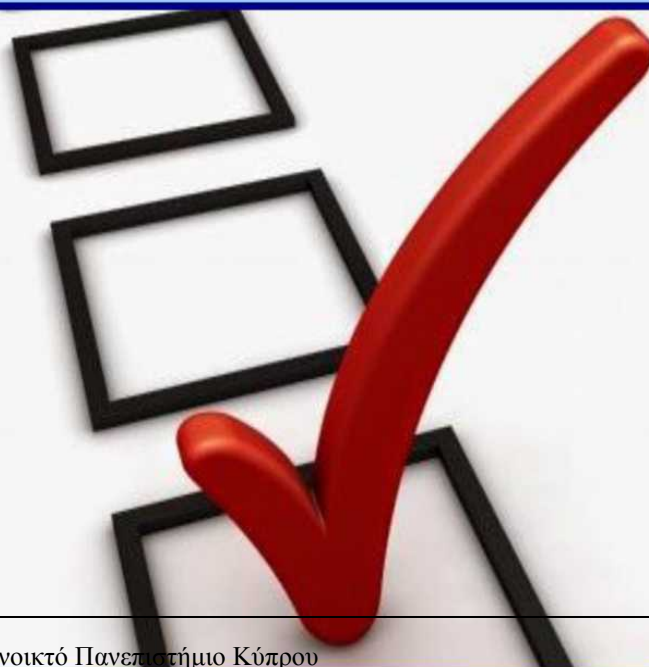
[P_28nominal.2C Atlas method.29_28millions of current US.24.29.5B5.5D_28Top_10.29](#)

65. **World Bank**, (2003), *Money Laundering Impacts Development*, <http://www1.worldbank.org/finance/assets/images/02-chap02-f.qxd.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**Πρόληψη και Αντιμετώπιση
της Νομιμοποίησης Εσόδων
από Παράνομες Δραστηριότητες**

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε υπαλλήλους και στελέχη πιστωτικών ιδρυμάτων, στα πλαίσια μεταπτυχιακής διατριβής της φοιτήτριας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος "Τραπεζική - Χρηματοοικονομική" του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, Γεωργίας Κομισέρη, με θέμα "**Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες**".

Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η συγκέντρωση στοιχείων και η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις γνώσεις, την εκπαίδευση και την ενημέρωση των υπαλλήλων και των στελεχών των πιστωτικών ιδρυμάτων στο ζήτημα της χρησιμοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων ως μέσο νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (money laundering) καθώς και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εποπτικών και ελεγκτικών μηχανισμών και του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου.

Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν είναι ανώνυμα και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της παρούσας διατριβής.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας.

Επωνυμία Πιστωτικού Ιδρύματος	
Διεύθυνση	
Ημερομηνία	

1. Ποια είναι η θέση σας στο πιστωτικό ίδρυμα;
 - υπάλληλος
 - προϊστάμενος
 - διευθυντής
 - άλλο (προσδιορίστε)

.....
2. Τι είδος προϊόντα και υπηρεσίες προσφέρει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε;
 - Retail Banking
 - Wholesale Banking
 - άλλο (προσδιορίστε)

.....
3. Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο των γνώσεών σας αναφορικά με το θέμα της χρησιμοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων ως μέσο Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες;
 - πολύ ικανοποιητικό
 - ικανοποιητικό
 - μέτριο
 - χαμηλό
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
4. Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο των γνώσεών σας αναφορικά με το θέμα της ισχύουσας στην Ελλάδα νομοθεσίας αναφορικά με την "Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
 - πολύ ικανοποιητικό
 - ικανοποιητικό
 - μέτριο
 - χαμηλό
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
5. Ενημερώνεται το προσωπικό του πιστωτικού ιδρύματος όπου εργάζεστε για την ισχύουσα νομοθεσία και τυχόν τροποποιήσεις αναφορικά με την "Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
 - ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
6. Αν ναι, ποιος είναι υπεύθυνος για την ενημέρωση του προσωπικού;
 - η κεντρική διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος
 - η διεύθυνση του πιστωτικού ιδρύματος όπου εργάζομαι
 - άλλο (προσδιορίστε)

.....

 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

7. Θεωρείτε επαρκή την εκπαίδευση/ενημέρωσή σας από το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε πάνω στο ζήτημα της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες"
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
8. Πραγματοποιεί το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε σεμινάρια πάνω σε θέματα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
9. Αν ναι, πότε διενεργήθηκε το τελευταίο σεμινάριο;
- εντός του τελευταίου έτους
 εντός της τελευταίας τριετίας
 άλλο (προσδιορίστε)
.....
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
10. Έχετε παρακολουθήσει ο ίδιος σεμινάρια πάνω σε θέματα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
11. Χρησιμοποιείτε εξωτερικές πηγές πληροφόρησης για να ενημερωθείτε πάνω σε θέματα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
12. Αν ναι, ποιες πηγές χρησιμοποιείτε για την ενημέρωσή σας:
- τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (τηλεόραση, έντυπα μέσα κ.ά.)
 το διαδίκτυο
 εκδόσεις και ηλεκτρονικές ιστοσελίδες των αρμοδίων φορέων (FATF, Basel Committee on Banking Supervision κ.ά.)
 άλλο (προσδιορίστε)
.....
13. Έχει διανεμίσει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε συγκεκριμένες γραπτές οδηγίες προς το προσωπικό του για την "Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

14. Αν ναι, οι οδηγίες αυτές έχουν διανεμηθεί και εφαρμόζονται και στα υποκαταστήματα/παραρτήματα του πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα και το εξωτερικό;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
15. Έχει διανεμίσει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε γραπτές οδηγίες προς το προσωπικό αναφορικά με θέματα Δέουσας Επιμέλειας για τον Πελάτη (Customer Due Diligence);
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
16. Έχει διανεμίσει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε γραπτές οδηγίες προς το προσωπικό αναφορικά με θέματα Υποχρέωσης Αναφοράς Ύποπτων Συναλλαγών (Reporting of Suspicious Transactions);
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
17. Ποια είναι η άμεση ενέργεια στην οποία προβαίνετε σε περίπτωση ενδεχόμενης ύπαρξης ύποπτης συναλλαγής;
- ενημέρωση του προϊσταμένου
 - ενημέρωση του διευθυντή
 - ενημέρωση των αρμοδίων εποπτικών αρχών
 - ενημέρωση των αρμοδίων διωκτικών αρχών
 - ολοκλήρωση της συναλλαγής, χωρίς καμία ενημέρωση
 - άλλο (προσδιορίστε)
.....
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
18. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε σύστημα απαγόρευσης διεκπεραίωσης συναλλαγών με συγκεκριμένες κατηγορίες ή χώρες συναλλασσόμενων;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
19. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε σύστημα διατήρησης αρχείου των στοιχείων και των συναλλαγών των συναλλασσόμενων;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
20. Αν ναι, για τι χρονικό διάστημα;
- 1-3 έτη
 - 3-5 έτη
 - άνω των 5 ετών
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

21. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε σύστημα καθορισμού συνήθων ή αναμενόμενων συναλλαγών ανάλογα με το προφίλ του συναλλασσόμενου;
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
22. Επιτρέπει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε το άνοιγμα και την τήρηση ανώνυμων λογαριασμών;
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
23. Αν ναι, σε ποιες περιπτώσεις;
-
.....
24. Βασίζεται το πρόγραμμα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες" που εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε στο σύστημα RBA (Risk-Based System);
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
25. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε συγκεκριμένες οδηγίες κατά τις συναλλαγές με Πολιτικώς Εκτεθειμένα Πρόσωπα (Politically Exposed Persons - PEP);
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
26. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε σύστημα αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των μέτρων "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
27. Αν ναι, η αξιολόγηση γίνεται:
- από υπαλλήλους/στελέχη του πιστωτικού ιδρύματος
 από εξωτερικούς συνεργάτες
 άλλο (προσδιορίστε)
.....
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
28. Έχει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε παραρτήματα σε χώρες που ανήκουν στη λίστα των χωρών που δεν έχουν συμμορφωθεί με τις συστάσεις της Financial Action Task Force;
- ναι
 όχι
 δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

29. Κατά τη γνώμη σας, τα εφαρμοζόμενα από το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε μέτρα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες":
- πρέπει να παραμείνουν ως έχουν
 - πρέπει να γίνουν αυστηρότερα
 - πρέπει να γίνουν ελαστικότερα
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
30. Πώς κρίνει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε το κόστος εφαρμογής των μέτρων "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- υψηλό
 - χαμηλό
 - τίποτα από τα δύο
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
31. Θεωρείτε ότι τα εφαρμοζόμενα μέτρα Customer Due Diligence απαιτούν μεγάλο μέρος του χρόνου εργασίας σας;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
32. Πώς αντιμετωπίζουν οι πελάτες του πιστωτικού ιδρύματος όπου εργάζεστε τα εφαρμοζόμενα μέτρα Customer Due Diligence;
- συμφωνούν απόλυτα με την εφαρμογή τους
 - δεν συμφωνούν απόλυτα, αλλά τα θεωρούν αναγκαία
 - διαφωνούν με την εφαρμογή τους
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
33. Θα αποκλίνετε από τα μέτρα Customer Due Diligence προκειμένου να μην χάσετε ή δυσαρεστήσετε πελάτη;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
34. Υπήρξε ποτέ συναλλαγή δική σας ή συναδέλφου σας στο πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε που θεωρήθηκε ύποπτη Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
35. Πώς θα κρίνατε τη συνεργασία του πιστωτικού ιδρύματος όπου εργάζεστε με τις αρμόδιες για θέματα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες" αρχές;
- πολύ ικανοποιητική
 - ικανοποιητική
 - μέτρια
 - κακή
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ

36. Εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε πρόγραμμα αξιολόγησης των μέτρων "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
37. Γνωρίζετε περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε χρησιμοποιήθηκε ως μέσο Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
38. Έχει πραγματοποιηθεί στο πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε επιτόπιος έλεγχος από τις αρμόδιες για θέματα "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες" αρχές;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
39. Έχει επιβληθεί στο πιστωτικό ίδρυμα όπου εργάζεστε κύρωση λόγω εμπλοκής του σε υπόθεση Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες;
- ναι
 - όχι
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
40. Από το 1-3, πώς κρίνετε το επίπεδο διαφθοράς των ελεγκτικών μηχανισμών, ως προς την τήρηση του θεσμικού πλαισίου;
(1= δεν υπάρχει διαφθορά, 3= υπάρχει υψηλό επίπεδο διαφθοράς);
- 1
 - 2
 - 3
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
41. Πώς κρίνετε την επίδραση της διαφθοράς στη λειτουργία των ελεγκτικών μηχανισμών, ως προς την τήρηση του θεσμικού πλαισίου;
- δεν υπάρχει διαφθορά, το θεσμικό πλαίσιο τηρείται απαρέγκλιτα
 - υπάρχουν περιπτώσεις διαφθοράς στη λειτουργία των ελεγκτικών μηχανισμών
 - υπάρχει υψηλό επίπεδο διαφθοράς στη λειτουργία των ελεγκτικών μηχανισμών
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ
42. Πώς κρίνετε την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου στο ζήτημα της "Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες";
- το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο επαρκεί
 - το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο επαρκεί, ωστόσο απαιτούνται βελτιώσεις
 - το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο δεν επαρκεί
 - δεν γνωρίζω/δεν απαντώ